

INFORMACJA

**o istotnych problemach
wynikających z działalności i orzecznictwa
Trybunału Konstytucyjnego
w 2004 r.**



Warszawa 2005

Niniejsza informacja została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego w celu **przedłożenia Sejmowi i Senatowi** na podstawie art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. nr 102, poz. 643 ze zmianami).

Informacja składa się z dwóch części.

W pierwszej części przedstawione są zasadnicze kierunki orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego po 1 stycznia 2004 r., na które Zgromadzenie Ogólne Sędziów TK pragnie zwrócić szczególną uwagę Sejmu i Senatu. Pokrótce zostały także omówione istotne elementy działalności pozaorzeczniczej.

Druga część poświęcona jest wybranym problemom realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w działalności prawodawczej. Stanowi ona podsumowanie badania następstw wyroków Trybunału, które w minionym roku zostało przeprowadzone w Biurze TK.

SPIS TREŚCI

I

KIERUNKI DZIAŁALNOŚCI I ORZECZNICTWA TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W ROKU 2004

1. Informacje ogólne	7
2. Zagadnienia właściwości Trybunału	11
3. O niektórych skutkach wyroków Trybunału	16
4. Zasady poprawnej legislacji i wymagania dotyczące trybu ustawodawczego	21
5. Wybrane problemy dotyczące treści ustawodawstwa	25
6. Relacje między polskim prawem konstytucyjnym a europejskim prawem wspólnotowym	40
7. Działalność pozaorzecznicza	45

II

WYBRANE PROBLEMY REALIZACJI ORZECZEŃ TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W DZIAŁALNOŚCI PRAWODAWCZEJ

1. Uwagi ogólne	49
2. Generalny obowiązek wykonania wyroku przez prawodawcę ..	52
3. Znaczenie odroczenia terminu wejścia wyroku w życie	57
4. Niebezpieczeństwo stanu niepewności prawa w razie braku reakcji prawodawcy na wyrok o częściowej niekonstytucyj- ności przepisu	62
5. Zakaz przywracania przez prawodawcę niekonstytucyjnych regulacji prawnych	65
6. Problem poprawności wykonania wyroku	68
7. Reagowanie prawodawcy na postanowienia sygnalizacyjne Trybunału	71
8. Wnioski dla praktyki	73

ZAŁĄCZNIKI

1. Dynamika liczby spraw w Trybunale Konstytucyjnym w latach 1998-2004	77
2. Pisma wniesione do Trybunału Konstytucyjnego w 2004 r.	80
3. Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach Trybunału Konstytucyjnego w latach 1998-2004	81
4. Przegląd treści wyroków Trybunału Konstytucyjnego zapadłych od stycznia 2004 do stycznia 2005 roku	82
5. Spis orzeczeń TK cytowanych w „Informacji” (z danymi o miejscu publikacji)	136

I

KIERUNKI DZIAŁALNOŚCI I ORZECZNICTWA TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W ROKU 2004¹

1. INFORMACJE OGÓLNE

Trybunał Konstytucyjny orzekał w następującym, niezmienionym od 10 lipca 2003 r., składzie: Jerzy Ciemniewski, Teresa Dębowska-Romanowska, Marian Grzybowski, Adam Jamróz, Wiesław Johann, Biruta Lewaszekiewicz-Petrykowska, Ewa Łętowska, Marek Mazurkiewicz, Andrzej Mączyński (wiceprezes), Janusz Niemcewicz, Marek Safjan (prezes), Jerzy Stępień, Mirosław Wyrzykowski, Marian Zdyb, Bohdan Zdziennicki.

W działalności Trybunału Konstytucyjnego zdecydowanie i niezmiennie na pierwszy plan wysuwa się **funkcja kontroli norm prawnych**. Wszystkie wyroki wydane od stycznia 2004 r. do stycznia 2005 r. są wyrazem realizacji tej właśnie funkcji. W okresie tym nie wpłynął ani jeden wniosek w zakresie pozostałych kompetencji Trybunału, czyli badania zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych oraz rozstrzygania sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa (art. 188 pkt 4 i art. 189 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.). W czasie obowiązywania nowej Konstytucji Trybunał wydał tylko jeden wyrok w sprawie zgodności celów partii politycznej z Konstytucją (w roku 2000). Dotychczas nie przedstawiono Trybunałowi ani jednego sporu kompetencyjnego.

W dziedzinie kontroli norm w obecnej dekadzie zaznacza się tendencja wyraźnego **wzrostu liczby spraw**² rozpoznawanych przez Trybunał Konstytucyjny w stosunku do liczby spraw w poprzedniej dekadzie. W pierwszym pełnym roku obowiązywania nowej Konstytucji, tj. w roku 1998, Trybunał wydał 33 wyroki (orzeczenia o charakterze merytorycznym). W dwóch następnych latach liczba wyroków wzrosła do 52, a w latach 2001-2004 wynosiła kolejno: 64, 61, 70 i 79.

¹ W prezentacji treści orzecznictwa uwzględniono także orzeczenia wydane w styczniu 2005 r. (w sprawach, do których rozpoznania TK przystąpił w minionym roku). Dane liczbowe dotyczą wyłącznie roku 2004.

² Zob. także załącznik 1 – „Dynamika liczby spraw w TK w latach 1998-2004”.

W 2004 r. Trybunał Konstytucyjny wydał **na etapie rozpoznania merytorycznego ogółem 111 orzeczeń kończących postępowanie**³ (dla porównania: w 2002 r. – 93, w 2003 r. – 96), w tym 79 wyroków i 32 postanowienia umarzające postępowanie w całości. Trybunał wydał także **1 postanowienie sygnalizujące** Sejmowi potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej co do materii, której dotyczył wydany w tym czasie wyrok⁴.

W wyniku **wstępnego rozpoznania niektórych wniosków i wszystkich skarg konstytucyjnych**⁵ Trybunał wydał w minionym roku odpowiednie **zarządzenie lub postanowienie w 317 sprawach** (dotyczących 73 wniosków i 244 skarg). W 227 takich sprawach wydano postanowienie o odmowie nadania – w całości lub w części – dalszego biegu wnioskowi lub skardze konstytucyjnej (odpowiednio: 48 i 179). W tych wypadkach inicjatorowi postępowania przysługiwało prawo zażalenia; Trybunał uwzględnił zażalenie w całości w przypadku 1 wniosku i 4 skarg konstytucyjnych, a w części – w przypadku 2 wniosków i 5 skarg konstytucyjnych⁶.

W 2004 r. **do rozpoznania merytorycznego przyjęto ogółem 134 nowe sprawy**⁷ (w 2003 r. – 131, w 2002 r. – 149), w tym:

- 2 wnioski skierowane przez Prezydenta Rzeczypospolitej w trybie prewencyjnej kontroli ustaw (art. 122 ust. 3 Konstytucji)⁸,
- 37 wniosków skierowanych przez inne podmioty posiadające generalną legitymację do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm (art. 191 ust. 1 pkt 1 i 2 Konstytucji)⁹, w tym 20 wniosków Rzecznika Praw

³ Liczba orzeczeń kończących postępowanie nie odpowiada liczbie spraw przyjętych do rozpoznania z dwóch powodów: po pierwsze, nie każda sprawa jest rozpoznawana w roku, w którym została zarejestrowana; po drugie, sprawy podobne po zarejestrowaniu mogą być łączone, pod jedną sygnaturą, w celu rozpoznania w jednym postępowaniu.

⁴ *Postanowienie z 2 marca 2004 r., S 1/04* – w związku z wyrokiem (z tego samego dnia) w sprawie o sygnaturze *SK 53/03*.

⁵ Wnioski pochodzące od organów posiadających ograniczoną kompetencję do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm, a także skargi konstytucyjne podlegają wstępnemu rozpoznaniu w postępowaniu uregulowanym w art. 36 i 49 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (na tym etapie sprawa ma sygnaturę z symbolem „Tw” – w przypadku wniosku, „Ts” – w przypadku skargi konstytucyjnej). Trybunał albo nadaje dalszy bieg wnioskowi lub skardze (co jest równoznaczne z zakwalifikowaniem do rozpoznania merytorycznego pod nową sygnaturą), albo, w razie formalnej niedopuszczalności bądź oczywistej bezzasadności wniosku lub skargi, odmawia nadania sprawie dalszego biegu.

⁶ Dane o uwzględnieniu zażalenia dotyczą spraw, w których postanowienie odmowne zostało wydane w 2004 r., a zażalenie zostało ostatecznie rozpoznane do 31 stycznia 2005 r.

⁷ Zob. także załącznik 2 – „Pisma wniesione do TK w 2004 r.”.

⁸ Sprawy o sygnaturach *K 37/03* i *Kp 1/04*, rozstrzygnięte wyrokami zapadłymi odpowiednio: *24 marca 2004 r.* i *10 listopada 2004 r.*

⁹ Sprawy te są rejestrowane pod sygnaturami z symbolem „K” lub – jeżeli przedmiotem kontroli są wyłącznie akty normatywne o randze niższej niż ustawa – „U”.

Obywatelskich, 11 – grupy posłów, 2 – Prokuratora Generalnego, po 1 – grupy senatorów, Marszałka Sejmu, Krajowej Rady Sądowictwa oraz Rzecznika Praw Obywatelskich i Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego (wniosek wspólny),

- 18 wniosków pochodzących od podmiotów uprawnionych do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm w sprawach należących do zakresu ich działania¹⁰ (art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji w związku z ust. 2 tegoż artykułu), w tym 12 wniosków organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego, 4 – ogólnokrajowych organów związków zawodowych, po 1 – ogólnokrajowych władz organizacji pracodawców i organizacji zawodowych,
- 20 pytań prawnych przedstawianych przez sądy (art. 193 Konstytucji)¹¹,
- 57 skarg konstytucyjnych¹² (art. 79 ust. 1 Konstytucji), w tym 39 od osób fizycznych i 18 od innych podmiotów.

Nowym zjawiskiem od czasu wejścia w życie Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r., zapoczątkowanym w minionym roku, jest aktywność Prokuratora Generalnego w inicjowaniu abstrakcyjnej kontroli norm. Obydwa wnioski złożone przez ten organ w 2004 r. dotyczyły ustaw uchwalonych w tym samym roku¹³.

Na szczególną uwagę zasługuje rola składów orzekających sądów w inicjowaniu, przez pytania prawne, kontroli konstytucyjności norm. Ta forma kontroli pozwala w sposób optymalny kojarzyć działalność Trybunału Konstytucyjnego z praktyką stosowania prawa. Z tego punktu widzenia wydaje się, że liczba 20 pytań prawnych w 2004 r., w porównaniu z 22 w roku po-

¹⁰ W przypadku wniosków od tych organów, podobnie jak skarg konstytucyjnych, chodzi o wnioski poddane wcześniej kontroli – z wynikiem pozytywnym – na etapie rozpoznania wstępnego (por. art. 36 i 49 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym). W razie nadania wnioskowi dalszego biegu jest on rejestrowany pod sygnaturą z symbolem „K” lub „U” (jw.).

¹¹ Sprawy te są rejestrowane pod sygnaturami z symbolem „P”.

¹² Także skargi konstytucyjne podlegają rozpoznaniu wstępnemu (por. przypis 5). W razie nadania skardze dalszego biegu jest ona rejestrowana pod sygnaturą z symbolem „SK”.

¹³ Pierwszy wniosek – w sprawie o sygnaturze *K 36/04* (sprawa w toku) – dotyczył zgodności z prawem wspólnotowym niektórych przepisów ustawy z 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług. Drugi wniosek – w sprawie o sygnaturze *K 48/04* (rozstrzygniętej wyrokiem z 15 lutego 2005 r.) – dotyczył konstytucyjności ustawy z 18 listopada 2004 r. nowelizującej ustawy podatkowe w części określającej termin wprowadzenia 50-procentowej stawki podatku od osób fizycznych (problem zachowania odpowiedzialnej *vacatio legis*). 19 stycznia 2005 r. wpłynął kolejny wniosek Prokuratora Generalnego – dotyczący konstytucyjności uchwalonej 22 grudnia 2004 r. nowelizacji przepisów o ochronie praw lokatorów (sprawa o sygnaturze *K 4/05*).

przednim i 32 w roku 2002, nie odpowiada „potencjałowi konstytucyjnemu” spraw rozpoznawanych przez polskie sądy i wskazuje, że instytucja pytań prawnych wymaga upowszechnienia.

Według stanu na dzień **1 stycznia 2005 r. w toku merytorycznego rozpoznawania było ogółem 136 spraw** (1 stycznia 2004 r. – 136¹⁴, 1 stycznia 2003 r. – 109). Świadczy to o tym, że mimo zwiększonego wpływu spraw nie powstają istotne opóźnienia w ich rozpoznawaniu. Średni czas rozpoznawania sprawy rozstrzygniętej wyrokiem wydanym w 2004 r. wynosił około **12 miesięcy**. Biorąc pod uwagę skomplikowany charakter spraw rozpoznawanych przez Trybunał oraz fakt, że w każdej z nich swoje stanowisko musi przedstawić kilka konstytucyjnych organów państwa, uwzględniając także porównania międzynarodowe, można stwierdzić, że czas trwania postępowania przed TK nie jest nadmierny.

Wśród 79 wyroków wydanych w 2004 r. w **44 przypadkach Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności zaskarżonych przepisów (w całości lub części) z wzorcem kontroli**¹⁵ – w każdym z tych wyroków z Konstytucją, ponadto w jednym z nich z Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych, a w czterech – z przepisami rangi ustawowej. Potwierdza to prawidłowość, iż Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej stanowi podstawowy wzorzec kontroli norm sprawowanej przez Trybunał.

Przyczynami umorzenia postępowania¹⁶ w roku 2004 były: w 9 przypadkach – zbędność wyrokowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK); w 26 – niedopuszczalność wyrokowania (jw.); w 6 przypadkach – wycofanie wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej (art. 39 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK); w 15 przypadkach – utrata mocy obowiązującej zakwestionowanego unormowania (art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK).

Istotną rolę w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego spełnia nadal **instytucja zdania odrębnego**, ściśle związana z zasadą niezawisłości

¹⁴ Identyczna liczba spraw w toku rozpoznania na dzień 1 stycznia 2004 r. i na dzień 1 stycznia 2005 r. mimo przewagi liczby spraw wpływających nad liczbą spraw zakończonych w ciągu roku 2004 wynika z faktu, że niektóre sprawy, ze względu na tożsamość lub zbieżność ich przedmiotu, są po zarejestrowaniu łączone do rozpoznania pod jedną sygnaturą i kończą się jednym orzeczeniem.

¹⁵ Zob. także załącznik 3 – „Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach TK w latach 1998-2004”.

¹⁶ Uwzględniono tutaj zarówno przypadki umorzenia postępowania w całości, jak i przypadki umorzenia postępowania w części (w tym drugim wypadku postanowienie o częściowym umorzeniu postępowania bądź stanowi dodatkowy punkt wyroku, bądź ma formę odrębnego postanowienia). Z powodu uwzględnienia także przypadków częściowego umorzenia postępowania w wyroku, jak również ze względu na przypadki umorzenia postępowania z więcej niż jednej przyczyny – suma jest tutaj większa niż podana wyżej liczba postanowień umarzających postępowanie.

sędziowskiej. Zdanie odrębne, nie pozbawiając rozstrzygnięcia przyjętego przez większość składu orzekającego mocy wiążącej, sygnalizuje zazwyczaj szczególną złożoność problemu rozpatrywanego przez Trybunał. Na 79 wyroków wydanych w 2004 r. zdania odrębne złożono w 9 przypadkach (w 1 przypadku autorami zdania odrębnego było 4 członków składu orzekającego; w 3 przypadkach zdanie odrębne dotyczyło wyroku w całości, w pozostałych – części wyroku lub jedynie jego uzasadnienia). Z kolei, przy łącznej liczbie 32 postanowień umarzających postępowanie (na etapie rozpoznania merytorycznego) i postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na odmowę nadania sprawie dalszego biegu (w ramach wstępnej kontroli wniosków i skarg konstytucyjnych), w 2004 r. zdania odrębne złożono w 4 przypadkach.

*

W omawianym okresie Trybunał Konstytucyjny w swoich wyrokach i postanowieniach w zasadzie kontynuował linię orzecznictwa wypracowaną w latach poprzednich. W niniejszej „Informacji” szczególną uwagę należy zwrócić natomiast na nowe akcenty w orzecznictwie TK, a także na elementy, które pojawiły się w orzecznictwie już w latach poprzednich, ale zostały szczególnie zaakcentowane w orzecznictwie konstytucyjnym po 1 stycznia 2004 r.¹⁷

2. ZAGADNIENIA WŁAŚCIWOŚCI TRYBUNAŁU

W kilku postanowieniach Trybunał zwrócił uwagę na **granice zakresu stosowania instytucji skargi konstytucyjnej**, wynikające z art. 79 Konstytucji oraz przepisów ustawy o TK.

Trybunał konsekwentnie stoi na stanowisku ustalonym po wprowadzeniu tej instytucji do polskiego systemu prawa w 1997 r. (art. 79 Konstytucji), zgodnie z którym skarga ta, jako szczególny instrument ochrony wolności i praw konstytucyjnych, ma **charakter akcesoryjny**. Oznacza to, że możliwość korzystania z tego środka jest ograniczona do przypadków, w których w normalnym toku instancji nie jest już możliwe skorygowanie orzeczeń naruszających konstytucyjne wolności lub prawa skarżącego. Sformułowanie użyte w art. 46 ust. 1 ustawy o TK, według którego bieg terminu do złożenia skargi konstytucyjnej liczy się od dnia doręcze-

¹⁷ Zob. także załącznik 4 – „Przegląd treści wyroków TK zapadłych od stycznia 2004 r. do stycznia 2005 r.”.

nia skarżącemu „prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia”, nie ogranicza wyrażonego w tym przepisie, wynikającego także z art. 79 ust. 1 Konstytucji, wymagania wyczerpania przysługującej skarżącemu drogi prawnej. Nie bez powodu ustawodawca na pierwszym miejscu w tym sformułowaniu wymienił prawomocny wyrok – jako ten rodzaj orzeczenia, który najczęściej kończy drogę prawną. Ponieważ regulacja dotycząca sposobu ustalania początku biegu terminu do złożenia skargi konstytucyjnej ma także charakter techniczny, ustawodawca nie mógł pominąć w niej przypadków, w których przepisy prawne (mimo gwarancji konstytucyjnych) nie stwarzają możliwości uzyskania przez skarżącego prawomocnego orzeczenia sądowego. Wskazanie w omawianym przepisie na moment doręczenia skarżącemu „ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia” służy zatem ustaleniu początku biegu terminu do złożenia skargi konstytucyjnej na wypadek, gdyby skarżącemu nie przysługiwała sądowa droga weryfikacji takiej „decyzji” czy „innego rozstrzygnięcia”.

W związku z wprowadzoną 1 stycznia 2004 r., w ramach reformy sądownictwa administracyjnego, możliwością złożenia skargi kasacyjnej od wyroku sądu administracyjnego pierwszej instancji do Naczelnego Sądu Administracyjnego, Trybunał Konstytucyjny uznał, że wymaganie wyczerpania drogi prawnej zakłada, iż przed wniesieniem skargi konstytucyjnej osoba zainteresowana skorzysta z możliwości zaskarżenia wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego do NSA (tak m.in. w sprawie o sygnaturze *Ts 174/02*, rozstrzygniętej ostatecznie *postanowieniem z 25 maja 2004 r.*¹⁸).

Specyfika polskiego modelu skargi konstytucyjnej polega na tym, że jej przedmiotem jest bezpośrednio **nie akt stosowania prawa** (orzeczenie sądu lub decyzja administracyjna), **lecz przepis prawa**. Jednocześnie warunkiem dopuszczalności wniesienia skargi jest **wydanie ostatecznego orzeczenia w indywidualnej sprawie skarżącego** na podstawie kwestionowanego przepisu.

To drugie wymaganie okazało się w pewnych sprawach barierą dla skutecznego wniesienia skargi konstytucyjnej. W minionym roku kilku sędziów sądów powszechnych próbowało zaskarżyć przepisy nakładające na sędziego obowiązek okresowego składania oświadczeń o swoim stanie majątkowym, które następnie podlega kontroli przez urząd skarbowy. Z punktu widzenia unormowania instytucji skargi konstytucyjnej problem polega na

¹⁸ Dane dotyczące miejsca publikacji wszystkich orzeczeń TK cytowanych w „Informacji” zawarte są w spisie zamieszczonym na końcu (załącznik 5).

tym, że realizacja powyższego obowiązku, istniejącego z mocy samego prawa, nie wiąże się z jego konkretyzacją w jakimkolwiek orzeczeniu, które byłoby adresowane indywidualnie do sędziego. Możliwość wydania takiego orzeczenia istniałaby wówczas, gdyby zobowiązany uchylił się od złożenia oświadczenia, narażając się przez to na konsekwencje natury dyscyplinarnej.

Generalnie nie można zatem wykluczyć, że zarzucane naruszenie konstytucyjnych wolności i praw wynika bezpośrednio z ustawy, czyli nie zależy od wydania jakiegokolwiek orzeczenia sądu lub organu administracji publicznej określającego pozycję prawną jednostki, i wówczas skarga konstytucyjna jest, na gruncie obecnej regulacji prawnej, niedopuszczalna z przyczyn formalnych. Nie oznacza to, że niekonstytucyjna regulacja ustawowa nie podlega w ogóle kontroli pod względem zgodności z Konstytucją. Kontrola ta może być bowiem zainicjowana w innym trybie niż skarga konstytucyjna (por. art. 191 i 193 Konstytucji); wówczas wzorcem konstytucyjnym mogą być nie tylko przepisy określające konstytucyjne wolności i prawa jednostki (tak m.in. w uzasadnieniu *postanowienia z 24 listopada 2004 r.*, Ts 57/04).

W *postanowieniu z 6 października 2004 r.*, SK 42/02 Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie rozstrzygnął otwartą dotychczas kwestię, uznając, że **postanowienia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego nie mogą być przedmiotem kontroli konstytucyjności sprawowanej przez TK** (ściślej: nie mogą być zakwestionowane w trybie skargi konstytucyjnej). Trybunał zwrócił uwagę, że Konstytucja posługuje się jedynie ogólnym pojęciem aktów prawa miejscowego, mimo dużego zróżnicowania tych aktów pod względem nazwy, przedmiotu i podmiotu upoważnionego do ich wydania. Dlatego ocena poszczególnych rodzajów aktów prawa miejscowego z punktu widzenia kompetencji kontrolnych TK, określonych w art. 188 w związku z art. 79 Konstytucji, wymaga odrębnego potraktowania każdego z tych rodzajów. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są aktami prawa miejscowego szczególnego rodzaju: plasują się między klasycznymi aktami normatywnymi a klasycznymi aktami indywidualnymi związanymi ze stosowaniem prawa. Specyfika planów zagospodarowania przestrzennego łączy się przede wszystkim z ich przedmiotem – dotyczą one konkretnych układów przestrzennych. Trybunał Konstytucyjny nie dysponuje rozwiązaniami ustrojowymi i proceduralnymi, które byłyby dostosowane do badania stanów faktycznych determinujących treść planów zagospodarowania przestrzennego. Trybunał nie jest też upoważniony do dokonywania oceny stosowania prawa dotyczącego planowania przestrzennego oraz przepisów o ochronie przyrody, środowi-

ska, gruntów rolnych itp. przez organ gminy ustawowo upoważniony do uchwalenia planu. Wyłączenie możliwości badania przez TK miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie oznacza, że zainteresowane podmioty są pozbawione możliwości inicjowania, w imię ochrony swoich praw podmiotowych, sądowej kontroli zgodności tych planów z obowiązującym porządkiem prawnym. W myśl art. 184 Konstytucji do Naczelnego Sądu Administracyjnego i innych sądów administracyjnych należy, między innymi, kontrola uchwał organów samorządu terytorialnego ustanawiających akty prawa miejscowego. Akty te podlegają kontroli pod względem ich zgodności z ustawami (kryterium legalności) i mogą być uchylone w całości lub części przez właściwy sąd administracyjny. Na straży zgodności planów z ustawami stoją sądy administracyjne, natomiast ustawy te – oraz wydane na ich podstawie rozporządzenia wykonawcze – podlegają kontroli konstytucyjności sprawowanej przez Trybunał Konstytucyjny.

Nawiązując do swoich wcześniejszych wypowiedzi, według których podmiotami (beneficjentami) konstytucyjnych wolności i praw są osoby fizyczne oraz te tylko osoby prawne, których byt i działanie stanowi „emanację” wolności i praw osób fizycznych, Trybunał Konstytucyjny uznał za **niedopuszczalne wniesienie skargi konstytucyjnej przez gminę** (tak w *postanowieniu z 12 października 2004 r., Ts 35/04*¹⁹). Dla ochrony zagwarantowanej konstytucyjnie pozycji jednostek samorządu terytorialnego nie jest konieczne korzystanie przez nie z instytucji skargi konstytucyjnej również dlatego, że Konstytucja upoważnia je do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm we wszystkich sprawach należących do zakresu ich działania; dopuszczalność wystąpienia do TK z odpowiednim wnioskiem nie jest przy tym ograniczona takimi rygorami, jakie dotyczą skargi konstytucyjnej.

Otwarty pozostaje problem dopuszczalności **ochrony w trybie skargi konstytucyjnej interesów majątkowych Skarbu Państwa** i innych państwowych osób prawnych. Na etapie wstępnego rozpoznania został nadany dalszy bieg skardze konstytucyjnej Agencji Nieruchomości Rolnych, będącej państwową osobą prawną (sygnatura *SK 24/04*). Trybunał nie wydał jeszcze orzeczenia w tej sprawie.

Podobnie jak w przypadku skarg konstytucyjnych, pewne kwestie interpretacyjne wyłaniają się w odniesieniu do legitymacji **podmiotów uprawnionych do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm jedynie w sprawach należących do zakresu ich działania** (art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji w związku z ust. 2 tegoż artykułu). W tym aspekcie problemem szczególnie skomplikowanym okazał się zakres konstytucyjnego

¹⁹ Na postanowienie to wniesiono zażalenie, którego TK nie uwzględnił (*postanowienie z 23 lutego 2005 r., sygnatura jw.*).

upoważnienia **ogólnokrajowych władz organizacji pracodawców**. Zaznaczyły się rozbieżności między różnymi składami orzekającymi Trybunału Konstytucyjnego co do kwestii, czy upoważnienie to ogranicza się do kontroli unormowań dotyczących relacji pracodawcy – pracownicy, czy też obejmuje także kontrolę regulacji dotyczących szerzej rozumianych interesów ekonomicznych pracodawców.

Krokiem w kierunku ujednoczenia orzecznictwa dotyczącego powyższej kwestii może być *postanowienie z 28 stycznia 2004 r., Tw 74/02*, w którym Trybunał w pełnym składzie, przy jednym zdaniu odrębnym, opowiedział się za tym pierwszym (bardziej restrykcyjnym) wariantem interpretacyjnym. Rozpoznając zażalenie Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych, Trybunał uznał za zasadną odmowę nadania dalszego biegu wnioskowi Konfederacji o zbadanie szeregu przepisów regulujących problematykę urzędowych cen leków. W uzasadnieniu stwierdzono, że w obowiązującej Konstytucji z 1997 r. nastąpiło istotne rozszerzenie kręgu podmiotów uprawnionych do inicjowania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Przyczyniła się do tego nowa instytucja powszechnej skargi konstytucyjnej oraz przyznanie każdemu sądowi uprawnienia do przedstawienia Trybunałowi pytania prawnego. W tej sytuacji nie istnieje potrzeba rozszerzania kręgu podmiotów uprawnionych do wszczynania abstrakcyjnej kontroli konstytucyjności przepisów prawa przez rozszerzającą wykładnię użytego w Konstytucji pojęcia „spraw objętych zakresem działania”. Do uznania legitymacji wnioskodawcy nie wystarczy zatem, że kwestionowany przez niego przepis może znaleźć lub faktycznie znalazł zastosowanie w stosunku do tegoż wnioskodawcy; konieczne jest ustalenie, czy dany przepis dotyczy działalności stanowiącej realizację konstytucyjnie, ustawowo lub – gdy chodzi o podmiot prywatnoprawny – również statutowo określonych zadań wnioskodawcy. Przysługujące podmiotom, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji, prawo inicjowania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym jest uprawnieniem wyjątkowym, przyznanym w związku ze szczególnym charakterem zadań powierzonych podmiotowi przez obowiązującą regulację konstytucyjną i ustawową. Interpretacja rozszerzająca zakresu tego uprawnienia jest niedopuszczalna.

W związku z rozpoznaniem wniosków, których przedmiotem były regulacje dotyczące wyborów do Parlamentu Europejskiego, Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił dwie istotne kwestie dotyczące **granic swych kompetencji**.

Po pierwsze, Trybunał uznał, że **postanowienie Prezydenta RP o zarządzeniu wyborów** jest „aktem urzędowym” Prezydenta w rozumieniu art. 144 ust. 1 Konstytucji. Nie ma ono charakteru prawotwórczego, w prze-

ciwieństwie do wydawanych przez Prezydenta rozporządzeń i zarządzeń (por. art. 142 ust. 1 Konstytucji). Ze względu na brak cechy normatywności postanowienie, o którym mowa, nie może być badane w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym (*postanowienie z 18 maja 2004 r., K 15/04*).

Po drugie, Trybunał uznał za **niedopuszczalne żądanie „zabezpieczenia” wniosku** w trybie abstrakcyjnej kontroli norm, na wzór wniosku o wydanie zarządzenia tymczasowego w postępowaniu cywilnym w celu zabezpieczenia roszczenia powoda. Zawarty w art. 20 ustawy o TK nakaz odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania cywilnego w sprawach nieuregulowanych w tej pierwszej ustawie oznacza, że w postępowaniu przed Trybunałem niektóre przepisy kodeksu w ogóle nie znajdują zastosowania – bądź z uwagi na odmienną regulację danego zagadnienia w ustawie o TK, bądź z powodu ich nieadekwatności (bezzprzedmiotowości) w tym postępowaniu. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zabezpieczającym, służące zabezpieczeniu roszczeń, których można dochodzić przed sądem powszechnym lub sądem polubownym, są nieadekwatne w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym, w którym chodzi o badanie zgodności aktów normatywnych z Konstytucją.

Na marginesie należy wspomnieć, że ustawa o TK tylko w jednym wypadku przewiduje możliwość wydania przez Trybunał **postanowienia tymczasowego o charakterze „zabezpieczającym”**. Istnieje ona w postępowaniu prowadzonym w trybie skargi konstytucyjnej. Postanowienie tymczasowe, wydawane zawsze z urzędu, nie dotyczy zaskarżonych norm prawnych, lecz polega na zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia o charakterze indywidualnym (wyroku sądowego lub decyzji administracyjnej), w związku z którym wniesiono skargę konstytucyjną (art. 50 ustawy o TK). W 2004 r. Trybunał Konstytucyjny dokonał tego rodzaju zabezpieczenia w 4 sprawach.

3. O NIEKTÓRYCH SKUTKACH WYROKÓW TRYBUNAŁU

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego orzekający o niezgodności zaskarżonej regulacji z zastosowanym wzorcem kontroli, jako akt mający moc powszechnie obowiązującą (art. 190 ust. 1 Konstytucji), wprowadza zmiany w stanie normatywnym, które muszą być uwzględniane przez organy stosujące prawo. Jednocześnie skutkiem wydania takiego wyroku jest często powstanie dla właściwego organu prawodawczego konstytucyjnego obowiązku ustanowienia odpowiedniej regulacji „naprawczej” (zob. uwagi w II części „Informacji”). Jest tak w szczególności wówczas, gdy przyczyną niekonstytucyjności jest **tzw. pominięcie ustawodawcze, wymagające**

ustanowienia przez ustawodawcę odpowiedniej regulacji uzupełniającej. Trybunał zwrócił jednak uwagę, że zanim ustawodawca dokona odpowiedniej zmiany, organy stosujące przepisy wymagające uzupełnienia powinny poszukiwać, z uwzględnieniem oceny dokonanej przez TK, takich sposobów ich interpretacji, aby zapewniona była pełna zgodność praktyki z Konstytucją (tak w uzasadnieniach: *wyroku z 18 maja 2004 r., SK 38/03*, dotyczącego nieuwzględnienia ochrony praw pokrzywdzonego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, oraz *wyroku z 12 stycznia 2005 r., K 24/04*, dotyczącego pominięcia właściwej komisji Senatu RP w procesie opiniowania stanowiska rządu wobec projektów aktów prawnych Unii Europejskiej).

W dwóch wyrokach zapadłych w trybie rozpoznania skargi konstytucyjnej Trybunał Konstytucyjny orzekł *explicite*, że **w przypadku odroczenia daty wejścia w życie wyroku** uznającego badany przepis za niekonstytucyjny (por. art. 190 ust. 3 Konstytucji) sam **skarżący korzysta ze swojego przywileju** polegającego na tym, że mimo wspomnianego odroczenia może on dochodzić wzruszenia aktów stosowania niekonstytucyjnego przepisu wydanych w jego sprawie, która legła u podstaw skargi konstytucyjnej.

Po raz pierwszy Trybunał użył takiej formuły w cytowanym wyżej *wyroku z 18 maja 2004 r., SK 38/03*, a następnie zastosował podobną formułę w *wyroku z 27 października 2004 r., SK 1/04*. W obu wypadkach Trybunał orzekł, że odroczenie utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnej normy nie stoi na przeszkodzie realizacji praw skarżącego (skarżących) określonych w art. 190 ust. 4 Konstytucji w sprawie będącej podstawą postępowania przed Trybunałem. Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej przepisu uznanego za niekonstytucyjny oznacza, że do dnia wejścia w życie wyroku TK stan prawny nie ulega zmianie. Motywy, które uzasadniają odroczenie utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu, z reguły wyłączają także możliwość wzruszenia zapadłych wcześniej prawomocnych rozstrzygnięć sądowych wydanych na podstawie tego przepisu. Nie dotyczy to jednak sytuacji prawnej osób, które przez wniesienie skargi konstytucyjnej zainicjowały kontrolę konstytucyjności. Istota skargi konstytucyjnej, stanowiącej środek kontroli konkretnych przepisów prawnych, polega wszak na tym, że efektem uwzględnienia skargi musi być zmiana ostatecznego rozstrzygnięcia, które doprowadziło do naruszenia konstytucyjnych wolności lub praw skarżącego. Wyrok TK zawierający korzystne dla skarżącego rozstrzygnięcie musi znajdować kontynuację w dalszym postępowaniu, które powinno doprowadzić do uchylecia ostatecznego orzeczenia wydanego w sprawie skarżącego przez wniesienie skargi konstytucyjnej. Określenie skutków wyroku wyłącznie na przyszłość

byłoby w odniesieniu do skarżącego sprzeczne z istotą konkretnej kontroli norm.

W uzasadnieniu pierwszego z przytoczonych wyroków Trybunał sprecyzował ponadto, jaki będzie skutek wyroku na wypadek, gdyby ustawodawca zaniechał doprowadzenia do stanu konstytucyjności unormowania uznanego za niekonstytucyjne. W tym wypadku obowiązkiem ustawodawcy było uzupełnienie przepisów o brakującą regulację. W uzasadnieniu stwierdzono, że **wyroki TK podlegają wykonaniu nawet w sytuacji zaniechania legislacyjnego**. A zatem, w wypadku niepodjęcia przez ustawodawcę w określonym terminie stosownych działań, stan normatywny ulega odpowiedniej zmianie z mocy samego wyroku.

Obydwa wyroki stanowią ilustrację szerszego zjawiska, polegającego na umieszczeniu w wyrokach TK, których treścią jest orzeczenie o niekonstytucyjności badanego przepisu, niezbędnych **dodatkowych wskazówek co do rozumienia skutków wyroku** zmieniającego stan normatywny, zwłaszcza w odniesieniu do sytuacji zaistniałych przed wejściem wyroku w życie. W minionym roku wskazówki takie znalazły się w sentencjach 4 wyroków.

Konieczność zamieszczenia tego rodzaju wskazówki Trybunał Konstytucyjny dostrzegł także w wypadkach niekonstytucyjności przepisów regulujących daniny publiczne, jeżeli skutki niekonstytucyjności powinny zostać usunięte jedynie na przyszłość, **bez zwrotu daniny uiszczonej w dotychczasowym stanie prawnym**.

Tak Trybunał orzekł w szczególności w *wyroku z 9 września 2004 r., K 2/03*, dotyczącym abonamentu radiowego i telewizyjnego. W uzasadnieniu stwierdzono, że naprawianie prawa nie powinno prowadzić do legitymizowania zachowań naruszających prawo. Uznanie badanej regulacji, ukształtowanej jeszcze w poprzednim stanie konstytucyjnym, za niezgodną z Konstytucją z 1997 r. wyłącznie z racji dotyczących hierarchii źródeł prawa, przy jednoczesnym uznaniu zasadności merytorycznej tej regulacji, nie powinno i nie może rodzić roszczeń obywateli. Z tych powodów nie podlegają zwrotowi opłaty abonamentowe pobrane na podstawie przepisów, które pozostają jeszcze w mocy.

Podobne rozstrzygnięcie zawarte jest w *wyroku z 27 kwietnia 2004 r., K 24/03*, dotyczącym ograniczeń możliwości odliczania naliczonego podatku VAT od podatku należnego. Trybunał orzekł, że niezgodność badanych przepisów z Konstytucją nie stanowi podstawy zwrotu podatku określonego w ostatecznej decyzji organów podatkowych lub uiszczonego w wyniku ich zastosowania. W uzasadnieniu stwierdzono, że Trybunał ma obowiązek brać pod uwagę z urzędu skutki swoich rozstrzygnięć i przeciwdziałać powstawaniu w ich wyniku stanu prawnego, który również byłby

niezgodny z normami konstytucyjnymi. Oznacza to, że Trybunał nie tylko jest uprawniony do orzekania o niezgodności z Konstytucją aktów normatywnych, o których mowa w art. 79, 188 i 193 Konstytucji, lecz jest władny również określić czasowe ramy takiej sprzeczności, w szczególności granice czasowe wstecznego zasięgu skutków wyroku stwierdzającego niezgodność określonego przepisu (normy prawnej) z Konstytucją. Ponadto Trybunał jest z istoty rzeczy powołany do wyjaśniania wątpliwości co do znaczenia swoich orzeczeń, i to niezależnie od treści art. 74 ustawy o TK (wykładnia orzeczenia na wniosek uczestnika postępowania). Wyrok Trybunału Konstytucyjnego, jako akt powszechnie obowiązujący (por. art. 190 ust. 1 Konstytucji), powinien być sformułowany w sposób wykluczający rozbieżne orzeczenia organów stosujących prawo.

Przytoczone przykłady i argumenty dowodzą, że nie są zasadne wysuwane w części środowisk prawniczych zastrzeżenia co do zamieszczenia w niektórych wyrokach Trybunału Konstytucyjnego rozstrzygnięć wpływających na stosowanie prawa zmienionego w wyniku wyroku Trybunału. Celem takiego wyroku nie jest ingerowanie w sferę stosowania prawa jako taką, która jest domeną sądów i organów administracji. Chodzi natomiast o takie sprecyzowanie skutków normatywnych wyroku, wydawanego w imię przywrócenia stanu konstytucyjności, aby skutkiem ubocznym tej ingerencji nie było naruszenie innych wartości konstytucyjnych.

Na inny aspekt **współzależności między treścią wyroku Trybunału Konstytucyjnego a interpretacją badanego przepisu w praktyce sądowej** wskazują dwa – omawiane tutaj łącznie – wyroki, w których głównym przedmiotem kontroli był art. 401¹ kodeksu postępowania cywilnego: *z 2 marca 2004 r., SK 53/03* oraz *z 27 października 2004 r., SK 1/04*. Wskazany przepis był interpretowany przez niektóre sądy jako przeszkoda we wznowieniu – w wyniku wyroku TK – postępowania cywilnego, w którym sąd zastosował niekonstytucyjne unormowanie, jeżeli postępowanie to zostało zakończone nie orzeczeniem co do meritum (w szczególności wyrokiem), lecz postanowieniem sądu o charakterze proceduralnym. Interpretacja taka prowadziła do wniosków niemożliwych do zaakceptowania z punktu widzenia gwarancji wyrażonej w art. 190 ust. 4 Konstytucji. W pierwszym wyroku Trybunał Konstytucyjny orzekł o zgodności art. 401¹ kodeksu postępowania cywilnego z Konstytucją, stwierdzając, że istnieje możliwość zinterpretowania kodeksu w sposób w pełni zgodny z gwarancją konstytucyjną. Jednocześnie (tego samego dnia) Trybunał skierował do Sejmu postanowienie sygnalizacyjne o sygnaturze *S 1/04*, sugerując podjęcie inicjatywy ustawodawczej w przedmiocie implementacji art. 190 ust. 4 Konstytucji do procedury cywilnej. Oceniając, iż praktyka sądowa błęd-

nie wywodzi z art. 401¹ k.p.c. wnioski niezgodne z art. 190 ust. 4, Trybunał zwrócił uwagę na celowość bardziej precyzyjnego uregulowania kodeksowego. Jednocześnie Trybunał zastrzegł, że jeżeli niekonstytucyjne rozumienie art. 401¹ k.p.c. w sposób stabilny utrwali się w praktyce sądowej, to Trybunał może dojść do wniosku, że niekonstytucyjność tego przepisu tkwi wprost w jego brzmieniu.

Właśnie do takiego wniosku Trybunał Konstytucyjny doszedł, rozpoznając skargę konstytucyjną w sprawie o sygnaturze *SK 1/04*, rozstrzygniętej cytowanym już wyrokiem z 27 października 2004 r. Mimo że w swoim wcześniejszym wyroku, datowanym 2 marca tegoż roku (sprawa o sygnaturze *SK 53/03*) Trybunał stwierdził zgodność art. 401¹ k.p.c. z Konstytucją, to obecnie – w wyniku obserwacji praktyki sądowej – ocena konstytucyjna tego samego przepisu musiała być odmienna. Na skutek nieuwzględnienia przez sądy możliwości wykładni w zgodzie z Konstytucją (przy braku rychłej reakcji ustawodawcy – por. uwagi w drugiej części „Informacji”) badany przepis nabrał jak gdyby nowego – niekonstytucyjnego – znaczenia, i w takim właśnie znaczeniu musiał być ponownie zbadany przez TK. Jednocześnie Trybunał uznał, że ze względu na te szczególne okoliczności nie ma zastosowania zasada *ne bis in idem*, według której to samo unormowanie nie może być zaskarżone po raz drugi na podstawie tego samego wzorca kontroli.

Wyrokiem z 20 lipca 2004 r., *SK 19/02* Trybunał orzekł o częściowej (zakresowej) niekonstytucyjności innego unormowania w kodeksie postępowania cywilnego (problem wyłączenia sędziego, który brał udział w wydaniu orzeczenia w niższej instancji), mimo że brzmienie zaskarżonych przepisów pozwalało na ustalenie wykładni zgodnej z Konstytucją. Sądy jednak przyjmowały inną, niekonstytucyjną interpretację. Formułując orzeczenie o niekonstytucyjności przepisu, Trybunał miał na uwadze to, iż przyczyną wznowienia postępowania sądowego może być tylko taki wyrok TK, którego treścią jest stwierdzenie niekonstytucyjności normy zastosowanej w owym postępowaniu. W uzasadnieniu podkreślono, że skarga konstytucyjna, niezależnie od tego, że prowadzi do wydania powszechnie obowiązującego orzeczenia, ma na celu przede wszystkim ochronę interesów jednostki. Ochronę tę zapewnia przewidziana w art. 190 ust. 4 Konstytucji możliwość wznowienia postępowania w sprawach, w których wyrok został wydany na podstawie aktu normatywnego uznanego przez TK za niezgodny z wzorcem kontroli.

Powyższe przykłady ukazują, że Trybunałowi Konstytucyjnemu, kiedy orzeka w trybie skargi konstytucyjnej, przychodzi niekiedy „zmagać się” nie tyle z normą ustanowioną przez ustawodawcę, ile z normą opacz-

nie „odczytywaną” z ustawy przez organy stosujące prawo, w sposób nieuwzględniający nakazu interpretowania ustaw w zgodzie z Konstytucją. *De lege ferenda* może nasuwać się pytanie, czy kompetencja Trybunału, ograniczona obecnie do kontroli norm prawnych, nie powinna zostać poszerzona o możliwość uchylecia aktu stosowania prawa w indywidualnej sprawie skarżącego, jeżeli akt ten jest oparty bądź na niekonstytucyjnej ustawie, bądź na niezgodnej z Konstytucją wykładni ustawy, która może zostać zinterpretowana w sposób zgodny z Konstytucją. Pytanie to jest aktualne tym bardziej, że w niektórych kręgach sądowych kwestionowana jest, wbrew jednolitej wykładni prezentowanej od wielu lat w orzecznictwie TK, moc wiążąca wyroków Trybunału w zakresie, w jakim orzeka on o zgodności badanego przepisu z Konstytucją pod warunkiem określonego rozumienia tego przepisu w zgodzie z Konstytucją. Jak wspomniano, zignorowanie wyroku Trybunału było w niektórych wypadkach przyczyną zamknięcia drogi realizacji prawa podmiotowego zagwarantowanego w art. 190 ust. 4 Konstytucji (w szczególności prawa żądania wznowienia postępowania sądowego na podstawie wyroku TK)²⁰.

4. ZASADY POPRAWNEJ LEGISLACJI I WYMAGANIA DOTYCZĄCE TRYBU USTAWODAWCZEGO

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie przypomina obecną od dawna w jego orzecznictwie myśl, że z konstytucyjnej zasady państwa prawnego (art. 2) wynika nakaz przestrzegania przez ustawodawcę **zasad poprawnej legislacji**. Nakaz ten jest funkcjonalnie związany z zasadami pewności i bezpieczeństwa prawnego oraz ochrony zaufania do państwa i prawa. Naruszeniem wymagań konstytucyjnych dotyczących poprawnej legislacji jest w szczególności takie niejasne i nieprecyzyjne sformułowanie przepisu, które powoduje niepewność jego adresatów co do ich praw i obowiązków przez stworzenie nazbyt szerokich ram dla organów stosujących prawo w skutek czego muszą one w istocie zastępować prawodawcę w zakresie zagadnień uregulowanych w sposób niejasny i nieprecyzyjny. Przekroczenie pewnego poziomu niejasności przepisów prawnych może stanowić samistną przesłankę stwierdzenia ich niekonstytucyjności.

²⁰ *De lege ferenda* za wyposażeniem TK w kompetencje kasatoryjne w sprawie, w której wniesiono skargę konstytucyjną, wypowiedział się prof. Andrzej Zoll, Rzecznik Praw Obywatelskich, w artykule *Skuteczność orzeczeń polskiego Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Ius et lex. Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Adama Strzembosza*, Lublin 2002, a także w swoim wystąpieniu podczas Zgromadzenia Ogólnego Sędziów TK 29 marca 2004 r., opublikowanym w serii *Studia i Materiały Trybunału Konstytucyjnego*, t. XX, Warszawa 2004, s. 53 i nast.

Powyższe wymagania muszą być szczególnie starannie przestrzegane w niektórych dziedzinach regulacji prawnej. Taką dziedziną są na przykład przepisy przewidujące **ograniczenia w korzystaniu z konstytucyjnie zagwarantowanych wolności i praw**. Wymaganie ustanowienia takich ograniczeń „tylko w ustawie” (art. 31 ust. 3) jest czymś więcej niż tylko przypomnieniem ogólnej zasady wyłączności ustawy dla unormowania sytuacji prawnej jednostek, stanowiącej klasyczny element idei państwa prawnego. Oznacza to także wymóg **odpowiedniej określoności unormowania ustawowego**. Za sformułowaniem, że ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane „tylko” w ustawie, kryje się nakaz kompletności ograniczenia danego prawa i wolności, tak aby już na podstawie wykładni przepisów ustawy można było wyznaczyć kompletny zarys (kontur) tego ograniczenia (tak m.in. w uzasadnieniu *wyroku z 5 maja 2004 r., P 2/03*).

Przykładem unormowań „wrażliwych” z punktu widzenia konstytucyjnie zagwarantowanych wolności i praw, które nie spełniają powyższych wymagań, mogą być przepisy upoważniające funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego do wydawania „poleceń określonego zachowania się” oraz do obserwowania i rejestrowania przy użyciu środków technicznych obrazu zdarzeń i dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom w miejscach publicznych, o ile przepisy nie pozwalają jednoznacznie ustalić, kto i w jakiej sytuacji podlega przewidzianym w nich ograniczeniom, i nie zawierają gwarancji, że będą stosowane tylko wówczas, gdy jest to konieczne dla realizacji celów określonych w ustawie (por. *wyrok z 20 kwietnia 2004 r., K 45/02*).

Dziedzinami, w których zasada określoności przepisów prawnych, jako jedna z zasad poprawnej legislacji, wymaga szczególnego zaakcentowania, są w szczególności **prawo karne i prawo daninowe**.

Konkretyzację powyższej zasady w dziedzinie prawa karnego zawiera art. 42 ust. 1 Konstytucji, ustanawiający wymóg ustawowej określoności czynów zabronionych i ich typów. Mówiąc o „czynie zabronionym”, ustrojodawca ma tu na myśli konkretne zachowanie, które można przypisać jednostce, zatem konieczne jest precyzyjne jego określenie w ustawie. Ustawodawca nie może na przykład ustanawiać sankcji karnej za skomentowanie sprostowania prasowego w tym samym numerze czasopisma lub tej samej audycji, jeżeli nie definiuje terminu „sprostowanie” (por. *wyrok z 5 maja 2004 r., P 2/03*).

Z kolei w dziedzinie prawa daninowego konkretyzację zasady określoności przepisów prawnych stanowi zawarty w art. 217 Konstytucji wymóg ustawowego określenia podstawowych elementów konstrukcyjnych podatków i innych danin publicznych (tak np. w uzasadnieniu, wydanego w pełnym składzie TK, *wyroku z 11 maja 2004 r., K 4/03*).

Dla interpretacji konstytucyjnych wymagań dotyczących **trybu ustawodawczego w Sejmie** doniosłe znaczenie ma *wyrok z 24 marca 2004 r., K 37/03*, w którym Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie orzekł o niekonstytucyjności ustawy nowelizującej ustawę o gospodarce nieruchomościami w zakresie, w jakim w ustawie nowelizującej znalazły się przepisy wprowadzone do niej w wyniku poprawek poselskich zgłoszonych w toku rozpatrywania projektu rządowego w Sejmie, które wykraczały poza zakres regulacji wynikający z przedłożenia rządowego. W uzasadnieniu zwrócono uwagę na to, że unormowania konstytucyjne przesadzają o odrębności trzech instytucji: inicjatywy ustawodawczej (art. 118), poprawki do projektu ustawy wniesionej podczas rozpatrywania projektu przez Sejm (art. 119 ust. 2 i 3) oraz poprawki Senatu do ustawy uchwalonej przez Sejm (art. 121 ust. 2 i 3). Pojęcie poprawki – zarówno poprawki zgłaszanej na etapie prac sejmowych przez wnioskodawcę (autopoprawki) lub Radę Ministrów albo przez posłów, jak również poprawki zgłaszanej przez Senat do ustawy uchwalonej przez Sejm – musi być interpretowane w taki sposób, aby nie doszło do zatarcia odrębności między poprawką a inicjatywą ustawodawczą, a w konsekwencji do obchodzenia wymagań, jakie Konstytucja wiąże z inicjatywą ustawodawczą.

Sejm nie jest upoważniony do wydania ustawy o treści dowolnie ustalonej w toku prac nad wniesionym projektem. Z przepisów regulujących postępowanie ustawodawcze, w szczególności z art. 119 ust. 1 Konstytucji (zasada trzech czytań projektu ustawy w Sejmie), wynikają istotne wnioski co do dopuszczalnego zakresu i „głębokości” poprawek. Na każdym etapie Sejm powinien rozpatrywać ten sam projekt ustawy w sensie merytorycznym, a nie tylko technicznym. Musi zatem występować „zakresowa tożsamość” rozpatrywanego projektu. W tak wyznaczonych granicach dopuszczalne są nawet poprawki całkowicie zmieniające kierunki rozwiązań przyjętych przez podmiot realizujący inicjatywę ustawodawczą, muszą one jednak, co do zasady, mieścić się w zakresie projektu wniesionego przez uprawniony podmiot i poddanego pierwszemu czytaniu. Wyjście poza zakres określony przez samego projektodawcę zakres przedmiotowy projektu może mieć miejsce tylko wówczas, gdy treść poprawki pozostaje w ścisłym związku z przedmiotem projektowanej ustawy, a zwłaszcza wtedy, gdy jej wprowadzenie jest niezbędne do pełnego zrealizowania koncepcji projektodawcy. Samo zresztą pojęcie ustawy zakłada, że jest to akt prawny regulujący określoną dziedzinę życia społecznego, zbudowany w pewien usystematyzowany, racjonalny i logiczny sposób; tak właśnie kwestia ta jest uregulowana w obowiązujących zasadach techniki prawodawczej. Wynika stąd generalny zakaz dowolnego „obudowywania” projektów ustaw w trakcie

postępowania ustawodawczego rozwiązaniami niezwiązanymi z materia, której dotyczyła inicjatywa ustawodawcza.

Omawiany wyrok zwraca ponadto uwagę na ryzykowność stosowania zabiegu legislacyjnego polegającego na określeniu **terminu wejścia w życie ustawy przez wskazanie daty kalendarzowej** w tych wypadkach, gdy ze względu na bieg prac ustawodawczych trudno przewidzieć, czy w chwili ogłoszenia ustawy takie rozwiązanie nie okaże się sprzeczne z wymaganiami zachowania odpowiedniej *vacatio legis*. W omawianym przypadku art. 19 badanej ustawy, uchwalonej 28 listopada 2003 r., stanowił, że wejdzie ona w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem kilku przepisów (wymienionych w końcowym fragmencie tego artykułu), które miały wejść w życie 30 grudnia 2003 r. Trybunał uznał, że takie zróżnicowanie określenia daty wejścia w życie ustawy, choć zasługuje na krytykę z punktu widzenia poprawności legislacyjnej, samo przez się nie jest niezgodne z Konstytucją. Jednakże w dniu rozpatrywania sprawy przez Trybunał Konstytucyjny w trybie kontroli prewencyjnej, to jest 24 marca 2004 r., ocena konstytucyjna musiała wypaść negatywnie, ponieważ dzień 30 grudnia 2003 r. należał już do przeszłości. Przepis, który stanowi, że wskazane w nim przepisy ustawy wchodzi w życie w dniu wcześniejszym niż jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji, gdyż w oczywisty sposób narusza należącą do kanonu państwa prawnego zasadę nienadawania prawu mocy wstecznej, a także z art. 88 ust. 1 Konstytucji, wymagającym ogłaszania przepisów prawnych jako warunku ich wejścia w życie. Stan niezgodności wskazanego unormowania z Konstytucją nie wynikał wprost z brzmienia końcowej części wspomnianego art. 19 ustawy, lecz miał charakter następczy – był skutkiem skorzystania przez Prezydenta z przysługującej mu kompetencji do zainicjowania prewencyjnej kontroli konstytucyjności ustawy, co spowodowało wstrzymanie biegu terminu do podpisania ustawy i zarządzenia jej ogłoszenia w Dzienniku Ustaw. Wskutek stwierdzenia niezgodności z Konstytucją końcowej części badanego przepisu, stanowiącej *lex specialis* w stosunku do normy generalnej wyrażonej w jego początkowej części, rozszerzeniu uległ zakres zastosowania normy generalnej. W efekcie wyroku TK wszystkie przepisy ustawy z 28 listopada 2003 r. weszły zatem w życie po upływie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia tej ustawy w Dzienniku Ustaw.

W 14 wyrokach wydanych w 2004 r. Trybunał oceniał **konstytucyjność ustawowych upoważnień do wydania rozporządzenia i/lub zgodność rozporządzenia z upoważnieniem ustawowym** (w konsekwencji także z art. 92 ust. 1 Konstytucji). Na 24 zbadanych pod tym kątem przepisów ustaw i rozporządzeń Trybunał w 16 przypadkach stwierdził ich niezgod-

ność z wzorcem kontroli. W tej dziedzinie linia orzecznictwa Trybunału jest dobrze znana i ustabilizowana od wielu lat.

W uzasadnieniu wyroku z 18 lutego 2004 r., P 21/02 Trybunał w pełnym składzie stwierdził, że pod rządami nowej Konstytucji aktualna pozostaje krytyczna ocena **upoważnień ustawowych do stanowienia przepisów wykonawczych określających „zasady”** dotyczące jakiejś dziedziny regulacji, jeżeli treść i znaczenie prawne tych „zasad” nie są sprecyzowane w przepisie upoważniającym ani nie da się ich zrekonstruować na podstawie innych przepisów ustawy.

5. WYBRANE PROBLEMY DOTYCZĄCE TREŚCI USTAWODAWSTWA

Pierwszym wyrokiem wydanym w omawianym okresie był wyrok z 7 stycznia 2004 r., K 14/03, w którym Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie, przy jednym zdaniu odrębnym, orzekł o niekonstytucyjności zasadniczych elementów ustawy z 23 stycznia 2003 r., na mocy której utworzono **Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia**. W ocenie konstytucyjności ustawy Trybunał wziął pod uwagę zarówno jej poszczególne konstrukcje, jak i przewidywane skutki ich wdrażania do praktyki.

Trybunał stwierdził, że ustawodawca popełnił błędy dyskwalifikujące, z konstytucyjnego punktu widzenia, regulację prawną struktur i funkcjonowania instytucji państwowej dysponującej ogromnymi funduszami (tworzonymi ze składek obywateli) i powołanej do realizacji prawa konstytucyjnego (w tym wypadku prawa do ochrony zdrowia). Błędy te, to: naruszenie zasad poprawnej legislacji przy określaniu kompetencji i zadań funduszu; dysfunkcjonalność w zakresie finansowania; sprzeczność, niewykonalność i nierealność rozwiązań prawnych; niejasność i nieostrość przepisów prawnych oraz nieprzewidywalność ich stosowania. W szczególności na podstawie zakwestionowanej ustawy ubezpieczony nie mógłby ustalić, do jakich świadczeń jest uprawniony w ramach ubezpieczenia.

Trybunał podkreślił, że rzetelność i sprawność działania instytucji publicznych, w szczególności tych, które zostały stworzone w celu realizacji i ochrony praw gwarantowanych przez Konstytucję, należy do wartości mających rangę konstytucyjną. Wynika to z tekstu wstępu (preambuły) do Konstytucji, w którym jako dwa główne cele ustanowienia Konstytucji wymieniono zagwarantowanie praw obywatelskich oraz zapewnienie rzetelności i sprawności działania instytucji publicznych. Badanie ich działalności jako takiej nie należy do kompetencji TK, może on natomiast, w ramach kompetencji przewidzianej w art. 188 ust. 1 do 3 Konstytucji,

oceniać, czy przepisy normujące działalność tych instytucji zostały ukształtowane w sposób umożliwiający ich rzetelne i sprawne działanie. Przepisy, których treść nie sprzyja rzetelności lub sprawności działania instytucji mających służyć ochronie praw konstytucyjnych, stanowią zarazem naruszenie tych praw, a tym samym uzasadnione jest ich uznanie za niezgodne z Konstytucją. W tym wypadku Trybunał orzekł, iż badany system regulacji prawnej jest niezgodny z art. 68 w związku z art. 2 Konstytucji przez to, że tworząc instytucję publiczną w kształcie uniemożliwiającym jej rzetelne i sprawne działanie, narusza zasady państwa prawnego w zakresie konstytucyjnego prawa obywateli do równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych.

Omawiany wyrok zwraca uwagę na to, że skumulowana dysfunkcjonalność poszczególnych elementów systemu regulacji określonej dziedziny stosunków może występować w natężeniu powodującym niekonstytucyjność całego systemu. W tym wypadku normy kształtujące kompetencje, prawne instrumenty działania oraz status prawny NFZ tworzyły system dysfunkcyjny, i to w stopniu uniemożliwiającym realizowanie konstytucyjnie określonych zadań państwa w sferze ochrony zdrowia. Nie istniała przy tym możliwość przywrócenia stanu zgodnego z Konstytucją przez wyeliminowanie pojedynczych przepisów.

We wspomnianym już *wyroku z 20 kwietnia 2004 r., K 45/02* Trybunał, przy jednym zdaniu odrębnym, stwierdził niezgodność z Konstytucją zabiegu ustawodawczego polegającego na **nadaniu szefom Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu rangi sekretarzy stanu** w celu umożliwienia sprawowania tych funkcji przez członków parlamentu. W uzasadnieniu podkreślono, że art. 103 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji, wyłączający członków Rady Ministrów i sekretarzy stanu z generalnego zakazu łączenia zatrudnienia w administracji rządowej ze sprawowaniem mandatu parlamentarnego, ma charakter normy ustrojowej o charakterze restrykcyjnym. W polskim systemie prawa stanowisko sekretarza stanu jest integralnie związane ze stanowiskiem ministra; w szczególności sekretarz stanu pomaga ministrowi wykonywać jego zadania, zastępuje ministra w określonym zakresie i składa dymisję w razie dymisji rządu. Nadanie określonemu stanowisku w administracji rządowej rangi sekretarza stanu, jeżeli nie ma ono powyższych cech, ze skutkiem prawnym polegającym jedynie na wyłączeniu osób zajmujących to stanowisko spod konstytucyjnego zakazu łączenia zatrudnienia w administracji rządowej ze sprawowaniem mandatu parlamentarnego – stanowi obejście art. 103 ust. 1 Konstytucji.

Istotnych z punktu widzenia jakości systemu demokratycznego przepisów regulujących **finansowe aspekty prowadzenia kampanii wyborczych** dotyczy wyrok z 13 lipca 2004 r., P 20/03, w którym najistotniejsze wydaje się uznanie za zgodne z Konstytucją przepisów ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw przewidujących: dopuszczalność dokonywania wpłat na rzecz komitetu wyborczego wyłącznie w formie czeku, przelewu lub karty płatniczej oraz przepadek na rzecz Skarbu Państwa korzyści majątkowych przyjętych przez komitet wyborczy z naruszeniem przepisów ustawy (jeżeli korzyść majątkowa została zużyta lub utracona – jej równowartości). W uzasadnieniu Trybunał podkreślił, że zapewnienie przejrzystości dochodów komitetów wyborczych stanowi warunek konieczny wyborów w demokratycznym państwie prawnym, a dopuszczone przez ustawodawcę formy wpłaty, chociaż pociągają za sobą pewną niedogodność techniczną, nie mogą być oceniane jako naruszenie konstytucyjnej zasady równości. Rozpatrywane ograniczenie realizuje przy tym pośrednio wyrażoną w art. 11 ust. 2 Konstytucji zasadę jawności finansowania partii politycznych. Gdy zaś chodzi o sankcję przypadku korzyści uzyskanych wbrew prawu, to służy ona zagwarantowaniu przejrzystości i legalności finansowania wyborów, a przy tym odpowiada przyjętej w porządkach prawnych państw europejskich zasadzie, że korzyści majątkowe uzyskane sprzecznie z prawem nie podlegają ochronie. W związku z tym Trybunał odrzucił możliwość zastosowania art. 64 Konstytucji (gwarancje własności i innych praw majątkowych) jako wzorca kontroli tego unormowania. Chociaż bowiem wykonanie sankcji w postaci przypadku korzyści majątkowej stanowi uszczerbek majątkowy dla osoby odpowiedzialnej, to jednak wówczas, gdy orzeczono ją na podstawie obowiązującego prawa, w zgodzie z Konstytucją, nie można oceniać tego uszczerbku na płaszczyźnie konstytucyjnej ochrony własności. Trybunał stwierdził natomiast wadliwość, z punktu widzenia Konstytucji, niektórych przepisów regulujących procedurę ustalania przypadku korzyści, wskazując na konieczność interwencji ustawodawcy (por. uwagi w części II.3).

Na marginesie tego wyroku TK warto odnotować, że wcześniej Sąd Okręgowy w Krakowie w sprawie o sygnaturze I Ns 12/03 odmówił respektowania przepisu ordynacji wyborczej ustanawiającego wymóg formy czeku, przelewu lub karty płatniczej przy dokonywaniu wpłat na rzecz komitetów wyborczych, uznając tę regulację za rzekomo sprzeczną z Konstytucją (i to nawet bez wyraźnego wskazania jej konkretnego przepisu). Z tego powodu Sąd Okręgowy postanowieniem z 12 sierpnia 2003 r. uchylił rozstrzygnięcie nadzorcze komisarza wyborczego odrzucające sprawozdanie finansowe jednego z komitetów wyborczych. Sąd bezpodstawnie

przyjął – wbrew konsekwentnemu stanowisku wyrażanemu od dawna w orzecznictwie konstytucyjnym – iż jest władny samodzielnie odstąpić od domniemania konstytucyjności ustaw i odmówić zastosowania przepisu ustawy, który uważa za niekonstytucyjny, bez konieczności skierowania w tej sprawie pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego (por. art. 193 Konstytucji). Z omawianego wyroku TK, wydanego w 2004 r., wynika natomiast, że wspomniany przepis ordynacji wyborczej jest zgodny z Konstytucją. Tymczasem oparte na przeciwnym założeniu orzeczenie krakowskiego sądu jest prawomocne, ustawodawca nie przewidział zaś procedury, która umożliwiałaby wzruszenie takiego orzeczenia z powodu sprzeczności z późniejszym wyrokiem Trybunału. Przedstawiony kasus unaocznia, jak głęboko dysfunkcjonalne jest stosowanie z gruntu błędnej koncepcji tzw. incydentalnej kontroli konstytucyjności ustaw przez sądy.

Istotne znaczenie z punktu widzenia jakości systemu demokratycznego ma również wyrok z 14 grudnia 2004 r., K 25/03, w którym Trybunał stwierdził zgodność z Konstytucją przepisów ustawy o partiach politycznych ustanawiających **zakaz prowadzenia przez partię działalności gospodarczej** oraz limitujących **sposoby pozyskiwania dochodów z jej majątku**, w szczególności uniemożliwiających wynajem i wydzierżawianie nieruchomości, a także dopuszczających użyczenie nieruchomości wyłącznie na biura dla posłów, senatorów lub radnych. W uzasadnieniu Trybunał, przy jednym zdaniu odrębnym, wyjaśnił konstytucyjne uzasadnienie tych restrykcji. W świetle art. 11 ust. 1 Konstytucji spośród ogółu form zrzeszeń funkcjonujących w strukturze społeczeństwa obywatelskiego partie polityczne wyróżnia cecha istotna, jaką jest udział w kształtowaniu polityki państwa. Wiąże się to z jawnością finansów partii (art. 11 ust. 1) i ich finansowaniem z budżetu państwa. Kwestionowane ograniczenia nie naruszają przy tym istoty prawa własności (por. art. 64 ust. 3).

Trybunał podkreślił także, że konstytucyjna gwarancja wolności działalności gospodarczej (art. 22) nie jest adresowana do podmiotów prawa publicznego, które dysponują szczególnymi środkami wywierania wpływu na gospodarkę. Myśl ta, odnoszona we wcześniejszym orzecznictwie TK głównie do instytucji państwowych i samorządowych, ma pełne zastosowanie także do partii politycznych. Wpływanie przez partie na politykę państwa obejmuje również kształtowanie norm prawnych regulujących funkcjonowanie gospodarki, a także udział w przyznawaniu pozwoleń i koncesji, rozstrzyganiu przetargów itd. Zarówno na etapie walki o władzę, jak i – tym bardziej – w okresie jej sprawowania, partie nie mogłyby być postrzegane jako zwykły uczestnik obrotu, poddany regułom rynku.

W trzech wypadkach Trybunał Konstytucyjny oceniał meritum **przepisów ustanowionych ze względu na cele antykorupcyjne**. W jednym wy-

padku chodziło o przepisy dotyczące funkcjonariuszy samorządowych i członków ich rodzin, w dwóch wypadkach – funkcjonariuszy Służby Celnej.

W pierwszym z wyroków, datowanym *13 lipca 2004 r.*, o sygnaturze *K 20/03*, Trybunał dokonał zróżnicowanej oceny konstytucyjnej szeregu przepisów ustawy z 23 listopada 2003 r. nowelizującej przepisy o samorządzie terytorialnym, nakładającej różne **ograniczenia i szczególne obowiązki informacyjne na funkcjonariuszy samorządowych i członków ich rodzin** w związku z prowadzeniem określonej działalności. Przeciwdziałanie korupcji i wykorzystywaniu stanowisk publicznych dla celów prywatnych jest w demokratycznym państwie prawnym oczywistym celem ustawodawcy. Niektóre z zakwestionowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich unormowań są jednak niezgodne z Konstytucją, ponieważ stanowią nieuzasadnione na gruncie zasady proporcjonalności ograniczenie swobody działalności gospodarczej, prywatności i autonomii informacyjnej jednostki. Krąg podmiotów, o których informacje mają być składane i publikowane, wykraczał poza wskazany w art. 61 ust. 1 Konstytucji krąg osób pełniących funkcje publiczne. Tylko te ostatnie, ze względu na prawo obywateli do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej, muszą się liczyć z obowiązkiem ujawnienia przynajmniej niektórych aspektów swego życia prywatnego. Nie ma natomiast normy konstytucyjnej, która nakładałaby podobny ciężar na członków rodzin. Oceniając treść niektórych ograniczeń i obowiązków, Trybunał podkreślił, że z zasady demokratycznego państwa prawnego wynika dla ustawodawcy zakaz wprowadzania unormowań, których realizacja będzie niemożliwa w praktyce i które będą stwarzać niebezpieczeństwo ich wykorzystywania w rozgrywkach politycznych.

Jeśli chodzi o funkcjonariuszy Służby Celnej, to *wyrokiem z 21 grudnia 2004 r., SK 19/03* Trybunał orzekł, że przepis przewidujący **obligatoryjne zwolnienie ze służby w razie prawomocnego skazania za przestępstwo umyślne** nie narusza konstytucyjnych zasad równości i równego dostępu do służby publicznej. W *wyroku z 19 października 2004 r., K 1/04* Trybunał zaaprobował również unormowanie idące jeszcze dalej – przewidujące obligatoryjne zwolnienie celnika ze służby w przypadku wniesienia przeciwko niemu aktu oskarżenia o umyślne popełnienie przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego, jak również w przypadku tymczasowego aresztowania. W uzasadnieniu podkreślono, że sprawowanie służby publicznej nie może być traktowane jako li tylko przywilej, lecz powinno być pojmowane w kategoriach służby, posłannictwa i roztropnej troski o dobro wspólne.

W sprawie o sygnaturze *SK 44/03*, rozstrzygniętej *wyrokiem z 25 maja 2004 r.*, Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się o **naturze przedaw-**

nienia w prawie karnym. Przedmiotem zaskarżenia był art. 15 przepisów wprowadzających kodeks karny z 1997 r., w myśl którego przepisy nowego kodeksu o przedawnieniu i zatarciu skazania stosuje się także do przestępstw popełnionych przed jego wejściem w życie, chyba że termin przedawnienia już upłynął. Oznacza to w szczególności, że będące w toku terminy przedawnienia karalności niektórych przestępstw uległy wydłużeniu. W skardze konstytucyjnej zarzucono, że jest to niezgodne z konstytucyjną zasadą niedziałania prawa wstecz, zwłaszcza z zakazem wprowadzania z mocą wsteczną przepisów zaostrzających odpowiedzialność karną.

Trybunał nie zgodził się z tym zarzutem. W uzasadnieniu podkreślił, że odpowiedzialność za popełnienie przestępstwa oraz przedawnienie takiej odpowiedzialności nie są wartościami równoważnymi. Instytucja przedawnienia w prawie karnym, jakkolwiek przez swoją powszechność stanowi element porządku prawnego, musi być traktowana jest element polityki karnej, a nie konstytucyjnie chronione prawo obywatela. Obywatel ma prawo oczekiwać, że będzie podlegał odpowiedzialności karnej na zasadach określonych w art. 42 ust. 1 Konstytucji, w szczególności że nie będzie karany za czyn, który nie był przestępstwem według ustaw obowiązujących w chwili jego popełnienia (zasada *nullum crimen sine lege*). Nie może on natomiast oczekiwać korzyści w związku z naruszeniem prawa, które mogłyby wynikać ze zmieniającej się polityki karnej. W przypadku popełnienia czynu, który ustawa uznawała za przestępstwo w momencie jego popełnienia, nie można zakładać, że termin przedawnienia jest z góry przesądzony. Inne podejście do instytucji przedawnienia prowadziłoby do swoistego premiowania tych przestępców, którzy wytrwale podejmują działania mające na celu uniknięcie odpowiedzialności. Takie podejście prowadziłoby też do naruszenia wielu fundamentalnych wartości, w tym ważnego z punktu widzenia państwa prawnego poczucia sprawiedliwości.

W wyroku z 10 listopada 2004 r., Kp 1/04, zapadłym w trybie kontroli prewencyjnej, Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie, przy jednym zdaniu odrębnym, zgodził się z Prezydentem Rzeczypospolitej co do niekonstytucyjności trzech elementów uchwalonej 2 kwietnia 2004 r. ustawy **zaostrzającej przepisy prawa o zgromadzeniach**. Za niezgodne z zasadą państwa prawnego i gwarancją wolności zgromadzeń w związku z zasadą proporcjonalności zostały uznane zakaz uczestnictwa w zgromadzeniach osób, „których wygląd zewnętrzny uniemożliwia ich identyfikację”, oraz upoważnienie właściwego organu władzy publicznej do rozwiązania zgromadzenia w przypadku udziału w nim takich osób. Z podobnych powodów niekonstytucyjny jest przepis ustanawiający solidarną odpowiedzialność organizatora zgromadzenia – wraz ze sprawcą – za szkodę wyrządzoną w trakcie zgromadzenia lub bezpośrednio po jego rozwiązaniu.

W uzasadnieniu wskazano, że wolność zgromadzeń stanowi jeden z istotnych elementów współczesnego standardu państwa demokratycznego. Choć wolność ta oraz wolność zrzeszania się oparte są na idei wolności myśli i opinii, to współcześnie stanowią one dwie odrębne kategorie prawne, co znajduje wyraz również w tekście Konstytucji (art. 57 i art. 58). Zgromadzenie publiczne ma charakter okazjonalny, czym różni się od stowarzyszenia, którego istnienie zakłada względnie trwałe relacje między jego członkami. W odróżnieniu od korzystania z wolności stowarzyszania się, a także od udziału w zgromadzeniach czy zebraniach o charakterze prywatnym, uczestnictwo w zgromadzeniu publicznym nie jest określone imiennie. Prawo uczestnika zgromadzenia publicznego do zachowania anonimowości należy do istotnych elementów treści normatywnej konstytucyjnej wolności zgromadzeń. Pokojowy charakter zgromadzenia jest fundamentalną cechą demokratycznego standardu wolności zgromadzeń. Przestrzeganie pokojowego charakteru zgromadzenia jest zarazem warunkiem korzystania z tej wolności. Naruszenie pokojowego przebiegu zgromadzenia lub poważne i bezpośrednie zagrożenie dla jego pokojowego charakteru, które mogłoby zagrażać wartościom konstytucyjnym wymienionym w art. 31 ust. 3 Konstytucji, może pociągać za sobą ograniczenia w korzystaniu z wolności uczestnictwa w zgromadzeniu. W szczególności ograniczeniom może wówczas podlegać anonimowy charakter uczestnictwa. Generalny zakaz udziału w zgromadzeniach osób, „których wygląd zewnętrzny uniemożliwia ich identyfikację”, nie jest natomiast konieczny dla zapewnienia ich pokojowego przebiegu. Zakaz ten idzie zbyt daleko wobec zróżnicowania przyczyn niemożności identyfikacji uczestników zgromadzenia, a także wobec uprawnień funkcjonariuszy Policji do ingerowania w przebieg zgromadzenia, jeśli zagrożony jest jego pokojowy charakter, w tym do legitymowania jego uczestników.

Dwa wyroki Trybunału Konstytucyjnego dotyczyły ważnej z konstytucyjnego i społecznego punktu widzenia problematyki **wyboru zawodu w kontekście kompetencji samorządów zawodowych korporacji prawniczych do regulowania spraw naboru i organizowania aplikacji zawodowych**. Wyroki te dotyczyły aplikacji adwokackiej i radcowskiej (sprawa o sygnaturze *P 21/02*) oraz aplikacji dla przyszłych notariuszy i rzeczników patentowych (sprawa o sygnaturze *U 16/02*).

Na szczególną uwagę zasługuje, wydany w pełnym składzie TK, wyrok w pierwszej sprawie, datowany *18 lutego 2004 r.* Trybunał orzekł o niekonstytucyjności przepisów prawa o adwokaturze upoważniających zgromadzenia izb adwokackich do ustalania maksymalnej liczby aplikantów adwokackich, a także przepisów prawa o adwokaturze i ustawy o radcach

prawnych upoważniających Naczelną Radę Adwokacką i Krajową Radę Radców Prawnych do ustalania zasad konkursu odpowiednio na aplikację adwokacką lub radcowską. W uzasadnieniu stwierdzono, że zasady i kryteria kwalifikowania oraz selekcji kandydatów na aplikantów adwokackich i radcowskich powinny być dostosowane do uwarunkowań wynikających z konstytucyjnej gwarancji wolności wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy (art. 65 ust. 1), jak też do konstytucyjnych rygorów, jakim podlegają ograniczenia w korzystaniu przez jednostkę z praw i wolności (art. 31 ust. 3). W szczególności owe zasady i kryteria powinny być uregulowane w ustawie. Upoważnienia do samodzielnego regulowania tych spraw przez organy samorządu nie można natomiast wywodzić z art. 17 ust. 1 Konstytucji; przewidziana w tym przepisie kompetencja do sprawowania „pieczy nad wykonywaniem zawodu zaufania publicznego” nie obejmuje bowiem upoważnienia do wprowadzania ograniczeń w odniesieniu do wolności wyboru danego zawodu, zwłaszcza wobec osób spoza korporacji zawodowej, które zamierzają zdobyć kwalifikacje umożliwiające wybór tego zawodu.

Trybunał wyjaśnił także, iż według założeń konstytucyjnego systemu źródeł prawa (art. 87 i nast.) akty samorządów korporacji zawodowych nie są źródłami prawa powszechnie obowiązującego. Z tego powodu określenie przesłanek ingerencji w sferę wolności i praw osób nienależących do danej korporacji nie może być przekazane do samoistnego unormowania w regulacjach typu wewnątrz korporacyjnego o charakterze regulaminowym.

Tymczasem przepisy zakwestionowanych ustaw przyznawały korporacji adwokackiej i korporacji radcowskiej wyłączność w prowadzeniu stosownych aplikacji. Wpis zaś na listę aplikantów może nastąpić jedynie na podstawie odpowiedniego konkursu, którego istotne elementy określały – samodzielnie i na zasadzie wyłączności – odpowiednio Naczelna Rada Adwokacka i Krajowa Rada Radców Prawnych. Tym samym starania o przyjęcie na aplikację i w perspektywie możliwość wykonywania zawodu adwokata lub radcy prawnego wiązały się praktycznie z prawnym przyrzeczeniem poddania się wewnątrz korporacyjnym zasadom konkursu na aplikację. Zasady te wpływały ograniczająco na zakres korzystania przez kandydatów (jako osób spoza grona członków korporacji) z ich wolności wyboru zawodu, zagwarantowanej w art. 65 ust. 1 Konstytucji. Ustawowe upoważnienie dla Naczelnej Rady Adwokackiej do ustalania, w drodze regulaminu, „zasad przeprowadzania konkursów na aplikantów adwokackich” i analogiczne upoważnienie dla Krajowej Rady Radców Prawnych (art. 60 pkt 8b ustawy o radcach prawnych) były wadliwe z konstytucyjnego punktu widzenia tym bardziej, że nie określały merytorycznej treści zasad przeprowadzania konkursów na aplikacje.

W uzasadnieniu omawianego wyroku Trybunał podkreślił, że przesłanki uznania za niezgodne z Konstytucją zakwestionowanych przepisów powstały już z chwilą wejścia w życie obecnej Konstytucji, tj. 17 października 1997 r. Zakwestionowane regulacje wymagają zatem pilnej nowelizacji dostosowującej je do wymagań obowiązującej Konstytucji. Wbrew tym wskazaniom, w praktyce ustawodawczej powstało znaczne opóźnienie (zob. uwagi zawarte w części II.2).

Zapoczątkowane *wyrokiem z 4 grudnia 2001 r., SK 18/00* orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego oparte na art. 77 ust. 1 Konstytucji, który gwarantuje każdemu **prawo do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej**, wskazuje na zasadniczą zmianę jakościową, jaką przepis ten wniósł do polskiego systemu prawa, a zarazem ukazuje niedostosowanie wielu restrykcyjnych regulacji ustawowych do zmienionego stanu konstytucyjnego. W minionym roku art. 77 ust. 1 Konstytucji był podstawą kontroli trzech przepisów ustawowych, dotyczących: odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez komorników (*wyrok z 20 stycznia 2004 r., SK 26/03*), świadczeń z tytułu wypadków związanych ze służbą w Policji (*wyrok z 3 marca 2004 r., K 29/03*) oraz przedawnienia roszczeń odszkodowawczych (*wyrok z 14 lipca 2004 r., SK 8/03*). W dwóch pierwszych przypadkach Trybunał stwierdził niezgodność przepisu ustawowego z tym wzorcem kontroli.

Dokonując wykładni art. 77 ust. 1 Konstytucji, Trybunał przypomina, że z przepisu tego wynika, iż każde bezprawne, a więc niekoniecznie zwinione przez funkcjonariusza, wyrządzenie szkody przez władzę publiczną rodzi prawo do odszkodowania. Tym samym ekonomiczne ryzyko błędów i pomyłek w działaniu władzy publicznej nie może spadać na poszkodowanych. Konstytucja nie precyzuje tego, jaka szkoda i w jakich granicach ma podlegać naprawieniu, nie określa, co decyduje o spełnieniu przesłanki bezprawności, ani też nie reguluje trybu, w jakim ma nastąpić realizacja prawa do odszkodowania. Kwestie te mogą, co do zasady, być regulowane w ustawach zwykłych (por. uzasadnienie *wyroku z 20 stycznia 2004 r., SK 26/03*). Zakres i sposób ustalenia wielkości szkody oraz jej kompensacji w zasadzie określone są przez ogólne reguły prawa cywilnego. Nie oznacza to, że Konstytucja wyklucza jakiegokolwiek zróżnicowanie obowiązku odszkodowawczego, łącząc w sposób kategoryczny z każdą postacią odpowiedzialności władzy publicznej obowiązek naprawienia szkody w pełnej wysokości. Odejście od zasady pełnej kompensacji w przypadku szkód objętych hipotezą art. 77 ust. 1 Konstytucji wymaga jednak zawsze przekonujących argumentów, odwołujących się do wartości konstytucyjnych (por. uzasadnienie *wyroku z 3 marca 2004 r., K 29/03*).

Wiele spraw rozpoznawanych przez Trybunał Konstytucyjny tradycyjnie dotyczy **oceny regulacji podatkowych** (zawartych w ordynacji podatkowej, ustawach normujących poszczególne rodzaje podatków oraz przepisach wykonawczych). W sprawach tych Trybunał Konstytucyjny wydał w 2004 r. 10 wyroków, przy czym w 6 przypadkach zgodził się (w całości lub w części) z zarzutem niekonstytucyjności zaskarżonych przepisów.

Wśród rozstrzygnięć w sprawach podatkowych na szczególną uwagę zasługuje wyrok z 11 maja 2004 r., K 4/03, w którym Trybunał w pełnym składzie orzekł o niekonstytucyjności dwóch przepisów ordynacji podatkowej o istotnym znaczeniu dla kształtowania relacji między podatnikiem a fiskusem.

Po pierwsze, Trybunał uznał za niekonstytucyjne **związanie organów podatkowych i organów kontroli skarbowej urzędową wykładnią prawa podatkowego** ustalaną przez Ministra Finansów. Przy takim związaniu wynikająca z art. 78 Konstytucji gwarancja powtórnego rozpatrzenia sprawy wskutek wniesienia środka zaskarżenia staje się bowiem iluzoryczna dla strony. Związanie wszystkich organów podatkowych i organów kontroli skarbowej interpretacją urzędową sprowadza kontrolę instancyjną do działań polegających właściwie jedynie na potwierdzeniu prawidłowości zastosowania się przez organ pierwszej instancji do wskazań zawartych w interpretacji urzędowej. Jednocześnie zakwestionowane rozwiązanie narusza jedno z podstawowych założeń systemu źródeł tzw. prawa wewnętrznego, wyrażone w art. 93 ust. 2 Konstytucji, według którego nie mogą one stanowić podstawy decyzji wobec obywateli i osób prawnych.

Po drugie, Trybunał, przy czterech zdaniach odrębnych, doszedł do wniosku, że niekonstytucyjny jest przepis ordynacji podatkowej przyznający organom podatkowym i kontroli skarbowej kompetencję do **pomijania skutków podatkowych czynności cywilnoprawnych dokonywanych jedynie w celu uzyskania korzyści podatkowych**. W uzasadnieniu stwierdzono, że jednym z elementów zasady zaufania do państwa i prawa, wynikającej z zasady państwa prawnego (art. 2 Konstytucji), jest zakaz sankcjonowania – w sensie przypisywania konsekwencji negatywnych lub odmowy respektowania konsekwencji pozytywnych – zgodnych z prawem zachowań adresatów norm prawnych. Jeżeli więc adresat normy dokonuje czynności prawnej dozwolonej przez prawo i osiąga poprzez tę czynność cel, który nie jest przez prawo zakazany, to osiągnięty w ten sposób cel (także podatkowy) nie powinien być traktowany na równi z celami zakazanymi. Konstytucyjny obowiązek ponoszenia podatków określonych w ustawie (art. 84) nie oznacza nakazu uiszczania przez podatnika podatku w maksymalnej wysokości ani zakazu korzystania przez podatnika z róż-

nych legalnych metod optymalizacji podatkowej. Istnieje zasadnicza różnica między bezprawnym uchylaniem się od opodatkowania, stanowiącym naruszenie norm prawnych, a unikaniem opodatkowania przez dokonywanie w tym celu zgodnych z prawem czynności prawnych. Co do zasady nie budzi zastrzeżeń konstytucyjnych reagowanie prawodawcy na negatywne – z punktu widzenia interesów fiskalnych państwa – zjawiska gospodarcze, w tym w sferze stosunków umownych kreowanych przez podatników, także wówczas, gdy reakcja prawodawcy przybiera postać „ogólnej normy obejścia prawa podatkowego”. Każda taka reakcja powinna jednak respektować wymagania konstytucyjne związane z poszanowaniem praw i wolności podatników.

W roku 2004 Trybunał Konstytucyjny po raz drugi w okresie obowiązywania Konstytucji z 1997 r. zajmował się prawnie skomplikowaną, a często bardzo upraszczaną w debacie publicznej problematyką **kompensowania tzw. mienia zabużańskiego**. Należy przypomnieć, że w *wyroku z 19 grudnia 2002 r., K 33/02* Trybunał stwierdził, iż tzw. umowy republikańskie (zawarte w 1944 r. przez PKWN z władzami ościennych republik radzieckich) nie stanowią bezpośrednio źródła roszczeń zabużan w stosunku do państwa, stworzyły jednak uzasadnione oczekiwanie, że polski ustawodawca ustanowi odpowiedni mechanizm kompensacji. Próbę takiej regulacji stanowi ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zaliczaniu na poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego²¹. Jak wiadomo, problematyki kompensacji mienia zabużańskiego dotyczył także wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 22 czerwca 2004 r., nr 31443/96, w sprawie „Broniowski przeciwko Polsce”. O ile jednak Trybunał w Strasburgu badał indywidualną sprawę skarżącego, traktując ustawę jedynie jako kontekst sprawy, to dla Trybunału Konstytucyjnego ustawa była bezpośrednim przedmiotem oceny, której wynik zawarł w *wyroku z 15 grudnia 2004 r., K 2/04*.

Nie znajdując podstaw do zakwestionowania ustawy w całości, Trybunał orzekł o niezgodności z Konstytucją kilku unormowań. Zasadnicze znaczenie ma krytyczna ocena przepisu ustalającego górny pułap prawa zaliczenia na poziomie kwoty 50 000 PLN w stosunku do każdego uprawnionego. Ograniczenie to jest nadmierne i przez to niezgodne z zasadami ochrony praw słusznie nabytych i zaufania obywateli do państwa, wynikającymi z konstytucyjnej klauzuli państwa prawnego, oraz z zasadą sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji). Przyjęcie jednolitego dla wszystkich

²¹ Dz. U. z 2004 r. nr 6, poz. 39.

uprawnionych pułapu kwotowego na poziomie 50 000 PLN prowadzi do nierównego, niezgodnego z art. 32 ust. 1 Konstytucji traktowania uprawnień oraz do nierównej ochrony prawnej ich praw majątkowych, wbrew art. 64 ust. 2 Konstytucji.

Niekonstytucyjne jest także arbitralne uznanie przez ustawodawcę, iż korzyści uzyskane przez zabużan na podstawie wcześniejszych ustaw stanowią całkowite zaspokojenie ich prawa do kompensacji – w odniesieniu do tych przypadków, w których owe korzyści były mniejsze niż te, które można uzyskać na podstawie nowej ustawy. Rozwiązanie to paradoksalnie niejako premiuje tych, którzy mimo upływu 60 lat nie podejmowali żadnych starań o uzyskanie kompensacji mienia zabużańskiego.

Trzeba jednak podkreślić, że w uzasadnieniu wyroku Trybunał co do zasady uznał za dopuszczalne ustawowe ograniczenie publicznych praw majątkowych obywateli, w tym prawa zaliczenia mienia zabużańskiego, ze względu na interes publiczny oraz barierę zdolności realizacyjnych i konieczność wywiązywania się ze swych podstawowych funkcji przez państwo, które jest dobrem wspólnym (por. art. 1 Konstytucji). W przypadku prawa zaliczenia ma to uzasadnienie w szczególnym charakterze i specyficznych funkcjach tego prawa. Jako prawo o charakterze publicznoprawnym rodzi ono roszczenia jedynie w relacjach z odpowiednimi organami władzy państwowej i instytucjami państwa, a także nie może być przedmiotem obrotu cywilnoprawnego. W pewnym zakresie stanowi surogat prawa własności, ale jednocześnie ma aspekt pomocowy (socjalny). Przyrzeczona 60 lat temu kompensacja miała przede wszystkim cechy „pomocy dla obywateli przesiedlonych”, umożliwiającej obywatelom polskim ponowny start życiowy po utracie mienia pozostawionego poza nowymi granicami Polski. Istnieje w związku z tym potrzeba dynamicznego ujmowania powinności kompensacyjnych państwa w miarę upływu czasu, jak również dużej ostrożności w stosowaniu aktualnych instrumentów ochrony praw majątkowych osób fizycznych do sytuacji cechujących się odmiennymi uwarunkowaniami historycznymi i odmienną wrażliwością w sprawach przestrzegania tych praw.

W świetle faktów historycznych Trybunał uznał za nietrafny zarzut, jakoby zabużanie stanowili kategorię dyskryminowaną w porównaniu z innymi grupami obywateli, którzy utracili mienie w czasie wojny i bezpośrednio po wojnie. Trzeba však pamiętać, że w żaden sposób nie skompensowano właścicielom – obywatelom polskim strat w ich mieniu, także nieruchomości, spowodowanych konfiskatami wojennymi. W ogóle nie uzyskiwali ekwiwalentnej kompensaty właściciele nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej. Bardzo często nie był wypłacany ekwiwalent czy

choćby skromne „zaopatrzenie”, jakie mieli otrzymać krajowi właściciele mienia przejętego przez państwo na podstawie ustawy o nacjonalizacji podstawowych gałęzi gospodarki narodowej. Nie uzyskali kompensacji liczni byli właściciele skomunalizowanych gruntów warszawskich. Ponadto nie jest trafna ocena, według której dyskryminacja zabużan wynikała ze zwłoki w realizacji ich oczekiwań kompensacyjnych oraz z faktu rzeczowej, a nie pieniężnej formy kompensaty. Należy pamiętać, że zobowiązania pieniężne, które by powstały, zostały potwierdzone i zrealizowane przed dniem wejścia w życie ustawy z 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego, zapewne podlegałyby niekorzystnemu mechanizmowi wymiany pieniędzy przewidzianemu w tej ustawie.

Ustalenie skali uzasadnionych ograniczeń prawa zaliczenia i zrównoważenie ochrony praw zabużan z możliwościami państwa i chronionymi wartościami konstytucyjnymi wymaga skrupulatnej i rozważnej decyzji ustawodawcy. Przy określaniu zakresu ograniczeń prawa zaliczenia ustawodawca powinien w szczególności wziąć pod uwagę upływ czasu w przypadku tych zabużan i ich spadkobierców, którzy dotychczas nie zrealizowali swoich uprawnień kompensacyjnych na podstawie wcześniejszych ustaw.

Dwa rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego w roku 2004 dotyczyły problemu granic, do jakich może posunąć się ustawodawca w **miarowaniu świadczeń pieniężnych zagwarantowanych ustawowo, gdy zachodzi konieczność drastycznych oszczędności budżetowych** (sytuacja taka wystąpiła w pierwszych latach obecnej dekady). W obu wypadkach chodziło o świadczenia pieniężne związane ze szczególnymi gwarancjami konstytucyjnymi.

W pierwszym wypadku przedmiotem kontroli były ustawy odraczające terminy wejścia w życie przepisów wprowadzających **tzw. stawki awansowe dla sędziów sądów powszechnych** oraz zmniejszające wysokość tych stawek. W *wyroku z 18 lutego 2004 r., K 12/03* Trybunał uznał, że ustawodawca, wprowadzając takie zmiany w okresie *vacatio legis* (okresie między ogłoszeniem ustawy a jej wejściem w życie), nie naruszył Konstytucji.

W uzasadnieniu Trybunał, przy jednym zdaniu odrębnym²², nawiązał do ustalonej w *wyroku z 4 października 2000 r., P 8/00* wykładni konstytucyjnej gwarancji wynagrodzenia sędziego odpowiadającego godności urzędu i zakresowi obowiązków (art. 178 ust. 2). Ponieważ wydatki związane z pracą wszystkich organów władzy sądowniczej z istoty swej są związane z budżetem państwa, rzeczą demokratycznie legitymowanego ustawo-

²² Autor zdania odrębnego, odnoszącego się do uzasadnienia tej części wyroku, opowiedział się za wykładnią art. 178 ust. 2 Konstytucji przyjmującą bardziej rygorystyczne kryteria ochrony wysokości wynagrodzeń sędziowskich.

dawcy jest określenie, jakie składniki i stawki wynagrodzenia będą „odpowiednie” do godności urzędu i zakresu obowiązków sędziów, rolą zaś Trybunału Konstytucyjnego jest zbadanie, czy normodawca nie przekroczył granic swobody wyznaczonej przez Konstytucję. Swoboda ta jest znaczna, ponieważ w art. 178 ust. 2 Konstytucji ustrojodawca posługuje się kilkoma zwrotami niedookreślonymi, nieprzekładającymi się na konkretne kwoty pieniężne. Ramy swobody ustawodawcy wyznaczone są natomiast przez kilka układów odniesienia. Pierwszym takim układem odniesienia jest poziom przeciętnego wynagrodzenia w państwowej sferze budżetowej, przy czym poziom wynagrodzenia sędziowskiego, także w przypadku sędziów sądów rejonowych, powinien znacząco przekraczać poziom przeciętnej płacy w sferze budżetowej. Po drugie, wynagrodzenia sędziów powinny w dłuższym okresie wykazywać nie mniejszą tendencję wzrostową niż przeciętne wynagrodzenie w państwowej sferze budżetowej. Po trzecie, w razie trudności budżetu państwa wynagrodzenia sędziowskie powinny być szczególnie chronione przed nadmiernie niekorzystnymi wahaniem. Po czwarte wreszcie, wynagrodzenia sędziów nie powinny być obniżane w drodze regulacji normatywnych.

W ocenie Trybunału badane ustawy nowelizujące nie dokonały obniżenia wynagrodzeń sędziowskich, skoro korzystne dla sędziów przepisy nie weszły jeszcze w życie. Z punktu widzenia poprawności legislacyjnej oraz zasady ochrony zaufania do państwa prawnego nie jest dobra praktyka ustawodawcza, która prowadzi do zmiany przepisów w okresie *vacatio legis*. Gdy jest nadużywana, nie sprzyja poczuciu pewności prawa i obniża autorytet władzy ustawodawczej. Celem *vacatio legis* jest bowiem z istoty wykluczenie sytuacji zaskoczenia po stronie adresatów norm prawnych oraz umożliwienie im dostosowania zachowań do nowej regulacji. Zараz *vacatio legis* jest okresem, w którym prawodawca ma sposobność korygowania dostrzeżonych już po uchwaleniu aktu normatywnego błędów, sprzeczności wewnętrznych czy rozwiązań prowadzących do powstania sprzeczności w systemie prawa bądź zapobieżenia negatywnym skutkom wejścia w życie uchwalonych, a jeszcze nie obowiązujących regulacji. Nie można więc wykluczyć, że w pewnych sytuacjach nowelizacja przepisów dopiero co przyjętych będzie uzasadniona szczególnymi okolicznościami.

Z kolei wyrokiem z 9 marca 2004 r., K 12/02 Trybunał orzekł o niezgodności wstrzymania w 2002 r. **waloryzacji dodatku kombatanckiego** (powinien zostać podwyższony przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji emerytur i rent) z art. 19 Konstytucji (gwarancja specjalnej opieki państwa nad weteranami walk o niepodległość). Z art. 19 wynika prawo podmiotowe do specjalnej opieki (pod tym względem nie ma analogii do art. 178

ust. 2 Konstytucji, który nie ustanawia indywidualnego prawa podmiotowego sędziów, lecz zawiera normę ustrojową, mającą na celu dobro wymiaru sprawiedliwości). Ograniczenia w zakresie realizowanego już modelu opieki nad weteranami walk o niepodległość mogą być dokonywane w zasadzie jedynie wówczas, gdy dalsze sprawowanie przez państwo specjalnej opieki zagraża jego bezpieczeństwu i nie istnieją inne możliwości uniknięcia naruszenia konstytucyjnego zakazu zwiększania państwowego długu publicznego ponad limit trzech piątych rocznego produktu krajowego brutto (art. 216 ust. 5). Jednocześnie Trybunał stwierdził, że zmniejszenie ryczałtu energetycznego oraz ograniczenie ulg komunikacyjnych są zgodne z Konstytucją, ponieważ dotyczą uprawnień przysługujących nie tylko kombatanom, ale i innym grupom obywateli. Na gruncie zasad sprawiedliwości społecznej trudno byłoby uznać za uzasadnione objęcie ograniczeniem uprawnień do ulg tylko owych innych grup, z pominięciem weteranów walk o niepodległość.

W kontekście trzech spraw rozstrzygniętych w omawianym okresie przez Trybunał Konstytucyjny pojawił się problem rozumienia konstytucyjnego obowiązku władz publicznych prowadzenia polityki zmierzającej do „**pełnego, produktywnego zatrudnienia poprzez realizowanie programów zwalczania bezrobocia**” (art. 65 ust. 5 Konstytucji).

I tak, w wyroku z 10 stycznia 2005 r., K 31/03 Trybunał dostrzegł właśnie w art. 65 ust. 5 argument za dopuszczalnością **zróźnicowania wysokości płacy minimalnej** w zależności od stażu pracy – obniżenia kwoty płacy minimalnej w stosunku do pracowników nielegitymujących się co najmniej dwuletnim stażem pracy. W systemie gospodarki rynkowej władze publiczne nie mogą samodzielnie kreować miejsc pracy (poza sektorem publicznym) w celu ograniczenia bezrobocia. Prowadząc „politykę zmierzającą do pełnego, produktywnego zatrudnienia”, muszą one posługiwać się środkami, które Konstytucja oddała do ich dyspozycji. W ramach tych środków mieści się właśnie kompetencja do ustalania płacy minimalnej (art. 65 ust. 4).

Na marginesie omawianej sprawy Trybunał zauważył, że kwota minimalnego wynagrodzenia ustalona na podstawie ustawy z 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę odbiega, w świetle kryteriów sformułowanych w wiążących Polskę aktach prawa międzynarodowego (Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, Europejska Karta Społeczna oraz Konwencja nr 131 Międzynarodowej Organizacji Pracy), od realnych potrzeb pracowników i ich rodzin, nie spełniając wymogu godziwości płacy minimalnej. Relacje między wynikającym z ustawy wynagrodzeniem minimalnym a wynagrodzeniem godziwym

czy minimum socjalnym nie były jednak przedmiotem oceny Trybunału w tej sprawie.

Korelatem wyrażonego w art. 65 ust. 5 Konstytucji obowiązku władz publicznych prowadzenia polityki zmierzającej do pełnego, produktywnego zatrudnienia jest prawo jednostki do żądania co najmniej minimalnej realizacji tego obowiązku. Jednocześnie cytowany przepis Konstytucji ma charakter tzw. normy programowej, to jest takiej, która wskazując pewien cel (zadanie), pozostawia organom władzy publicznej swobodę w wyborze środków mających służyć realizacji tego celu. Wskazane w art. 65 ust. 5 Konstytucji – w sposób niewyczerpujący – metody zwalczania bezrobocia (organizowanie i wspieranie poradnictwa i szkolenia zawodowego oraz robót publicznych i prac interwencyjnych) mają jednak charakter obligatoryjny w tym sensie, że kiedy występuje bezrobocie, władze publiczne mają obowiązek ich stosowania w pierwszej kolejności (tak w uzasadnieniu omawianego wyroku, jak również wyroku z 24 lutego 2004 r., K 54/02).

W uzasadnieniu wyroku z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03, orzekającego o niekonstytucyjności przepisów przewidujących **obowiązek stosowania tzw. biokomponentów** w paliwach ciekłych, Trybunał nie zgodził się z argumentem, według którego tworzenie nowych miejsc pracy w niektórych dziedzinach produkcji i obrotu uzasadnia, na gruncie Konstytucji, krępowanie wolności gospodarczej. Z art. 65 ust. 5 Konstytucji nie sposób wywieść konstytucyjnego podmiotowego prawa do zatrudnienia, które na gruncie zasady proporcjonalności uzasadniałoby ograniczenie praw producentów i konsumentów ze względu na konieczność „ochrony praw i wolności innych osób” (por. art. 31 ust. 3 Konstytucji). Ponadto nadmierne krępowanie przedsiębiorczości i utrudnianie elastycznego zatrudniania w sektorze niepublicznym może wręcz prowadzić do zmniejszania liczby miejsc pracy, a więc do sytuacji przeciwnej do tej, do jakiej państwo powinno dążyć w świetle art. 65 ust. 5 Konstytucji.

6. RELACJE MIĘDZY POLSKIM PRAWEM KONSTYTUCYJNYM A EUROPEJSKIM PRAWEM WSPÓLNOTOWYM

Od 1 maja 2004 r. Polska jest państwem członkowskim Unii Europejskiej, co oznacza, że cały dorobek prawa wspólnotowego (*acquis communautaire*) jest częścią porządku prawnego obowiązującego w Rzeczypospolitej.

W wyroku z 31 maja 2004 r., K 15/04 Trybunał stwierdził nieadekwatność **zasady zwierzchnictwa Narodu** (art. 4 ust. 1 Konstytucji) jako wzorca kontroli zaskarżonych przepisów polskiej ordynacji wyborczej do Parla-

mentu Europejskiego, regulujących udział w wyborach europejskich obywateli innych państw UE zamieszkałych w Polsce. W uzasadnieniu stwierdzono, iż Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej jest najwyższym aktem określającym podstawy prawnej egzystencji Państwa Polskiego, regulującym zasady sprawowania władzy publicznej na jego terytorium oraz tryb powoływania, funkcjonowania i zakres kompetencji konstytucyjnych organów państwa. Jej unormowań nie można przenosić wprost na funkcjonowanie innych, poza Państwem Polskim, struktur, za których pośrednictwem Rzeczpospolita realizuje swoje interesy.

Treścią konstytucyjnej zasady zwierzchnictwa Narodu jest uznanie jego woli jako jedynego źródła władzy i sposobu legitymizowania sprawowania władzy. Oznacza to, że źródłem władzy w Rzeczypospolitej Polskiej nie może być jednostka, grupa społeczna czy organizacja. Unia Europejska nie jest natomiast państwem, dlatego analogie z systemem organizacji państwowej nie są zasadne. Sposób legitymizowania organów Unii Europejskiej nie należy do materii polskiej Konstytucji, lecz do materii prawa Unii, a także prawa polskiego realizującego zasady Unii w sferze jurysdykcji Państwa Polskiego. Dotyczy to w szczególności wyborów do Parlamentu Europejskiego, który nie jest organem sprawującym władzę w Rzeczypospolitej Polskiej, lecz realizuje określone funkcje w strukturze UE. Prawo obywateli Unii Europejskiej do udziału w wyborach do PE, niezależnie od państwa członkowskiego, na którego terytorium zamieszkują, jest jednym z ich praw podstawowych na gruncie prawa wspólnotowego. Polska ordynacja wyborcza stanowi jedynie implementację zasad wyborczych wiążących w tym zakresie wszystkie państwa członkowskie.

Na **zasadę przychylności procesowi integracji europejskiej i współpracy między państwami**, jako wskazówkę wykładni obowiązującego ustawodawstwa (sformułowaną w orzecznictwie na kilka lat przed akcesją²³),

²³ Po raz pierwszy wspomniana wskazówka interpretacyjna została wyrażona w uzasadnieniu *orzeczenia z 29 września 1997 r., K 15/97*; powołując się na postanowienia obowiązującego wówczas (przed akcesją) układu stowarzyszeniowego zobowiązujące Polskę do podjęcia „wszelkich starań w celu zapewnienia zgodności jej przyszłego ustawodawstwa z ustawodawstwem Wspólnoty”, TK uznał, iż pochodną tego zobowiązania jest „zobowiązanie do nadawania obowiązującemu ustawodawstwu takiego rozumienia, które służyć będzie możliwie najpełniejszemu zapewnieniu tej zgodności”. Podobnie w uzasadnieniu *wyroku z 24 października 2000 r., K 12/00* Trybunał wskazał, że w interpretacji polskiego ustawodawstwa „pierwszeństwo należy dawać takiej wykładni, która pozwala na nadanie przepisowi ustawy znaczenia najbliższego rozwiązaniom przyjętym w Unii Europejskiej”. W uzasadnieniu omówionego wyżej *wyroku z 31 maja 2004 r., K 15/04* Trybunał wskazał ponadto na związanie polskiego ustawodawcy postanowieniami układu stowarzyszeniowego na mocy art. 91 ust. 2 w związku z art. 241 ust. 1 Konstytucji; podobnie w uzasadnieniu omawianego niżej *wyroku z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03*.

Trybunał powołał się zarówno w cytowanym wyżej wyroku, jak i w dwóch wyrokach omówionych niżej, dotyczących praw i interesów gospodarczych podmiotów działających pod rządami prawa polskiego.

W cytowanym wyroku z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03 Trybunał stwierdził niezgodność z Konstytucją przepisów zobowiązujących producentów paliw do **stosowania biokomponentów** w określonych ilościach, pod rygorem kary pieniężnej, a ponadto – przepisu wyłączającego dystrybutorów paliw ciekłych spod obowiązku specjalnego oznakowania określającego procentową zawartość biokomponentów w paliwach. Zasada przychylności została tu uwzględniona w interpretacji konstytucyjnej gwarancji wolności gospodarczej (art. 22). Trybunał doszedł mianowicie do wniosku, że stopień intensywności przewidzianego w zakwestionowanej ustawie ograniczenia wolności gospodarczej polskich producentów paliw nie tylko nie był konieczny dla implementacji dyrektyw wspólnotowych, ale nie miał też odpowiednika w innych państwach Unii. Paliwo produkowane w innych państwach członkowskich mogłoby zatem – zgodnie ze wspólnotową zasadą wolności przepływu towarów – być bez ograniczeń importowane i sprzedawane w Polsce. Skutkiem byłaby jednak dyskryminacja *à rebours* producentów krajowych – stosowanie wymagań polskiej ustawy wyłącznie w stosunku do podmiotów krajowych (stosowanie do podmiotów zagranicznych z obszaru UE byłoby natomiast wykluczone przez prawo wspólnotowe). Chociaż tego rodzaju dyskryminacja jest obojętna z punktu widzenia prawa wspólnotowego, to ochrona przed taką dyskryminacją jest konstytucyjnym zadaniem władz krajowych.

W omawianym wyroku interpretacja w duchu przychylności procesowi integracji została zastosowana także w interpretacji konstytucyjnej zasady ochrony konsumentów (art. 76) w związku z prawem do informacji (art. 54 ust. 1). Do założeń nowoczesnej ochrony konsumenta, realizowanej w warunkach europejskiego wspólnego rynku, należy przejrzystość, jawność i rzeczywista dostępność jasnej, pełnej i zrozumiałej informacji handlowej. Konsument nie musi się o niezbędną informację w szczególny sposób ubiegać, lecz powinna ona być mu udostępniona.

Z kolei w uzasadnieniu wyroku z 21 września 2004 r., K 34/03 Trybunał Konstytucyjny uznał, że nieprzedłużenie zwolnienia – wprowadzonego tylko na określony okres – niektórych polskich przedsiębiorców (m.in. taksówkarzy) z obowiązku ewidencjonowania obrotu za pomocą **kas rejestrujących** nie narusza Konstytucji, a ponadto odpowiada wymaganiom dyrektywy wspólnotowej, która wymaga, aby ewidencja czynności objętej podatkiem od wartości dodanej była na tyle szczegółowa, by umożliwiała stosowanie podatku i prowadzenie kontroli przez organy podatkowe. W uza-

sadnieniu tego wyroku, który jest pierwszym po akcesji orzeczeniem TK nawiązującym do prawa wspólnotowego, mowa jest o „zasadzie interpretacji prawa wewnętrznego w sposób umożliwiający sprawne funkcjonowanie gospodarki w ramach integracji europejskiej”, wynikającej z art. 5 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską w wykładni przyjmowanej przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich.

Kontekst prawa wspólnotowego został uwzględniony także w *wyroku z 26 stycznia 2005 r., P 10/04*, w którym Trybunał uznał zgodność z Konstytucją uprzywilejowanej pozycji banku w postępowaniu egzekucyjnym w postaci instytucji **bankowego tytułu egzekucyjnego**. W uzasadnieniu zwrócono uwagę na to, że korzystanie z tego przywileju przez banki musi być kompensowane rzetelnym i zgodnym ze standardami europejskimi wykonywaniem przez nie ustawowych obowiązków informacyjnych wobec swoich klientów.

Podobnie jak sądy konstytucyjne niektórych państw członkowskich Unii, Trybunał Konstytucyjny zajmował się ustawową regulacją **wypracowywania stanowiska zajmowanego przez Rzeczpospolitą w ramach organów i instytucji unijnych** (ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o współpracy Rady Ministrów z Sejmem i Senatem w sprawach związanych z członkostwem Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej²⁴). W *wyroku z 12 stycznia 2005 r., K 24/04* Trybunał w pełnym składzie, przy trzech zdaniach odrębnych, uznał, że pominięcie właściwego regulaminowego organu Senatu RP w procesie opiniowania stanowiska, jakie polski rząd zamierza zająć wobec projektu aktu prawnego rozpatrywanego przez Radę Unii Europejskiej, jest niezgodne z art. 10 ust. 2 i art. 95 ust. 1 Konstytucji. W uzasadnieniu stwierdzono, że chodzi w tym wypadku o kompetencję z zakresu ustawodawstwa, a nie kontroli parlamentu nad działalnością rządu, dlatego pominięcie organu Senatu właściwego na podstawie regulaminu izby godzi w konstytucyjną zasadę sprawowania władzy ustawodawczej przez Sejm i Senat. Dopóki z woli polskiego ustrojodawcy istnieją dwie izby parlamentu, dopóty powinny mieć jednakowy udział w pracach nad kształtowaniem polskiego stanowiska w zakresie tworzenia prawa unijnego. Powierzenie organom Wspólnot Europejskich kompetencji w zakresie tworzenia tego prawa nie może być rozumiane jako wyzbycie się przez konstytucyjne organy państwa ich prerogatyw prawotwórczych, które zostają jedynie zmodyfikowane i wyrażone w innej formie. Należy podkreślić, że prawo unijne nie przesądza sposobu unormowania w prawie krajowym mechanizmu wypracowywania stanowiska państwa członkowskiego.

²⁴ Dz. U. nr 52, poz. 515.

Dla pełnego zobrazowania rozległości i głębokości problemów, które otwiera przed Trybunałem Konstytucyjnym przystąpienie Polski do UE, należy także wspomnieć o trzech sprawach czekających na rozstrzygnięcie, o sygnaturach *K 18/04*, *K 36/04* i *P 1/05*.

Pierwsza z nich została zainicjowana przez trzy grupy posłów. Przedmiotem zaskarżenia, z powodu zarzucanej niezgodności z szeregiem norm konstytucyjnych, jest **traktat akcesyjny wraz z aktem dotyczącym warunków przystąpienia Polski do UE, jak również art. 234 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską**. Ten ostatni przepis kwestionowany jest w zakresie, w jakim – zdaniem wnioskodawców – nakłada na sądy ostatniej instancji i trybunały obowiązek przedstawiania Trybunałowi Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich (ETS) pytań w sprawie ważności i wykładni aktów prawa wspólnotowego także wtedy, gdy są one niezgodne z Konstytucją, oraz przewiduje związanie polskich sądów i trybunałów orzeczeniem ETS także, gdyby wymagało to wydania orzeczenia niezgodnego z Konstytucją.

W sprawie o sygnaturze *K 36/04* przyszłe orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego może mieć istotne znaczenie dla wyjaśnienia zakresu i charakteru kompetencji kontrolnych Trybunału w obrębie relacji prawo wewnętrzne – prawo wspólnotowe. W sprawie tej Prokurator Generalny skierował do Trybunału wnioski o zbadanie zgodności zawartego w polskiej ustawie podatkowej **zwolnienia od podatku usług dostępu do sieci Internet** z normami pierwotnego prawa wspólnotowego, z których wynika obowiązek państw członkowskich implementacji dyrektyw wspólnotowych do wewnętrznego porządku prawnego.

W trzeciej ze wspomnianych spraw, o sygnaturze *P 1/05*, Sąd Okręgowy w Gdańsku kwestionuje zgodność art. 607^t kodeksu postępowania karnego (problem **stosowania tzw. europejskiego nakazu aresztowania do obywateli polskich**) z art. 55 ust. 1 Konstytucji.

W sprawach tych wiele istotnych problemów pojawia się w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego po raz pierwszy. Będzie tak zapewne również w podobnych sprawach w przyszłości. W tym kontekście szczególne znaczenie ma studiowanie bogatych i różnorodnych doświadczeń sądów konstytucyjnych „starych” państw członkowskich UE, orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, a także pierwszych doświadczeń i przemyśleń, które są udziałem sądów konstytucyjnych państw będących członkami Unii od 2004 r. (zob. uwagi przedstawione niżej).

7. DZIAŁALNOŚĆ POZAORZECZNICZA

Powyższy obraz znaczenia działalności Trybunału Konstytucyjnego dla kształtowania kultury konstytucyjnej i prawnej byłby niepełny, gdyby pominać wielokierunkowe działania o charakterze pozaorzecznym, ale ściśle związane z funkcją orzeczniczą i pozycją ustrojową Trybunału.

Przede wszystkim należy podkreślić, że z roku na rok zwiększa się dostępność całego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego dla wszystkich zainteresowanych osób i środowisk, a także urozmaicane są formy jego prezentacji. Pełne teksty wszystkich wyroków Trybunału i postanowień kończących postępowanie w sprawie – wraz z uzasadnieniami i zdaniem odrębnymi – dostępne są nie tylko w postaci drukowanego zbioru urzędowego i tomów orzecznictwa z poszczególnych lat, lecz także na stronach internetowych (www.trybunal.gov.pl) oraz w postaci płyt CD.

W maju 2004 r. zainaugurowano internetową prezentację omówień ciekawszych orzeczeń Trybunału (na razie począwszy od roku 2001), z tłumaczeniem na języki angielski i francuski. Materiały te są stale uzupełniane i aktualizowane.

Jednym ze źródeł informacji o orzecznictwie TK, a zarazem istotną pomocą dla organów tworzących prawo i służb legislacyjnych jest – corocznie aktualizowane i dostępne także na stronach internetowych – opracowanie „Proces prawotwórczy w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego”. W systematyczny sposób przedstawia ono reguły i wymagania dotyczące poprawnej legislacji, które zostały wyjaśnione w orzeczeniach Trybunału.

Omówienia najważniejszych orzeczeń TK publikowane są także w biuletynach Komisji Weneckiej Rady Europy. Internetowe forum tej Komisji, w którym przedstawiciel Biura TK bierze aktywny udział, służy z kolei szybkiej wymianie informacji o sprawach rozpatrywanych przez poszczególne sądy konstytucyjne, które są przedmiotem zainteresowania ich odpowiedników w innych państwach.

Z myślą o dziennikarzach, ale nie tylko, na stronach internetowych TK zamieszczane są komunikaty prasowe przed i po każdej rozprawie w Trybunale. Do standardu należy dostępność sentencji wyroku Trybunału bezpośrednio po jego ustnym ogłoszeniu. W sprawach szczególnie interesujących opinię publiczną udostępniane są, za zgodą prezesa Trybunału, wnioski, stanowiska uczestników postępowania itp. – w postaci drukowanej lub na stronach internetowych. Coraz częstsze są internetowe transmisje rozpraw. Wyjaśnianiu skomplikowanych problemów orzecznictwa konstytucyjnego służą także konferencje prasowe oraz systematyczne – po rozprawach – spotka-

nia prezesa i sędziów Trybunału z dziennikarzami, które znajdują odzwierciedlenie w publikacjach w prasie i mediach elektronicznych.

W Biurze TK powstają liczne opracowania o charakterze studyjnym, poświęcone charakterystyce orzecznictwa Trybunału w różnych przekrojach, relacji między orzecznictwem TK a orzecznictwem Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i sądów powszechnych, a także dorobkowi orzecznictwu trybunałów europejskich i zagranicznych sądów konstytucyjnych w sprawach będących przedmiotem szczególnego zainteresowania TK. Opracowania te przeznaczone są przede wszystkim dla sędziów Trybunału, ale korzystają z nich także prawnicy niezwiązani z Trybunałem. Z opracowań przygotowanych w 2004 r. warto wymienić zwłaszcza dwa: „O tak zwanych wyrokach interpretacyjnych Trybunału Konstytucyjnego” (przeгляд wypowiedzi TK, SN i NSA oraz publikacji prawniczych) oraz „Piśmiennictwo prawnicze i orzecznictwo sądowe wobec orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Przeгляд wybranych pozycji z lat 2002 i 2003”. Dużym zainteresowaniem cieszyło się nadal opracowanie „Sądy konstytucyjne państw Unii Europejskiej a prawo wspólnotowe” (2003 r.). Wybrane opracowania są dostępne na stronach internetowych Trybunału (*e-publicacje*).

Biblioteka Trybunału Konstytucyjnego pełni nie tylko „klasyczną” rolę udostępniania gromadzonych zbiorów, ale prowadzi również działalność wydawniczą oraz dostarcza **kwalityfikowanych informacji prawniczych** w postaci kwerend problemowych (w 2004 r. na uwagę zasługują zwłaszcza opracowania: „Parlamente narodowe a integracja europejska” i „Zasada pierwszeństwa prawa wspólnotowego przed prawem wewnętrznym państw członkowskich”), a także cyklicznych przeglądów i omówień zawartości czasopism. Na szczególne odnotowanie zasługuje przygotowane w 2004 r. opracowanie „Prawo europejskie, orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Pierwszej Instancji WE – sposoby powoływania”. Zyskało ono uznanie ekspertów jako pierwsza próba kompleksowego uporządkowania sposobów powoływania aktów prawa europejskiego – przede wszystkim z myślą o potrzebach Trybunału, ale nie tylko.

Święto Konstytucji 3 Maja stanowi co roku doskonałą okazję do eksponowania polskich tradycji konstytucyjnych w kontekście wyzwań współczesności. Podobnie jak w latach poprzednich, w minionym roku w Trybunale zorganizowano z tej okazji wystawę zatytułowaną „**Idee europejskie w tradycji prawnopństwowej Rzeczypospolitej Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego**” (we współpracy z Archiwum Głównym Akt Dawnych). Wystawa ta, przez kilka dni udostępniana publiczności, wzbudziła wielkie zainteresowanie i uznanie. Towarzyszyło jej

specjalne wydawnictwo prezentujące ideę wystawy i najważniejsze z eksponowanych dokumentów dawnej Rzeczypospolitej. Innym akcentem obchodów 3 Maja był okolicznościowy wykład prof. Ralfa Dahrendorfa, członka brytyjskiej Izby Lordów, poświęcony **roli państwa narodowego w integrującej się Europie**.

Szczególnie istotną rolę w krzewieniu kultury konstytucyjnej odgrywa, działająca pod auspicjami TK od 2003 r., **Wszechnica Konstytucyjna**. W jej ramach odbywają się spotkania sędziów Trybunału z nauczycielami i młodzieżą licealną poświęcone problematyce ustrojowej i konstytucyjnej oraz prawom człowieka. Atrakcyjną i bardzo efektywną dydaktycznie formą uniwersyteckiej edukacji konstytucyjnej są z kolei **symulacje rozpraw przed Trybunałem** z udziałem studentów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Symulacja zorganizowana w 2004 r., już po raz szósty, dotyczyła skargi konstytucyjnej w sprawie zgodności tzw. europejskiego nakazu aresztowania z Konstytucją RP.

Do ważnych form uczestnictwa Trybunału Konstytucyjnego w **międzynarodowej wymianie myśli konstytucyjnej** można zaliczyć udział delegacji TK w spotkaniach i konferencjach międzynarodowych, a także wizyty wybitnych prawników konstytucjonalistów w Trybunale, połączone z intensywną wymianą doświadczeń i – przeważnie – także z wykładami gości, na które zapraszani są również prawnicy spoza Trybunału. W 2004 r. wykłady w Trybunale wygłosili: wspomniany już lord Dahrendorf, a także prof. Hans-Jürgen Papier, prezes Federalnego Sądu Konstytucyjnego RFN (problematyka ochrony małżeństwa i rodziny), oraz prof. Anthony Kennedy, sędzia Sądu Najwyższego USA (problematyka podziału władz i kontroli konstytucyjności prawa). W czerwcu odbyła się IX Konferencja Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej, poświęcona głównie wykładni konstytucji w ich działalności orzeczniczej oraz roli tzw. wyroków interpretacyjnych.

W minionym roku, w którym nastąpiło **poszerzenie Unii Europejskiej** o dziesięć państw członkowskich, odnotowano oczywistą potrzebę intensywnej wymiany informacji i doświadczeń między sędziami sądów konstytucyjnych w tych państwach a ich kolegami w „starych” państwach członkowskich i sędziami Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich. Wymianie takiej służyły trzy spotkania międzynarodowe, zorganizowane przez sądy konstytucyjne Austrii, Słowenii i Republiki Czeskiej z udziałem prezesa i sędziów Trybunału Konstytucyjnego oraz pracowników Biura. Relacjom prawa wspólnotowego i prawa konstytucyjnego poświęcony był także wykład wygłoszony w Trybunale przez prof. Jana Barcza ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

W pracy Trybunału Konstytucyjnego coraz większe znaczenie mają **elektroniczne narzędzia pozyskiwania i przetwarzania informacji**, a także wyspecjalizowane technologie informatyczne. Środki te służą również szerokiej prezentacji dorobku orzeczniczego Trybunału oraz wymianie informacji z różnymi środowiskami, sądami i instytucjami w kraju i za granicą. Z końcem 2004 r. przystąpiono do prac nad budową i wdrożeniem nowego, zintegrowanego systemu informatycznego, który pozwoli na ujednoczenie dotychczas wykorzystywanych oraz zastosowanie nowych technologii informatycznych, co w zasadniczy sposób usprawni warunki pracy Trybunału Konstytucyjnego.

II

WYBRANE PROBLEMY REALIZACJI ORZECZEŃ TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W DZIAŁALNOŚCI PRAWODAWCZEJ

1. UWAGI OGÓLNE

Trybunał Konstytucyjny kontroluje działalność prawodawczą w zakresie, w jakim znajduje ona wyraz w przyjętych ustawach i innych aktach normatywnych (por. art. 188 Konstytucji), które zostają zaskarżone do Trybunału. Poza zasięgiem jego kognicji są natomiast zaniechania prawodawcze, nawet jeśli obowiązek wydania aktu normatywnego wynika z Konstytucji. Trybunał nie dysponuje również środkami pozwalającymi na wyegzekwowanie obowiązku podjęcia przez prawodawcę odpowiednich działań w sytuacji, gdy wyrok TK eliminujący normy niekonstytucyjne wymaga przyjęcia pozytywnych regulacji „naprawczych”. Nie wyklucza to jednak zainteresowania Trybunału Konstytucyjnego następstwami swych wyroków zarówno w sferze stosowania, jak i w sferze stanowienia prawa. Wiedza o tych następstwach jest bowiem przydatna dla Trybunału w formułowaniu nowych wyroków. Ponadto zdarza się, że problem konstytucyjności określonej regulacji prawnej powraca w kolejnych sprawach przed Trybunałem Konstytucyjnym dlatego, że wcześniejszy wyrok Trybunału dotyczący tej samej regulacji nie został w odpowiedni sposób wykonany przez prawodawcę lub został niewłaściwie odczytany przez organy stosujące prawo; często obydwie przyczyny występują łącznie. Klasycznym przykładem może być opisany w części I.3 „Informacji” problem dopuszczalności wznowienia postępowania cywilnego zakończonego orzeczeniem o charakterze niemerytorycznym, gdy z późniejszego wyroku TK wynika, iż orzeczenie to było oparte na niekonstytucyjnej podstawie prawnej.

Należy z całym naciskiem podkreślić, że wprowadzona przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. ostateczność i moc powszechnie obowiązująca wyroków Trybunału Konstytucyjnego oraz związana z tym rezygnacja, począwszy od 17 października 1999 r., z procedury rozpatrywania orzeczeń TK przez Sejm (por. art. 239 ust. 1 Konstytucji) bynajmniej nie oznacza, że odtąd każda ingerencja Trybunału przy-

wraca stan konstytucyjności w sposób „samoczynny” i że wyroki Trybunału nie wymagają rozważenia przez prawodawcę potrzeby wprowadzenia odpowiedniej regulacji uzupełniającej orzeczenie o niekonstytucyjności zakwestionowanego unormowania.

Wydając wyrok o niekonstytucyjności aktu normatywnego, Trybunał Konstytucyjny działa na wzór „prawodawcy negatywnego”: pozbawia mocy obowiązującej niekonstytucyjną regulację, nie ma natomiast kompetencji do ustanowienia zamiast niej nowej, odpowiadającej standardom konstytucyjnym. Pozytywną kompetencję prawodawczą posiadają Sejm, Senat i inne organy stanowiące prawo, na których z mocy art. 7 Konstytucji ciąży obowiązek rozważenia, czy stan prawny ukształtowany przez wyrok TK wymaga podjęcia stosownych naprawczych działań legislacyjnych. Brak reakcji prawodawcy powoduje często powstanie swego rodzaju „próżni normatywnej” w miejscu regulacji, która utraciła – na skutek wyroku TK – moc obowiązującą. Wyrok Trybunału, który nie zostanie „dopełniony” odpowiednim działaniem naprawczym prawodawcy pozytywnego, może stać się źródłem nowej dysfunkcjonalności w systemie prawa.

O tym, że wraz z wydaniem i ogłoszeniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego zostaje zapewniony stan konstytucyjności, można mówić z reguły wówczas, gdy Trybunał stwierdził zgodność zaskarżonej regulacji prawnej z przytoczonym wzorcem kontroli. Kiedy jednak takie stwierdzenie zostaje w wyroku TK obwarowane przyjęciem określonej wykładni przepisu, dla prawodawcy powinno to stanowić sygnał o potrzebie rozważenia ewentualnego sprecyzowania tego przepisu ze względu na zasadę pewności prawa. Z zasady tej wynika postulat interwencji prawodawcy szczególnie wtedy, gdy Trybunał orzekł o niezgodności badanego przepisu nie w całości, lecz w określonym – czasowo, podmiotowo lub przedmiotowo – zakresie jego stosowania, dokonując wprawdzie ingerencji w treść przepisu, ale nie zmieniając jego brzmienia (TK nie ma kompetencji do działania tak, jak działa prawodawca pozytywny). Również wtedy, gdy Trybunał uznał jakiś przepis czy zespół przepisów za w całości niezgodny z wzorcem kontroli, co z reguły skutkuje utratą przez ten przepis (te przepisy) mocy obowiązującej, prawodawca powinien rozważyć, czy w systemie prawa nie powstała luka wymagająca uzupełnienia go o regulację nową, wolną od wad stwierdzonych przez Trybunał.

Jeżeli Trybunał Konstytucyjny odracza termin utraty mocy obowiązującej zakwestionowanego unormowania (por. art. 190 ust. 3 Konstytucji), z reguły czyni to po to, aby dać ustawodawcy czas na zastąpienie regulacji wadliwej unormowaniem wolnym od wad. Oczywiście powinnością organów właściwych do zainicjowania i dokonania odpowiedniej zmiany jest

dołożenie wszelkich starań, aby weszła ona w życie najpóźniej w terminie ustalonym w wyroku TK.

Uzasadnienia wyroków Trybunału Konstytucyjnego zawierają często odpowiednie sugestie dla prawodawcy, które zawsze wymagają starannego rozważenia w procesie legislacyjnym.

W art. 4 ust. 1 ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym¹ ustawodawca przypisał Trybunałowi funkcję przedstawiania właściwym organom stanowiącym prawo „uwag o stwierdzonych uchybieniach i lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej”. Ta funkcja – „sygnalizacyjna” – ma charakter pomocniczy w stosunku do kompetencji Trybunału w zakresie kontroli konstytucyjności prawa. Funkcję tę Trybunał może wykonywać w różnych formach, nie wyłączając uwag zamieszczanych w uzasadnieniach wyroków oraz w informacji składanej co roku Sejmowi i Senatowi. Kwalifikowaną formą realizacji funkcji sygnalizacyjnej jest wydawanie tzw. postanowień sygnalizacyjnych, uregulowanych w § 41-43 regulaminu Trybunału Konstytucyjnego². Dotychczas postanowienia sygnalizacyjne były wydawane w związku z kontrolą norm – bądź wówczas, gdy w przekonaniu Trybunału odpowiednie działania legislacyjne byłyby właściwszą drogą realizacji wymagań konstytucyjnych niż orzeczenie przez Trybunał o niekonstytucyjności dotychczasowej regulacji, bądź też wówczas, gdy Trybunał, uznając regulację dotychczasową za niezgodną z Konstytucją, dostrzegał celowość rozważenia potrzeby zastąpienia jej nową regulacją, wolną od stwierdzonych wad. Chociaż wskazania zawarte w postanowieniach sygnalizacyjnych nie są wiążące, nie ulega wątpliwości, że obowiązkiem adresatów takich postanowień jest staranne i niezwłoczne rozważenie sugestii i argumentów Trybunału.

Niżej zostaną przedstawione – i zilustrowane konkretnymi przykładami – typowe problemy, jakie można zaobserwować w działalności prawodawczej w następstwie wyroków i postanowień sygnalizacyjnych TK. Opracowanie to jest rezultatem badań przeprowadzonych w 2004 r., dotyczących następstw niektórych orzeczeń Trybunału wydanych pod rządami Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. Dane dotyczące prac legislacyjnych zostały zaktualizowane według stanu na koniec stycznia 2005 r.

¹ Dz. U. nr 102, poz. 643 ze zmianami.

² Uchwała Zgromadzenia Ogólnego Sędziów TK z dnia 22 października 1997 r. w sprawie regulaminu Trybunału Konstytucyjnego (M.P. z 2001 r. nr 41, poz. 668 ze zmianami).

2. GENERALNY OBOWIĄZEK WYKONANIA WYROKU PRZEZ PRAWODAWCĘ

Pod pojęciem „wykonania” wyroku Trybunału Konstytucyjnego rozumie się tutaj wszelkie działania, jakie w świetle wyroku są konieczne dla przywrócenia stanu konstytucyjności³. Często wiążą się z tym określone obowiązki organów powołanych do stanowienia prawa. Podstawą tych obowiązków są bezpośrednio unormowania konstytucyjne ustanawiające: związanie prawem wszystkich organów państwa (art. 7), nadrzędność Konstytucji w systemie prawa Rzeczypospolitej (art. 8 ust. 1) oraz powszechnie obowiązująca moc orzeczeń TK (art. 190 ust. 1). Obowiązek wykonania wyroku Trybunału powstaje także wtedy, gdy nie zostaje skonkretyzowany w sentencji wyroku.

Zasadnicze zastrzeżenia musi budzić praktyka utrzymywania – niekiedy latami – stanu, w którym brakuje koniecznej regulacji prawnej, mimo że potrzeba jej wydania wynika z wyroku Trybunału o niekonstytucyjności regulacji poprzedniej.

Przykładem takiej sytuacji jest zaniechanie wydania ustawy regulującej sukcesję majątku po byłym Funduszu Wczasów Pracowniczych. *Wyrokiem z 3 czerwca 1998 r., K 34/97* Trybunał orzekł o niekonstytucyjności niektórych przepisów ustawy z dnia 9 maja 1997 r. o zmianie ustawy o związkach zawodowych oraz o zmianie niektórych ustaw⁴. Mimo że Trybunał wskazał w uzasadnieniu na konieczność „pilnej pozytywnej interwencji ustawodawczej”, dotychczas nie zostały ustawowo uregulowane ani kwestie sukcesji majątku po byłym FWP, ani kwestie dotyczące udostępniania udziałów pracownikom FWP. Wyrok TK został „przyjęty” uchwałą Sejmu z 28 sierpnia 1998 r., jednak ustawodawca niekonstytucyjnych przepisów nie znowelizował ani nie uchylił, a wobec tego przepisy te, w myśl art. 89 ust. 4 ustawy o TK, utraciły moc obowiązującą. 20 stycznia 1999 r. Senat wniósł do Sejmu projekt ustawy o mieniu Funduszu Wczasów Pracowniczych⁵, jednak prace nad tym projektem zostały przerwane z upływem trzeciej kadencji Sejmu (zgodnie z zasadą dyskontynuacji prac parlamentu), zaś w toku czwartej kadencji Sejmu żadna inicjatywa ustawodawcza w tym przedmiocie nie została już podjęta.

Wspomniany wyrok TK w założeniu miał zapobiec dalszym niekontrolowanym transferom majątkowym związanym z mieniem należącym do

³ Jest to pojęcie ogólne i nietożsame z wąskim i technicznym pojęciem „wykonywania orzeczeń” użytym w tytule rozdziału 3 ustawy o TK.

⁴ Dz. U. nr 82, poz. 518.

⁵ Druk sejmowy nr 979.

zlikwidowanego FWP. W rzeczywistości jednak, wobec biernej postawy ustawodawcy, celu tego nie udało się osiągnąć. W dalszym ciągu dokonywano rozporządzeń majątkowych, które następnie zostały zakwestionowane przez Najwyższą Izbę Kontroli⁶.

Nadal nie został wykonany przez ustawodawcę wyrok z 18 lutego 2004 r., P 21/02 (omówiony w części I.5 „Informacji”), w którym Trybunał orzekł o niezgodności z Konstytucją niektórych przepisów dotyczących naboru na aplikację adwokacką i aplikację radcowską. Brak ustawowego unormowania tej problematyki godzi w interesy obywateli kształcących się z myślą o podjęciu zawodu adwokata lub radcy prawnego. W świetle wyroku TK ustawodawca powinien bezpośrednio w ustawie określić zasady naboru na aplikację adwokacką i radcowską, a także zasadnicze elementy przesłanek ustalania limitu przyjęć na te aplikacje. Ponadto w aktach prawa powszechnie obowiązującego (ustawie albo rozporządzeniu) powinny być określone cele, zakres przedmiotowy oraz przebieg aplikacji adwokackiej i radcowskiej, a w szczególności kryteria oceny i wpływ wyniku konkursu na decyzję w przedmiocie wpisu na listę aplikantów. Trybunał sformułował też wyraźne zalecenia pod adresem ustawodawcy odnośnie do treści regulacji zgodnej z Konstytucją.

TK podkreślił, że nowelizacja powinna nastąpić „niezwłocznie”, gdyż w świetle prawa o adwokaturze i ustawy o radcach prawnych konkursy na aplikacje powinny być – obligatoryjnie – przeprowadzone w każdym roku kalendarzowym, a więc również w roku 2004 i w następnych latach. Tymczasem, choć od ogłoszenia wyroku (4 marca 2004 r.) do końca stycznia 2005 r. upłynęło już niemal 11 miesięcy, ustawodawca nie wprowadził żadnych przepisów mogących stanowić podstawę prawną przeprowadzania naboru na aplikacje adwokacką i radcowską. Według informacji uzyskanych przez Biuro TK w Naczelnej Radzie Adwokackiej i Krajowej Radzie Radców Prawnych, do końca 2004 r. nabór na aplikację adwokacką przeprowadziło 9 okręgowych rad adwokackich, a na aplikację radcowską 18 okręgowych izb radców prawnych na tej podstawie, że postępowania konkursowe w tych radach i izbach rozpoczęły się przed ogłoszeniem wyroku TK. W 2005 r. nabór może zostać wstrzymany, a studenci kończący studia prawnicze i absolwenci prawa mogą pozostawać w niepewności, czy i kiedy zostanie on wznowiony.

Pierwszy poselski projekt ustawy nowelizującej, który przewiduje wprowadzenie nowych zasad organizacji konkursów na aplikacje i prze-

⁶ „Informacja o wynikach kontroli zarządzania majątkiem byłego Funduszu Wczasów Pracowniczych i jego prywatyzacji” (dokument NIK nr 171/2004/S04001/KGP).

prowadzania egzaminów zawodowych oraz zawiera uregulowania zwiększające dostępność do zawodów adwokata, radcy prawnego i notariusza, został złożony w Sejmie 7 marca 2004 r.⁷, a zatem niezwłocznie po ogłoszeniu wyroku TK. Kolejne poselskie projekty ustaw w tej samej materii zostały złożone w Sejmie 22 września 2004 r.⁸, jednak 5 listopada tegoż roku zostały wycofane.

Innym przykładem orzeczenia TK niewykonanego przez prawodawcę jest wyrok z 18 grudnia 2002 r., K 43/01, w którego sentencji Trybunał orzekł o zgodności z Konstytucją art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu przeciętnych wynagrodzeń u przedsiębiorców oraz o zmianie niektórych ustaw⁹ (zwanego „lex 203”) pod warunkiem takiego rozumienia tego przepisu, iż tworzy on współodpowiedzialność systemu finansów publicznych za jego wykonanie. W uzasadnieniu podkreślono, że konieczna jest interwencja ustawodawcza mimo stwierdzenia zgodności z Konstytucją poddanego kontroli przepisu. Nie zostało bowiem stworzone instrumentarium zapewniające stosowny przyływ środków do podmiotów, na które nałożony został obowiązek wykonywania ustawy, tymczasem powinien istnieć mechanizm takiej redystrybucji zwiększonych środków na opiekę zdrowotną, który pozwoli na zapobieżenie pogorszeniu warunków funkcjonowania placówki z powodu wypełniania przez nią ustawowego obowiązku podniesienia wynagrodzeń pracowników.

Mimo tych wyraźnych wskazówek, zamieszczonych w uzasadnieniu wyroku TK, ustawodawca nie ustanowił dotychczas żadnych regulacji prawnych, które umożliwiłyby choćby częściowe przeniesienie ciężaru zobowiązań samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej z tytułu podwyższonych wynagrodzeń pracowników służby zdrowia na system finansów publicznych. W szczególności ustawodawca nie uregulował tej kwestii w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych¹⁰.

Bierność ustawodawcy stała się przyczyną pogłębiających się trudności finansowych samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej. Należy pamiętać, że Sąd Najwyższy kilkakrotnie stwierdził, że wspomniany przepis („lex 203”) może stanowić podstawę indywidualnych roszczeń pracowników zatrudnionych w tych zakładach¹¹. Ponadto niektóre z nich,

⁷ Druk sejmowy nr 1694.

⁸ Druki sejmowe nr 3358 i nr 3360.

⁹ Dz. U. z 1995 r. nr 1, poz. 2 ze zmianami.

¹⁰ Dz. U. nr 210, poz. 2135.

zmuszone do ponoszenia ciężaru wypłat bez refundacji środków, zaczęły występować na drogę sądową przeciwko Skarbowi Państwa o zasądzenie tytułem odszkodowania kwot odpowiadających sumie wypłaconych podwyżek. W jednej z takich spraw Sąd Najwyższy uwzględnił kasację powoda – samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, któremu sądy niższych instancji odmówiły zasądzenia odszkodowania od Skarbu Państwa¹². Nawiązując do wspomnianego wyroku Trybunału, Sąd Najwyższy podkreślił konieczność ustanowienia regulacji rangi ustawowej pozwalającej samodzielnym publicznym zakładom opieki zdrowotnej – w razie wyczerpania się ich własnych rezerw ekonomicznych i organizacyjnych – uzyskać środki na pokrycie zwiększonych wydatków na płace bez naruszania ilości i jakości świadczeń leczniczych. Tym samym SN uznał, że omawiane zaniechanie ustawodawcy spełnia podstawową przesłankę odpowiedzialności odszkodowawczej państwa, jaką jest niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej (art. 77 ust. 1 Konstytucji i art. 417 kodeksu cywilnego).

Wyrokiem z 11 grudnia 2002 r., SK 27/01 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 53 kodeksu postępowania cywilnego, który nakazywał nałożenie kary grzywny na osobę zgłaszającą w złej wierze wniosek o wyłączenie sędziego. W uzasadnieniu stwierdzono, że takie unormowanie jest nadmiernie represyjne. TK nie zakwestionował jednak kompetencji ustawodawcy do takiego ukształtowania procedury rozpoznawania wniosków o wyłączenie sędziego, która, respektując podstawowy cel tej instytucji, zapewni jednocześnie poszanowanie powagi i dobrego imienia sądu (wymiaru sprawiedliwości), jak również ochronę praw innych uczestników postępowania. Trybunał uznał za „uzasadnione i pożądane” obowiązywanie takich rozwiązań procesowych, których celem jest zapobieżenie nadużywaniu instytucji wyłączenia sędziego.

Utrata mocy obowiązującej art. 53 k.p.c. spowodowała lukę w prawie, uniemożliwiającą sądom przeciwstawienie się nadużywaniu tej instytucji. Sytuację tę obrazuje sprawa będąca tłem jednej z uchwał Sądu Najwyższego podjętej w 2003 r.¹³ W sprawie, w której sąd powszechny przedstawił zagadnienie prawne, jedna ze stron procesu, natychmiast po oddaleniu jej wniosku o wyłączenie sędziów opartego na podstawach nieprzewidzianych w ustawie, ponownie złożyła wniosek oparty na tych samych podsta-

¹¹ Tak SN najpierw w uchwale z 10 stycznia 2002 r., III ZP 32/01, OSNP 2002, nr 10, poz. 229, a następnie m.in. w postanowieniu z 24 września 2003 r., III PZP 9/03, „Wokanda” 2002, nr 2, s. 28.

¹² Wyrok SN z 24 września 2003 r., I CK 143/03, OSNC 2004, nr 11, poz. 179.

¹³ Uchwała SN z 21 sierpnia 2003 r., III CZP 42/03, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 107.

wach. SN przyjął, iż nowy wniosek powinien być rozpoznany na zasadach ogólnych, ale jednocześnie zauważył, że po derogacji art. 53 k.p.c. dokonanej mocą wyroku TK konieczna jest bezzwłoczna interwencja ustawodawcy, który powinien znaleźć remedium na skuteczne próby hamowania procesu sądowego przez nadużywanie wniosków o wyłączenie sędziego.

Zmiana stanu normatywnego nastąpiła dopiero w wyniku nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego z 2 lipca 2004 r.¹⁴, która w omawianym zakresie weszła w życie 5 lutego 2005 r. Ustawodawca zrezygnował przy tym z możliwości (dopuszczonej przez TK) ustanowienia sankcji porządkowej jako środka ograniczającego nadużycie prawa wyłączenia sędziego, a zamiast niej wprowadził możliwość odrzucenia wniosku „oczywiście bezzasadnego”, jak również ponownego wniosku opartego na tych samych okolicznościach.

Wyrokiem z 27 maja 2002 r., K 20/01 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych¹⁵, który nakazywał przedstawienie przy zameldowaniu na pobyt stały lub czasowy trwający ponad dwa miesiące potwierdzenia uprawnienia do przebywania w lokalu. Niekonstytucyjny przepis utracił moc obowiązującą z dniem ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw, tj. 19 czerwca 2002 r. Do 1 maja 2004 r., a więc przez niemal dwa lata, niekonstytucyjne uregulowanie nie zastało zastąpione nowym. Co więcej, w tym czasie obowiązek przedstawienia przy zameldowaniu potwierdzenia uprawnienia do przebywania w lokalu, w którym miało nastąpić zameldowanie, w dalszym ciągu był egzekwowany, ponieważ znajdował on wyraz również w (niepoddanym kontroli TK) art. 29 ust. 1 ustawy z 10 kwietnia 1974 r. oraz w § 7 ust. 1 pkt 15 i § 12 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 czerwca 1984 r. w sprawie wykonywania obowiązku meldunkowego i prowadzenia ewidencji ludności¹⁶. Przepisy rozporządzenia utraciły moc obowiązującą dopiero 1 stycznia 2003 r., na podstawie ustawy z dnia 11 kwietnia 2001 r. o zmianie ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁷. Przepisy art. 9 i art. 29 ust. 1 zostały natomiast znowelizowane dopiero z dniem 1 maja 2004 r., na mocy ustawy nowelizującej z 16 kwietnia 2004 r.¹⁸ Skutkiem bierności ustawodawcy w wykonaniu wyroku TK

¹⁴ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 172, poz. 1804).

¹⁵ Dz. U. z 2001 r. nr 87, poz. 960 ze zmianami.

¹⁶ Dz. U. nr 32, poz. 176 ze zmianami.

¹⁷ Dz. U. nr 43, poz. 476.

¹⁸ Dz. U. nr 93, poz. 887.

były wątpliwości co do dopuszczalności zmiany praktyki administracyjnej ukształtowanej do czasu wejścia w życie tego wyroku. Niektóre gminy w tym okresie w dalszym ciągu odmawiały zameldowania bez potwierdzenia prawa do przebywania w lokalu.

Częste są przypadki ignorowania przez ustawodawcę sugestii kierowanych pod jego adresem w uzasadnieniach wyroków Trybunału Konstytucyjnego. Na przykład w uzasadnieniu *wyroku z 14 czerwca 2004 r., P 17/03* Trybunał zasugerował, aby przy okazji kolejnej nowelizacji ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych¹⁹ ustawodawca zajął się odesłaniem zamieszczonym w jej art. 32 ust. 4, wobec uchylenia w całości art. 32 ust. 4a (na mocy omawianego wyroku) jest to bowiem obecnie odesłanie „w próżnię”. Od tego czasu uchwalone zostały trzy ustawy nowelizujące przepisy ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych²⁰, jednak w żadnej z nich ustawodawca nie dokonał niezbędnej zmiany w art. 32 ust. 4 tej ustawy.

3. ZNACZENIE ODROCZENIA TERMINU WEJŚCIA WYROKU W ŻYCIE

Konstytucja w art. 190 ust. 3 przyznaje Trybunałowi Konstytucyjnemu kompetencję do odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnej regulacji prawnej. Trybunał korzysta z tej kompetencji wtedy, gdy natychmiastowa utrata mocy obowiązującej stwarzałaby stan jeszcze bardziej niekonstytucyjny niż utrzymanie zakwestionowanego przepisu w mocy do czasu zastąpienia go unormowaniem zgodnym z Konstytucją. Aby jednak instytucja uregulowana w art. 190 ust. 3 Konstytucji spełniała swój cel, niezbędna jest, w każdym przypadku odroczenia, reakcja prawodawcy, zastępująca niekonstytucyjny przepis nowym, zanim ten pierwszy utraci moc obowiązującą. Termin odroczenia ustalony w sentencji wyroku stanowi zatem dla prawodawcy maksymalną granicę czasową wprowadzenia w życie nowej regulacji. Jak podkreślił TK w uzasadnieniu *wyroku z 12 stycznia 2000 r., P 11/98*, bezskuteczny upływ tego terminu powoduje – w następstwie braku jakiegokolwiek regulacji prawnej zastępującej regulację, która utraciła moc obowiązującą – powstanie stanu sprzecznego z Konstytucją i stanowi naruszenie konstytucyjnych obowiązków organów

¹⁹ Dz. U. z 2004 r. nr 39, poz. 353 ze zmianami.

²⁰ Dz. U. z 2004 r. nr 191, poz. 1954; Dz. U. z 2004 r. nr 210, poz. 2135; Dz. U. z 2004 r. nr 236, poz. 2355.

odpowiedzialnych za stanowanie prawa. Można wskazać wiele przypadków tego rodzaju pasywności ustawodawcy.

Na przykład *wyrokiem z 12 czerwca 2002 r., P 13/01* Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 479³¹ k.p.c. ze względu na to, że ustalając katalog rozstrzygnięć zawierających zarówno cechy postępowania pierwszoinstancyjnego, jak i odwoławczego, przepis ten uniemożliwia właściwą kontrolę instancyjną, pozbawiając stronę apelacyjnego środka odwoławczego od orzeczenia Sądu Antymonopolowego wydanego w pierwszej instancji. W uzasadnieniu podkreślono, że dotychczasowe ukształtowanie postępowania w sprawach o ochronę konkurencji i konsumentów budzi wiele wątpliwości zarówno co do celowości takiego szczególnego trybu, jak i poszczególnych reguł, a przyjęta przez ustawodawcę konstrukcja jurydyczna jest wadliwa i wymaga interwencji legislacyjnej. Trybunał wskazał na konieczność stworzenia jasnego i precyzyjnego mechanizmu sądowego postępowania odwoławczego od orzeczeń wydanych przez Sąd Antymonopolowy.

TK określił termin utraty mocy obowiązującej art. 479³¹ k.p.c. na 30 listopada 2003 r., a tym samym wyznaczył ustawodawcy nieprzekraczalny termin znowelizowania tego i innych przepisów regulujących postępowanie odwoławcze od orzeczeń wydanych w pierwszej instancji przez Sąd Antymonopolowy. Z jego upływem niekonstytucyjny przepis utracił moc obowiązującą. Ustawodawca nie dokonał jednak zmian wskazanych w wyroku TK, mimo że w tym czasie dokonał innej zmiany tego przepisu (zastępując nazwę „Sąd Antymonopolowy” nazwą „Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów”)²¹.

Wyrok TK w omawianym zakresie został wykonany przez ustawodawcę dopiero 19 sierpnia 2004 r., kiedy weszła w życie zmiana art. 479³¹ kodeksu²².

W punkcie 2 tego samego wyroku Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 479³⁴ k.p.c. w zakresie, w jakim wyłącza możliwość żądania zwrotu kosztów postępowania przez stronę wygrywającą postępowanie przed Sądem Antymonopolowym. Przepis ten w powyższym zakresie utracił moc obowiązującą z dniem jego ogłoszenia, tj. 25 czerwca 2002 r. W rezultacie zaczęto stosować ogólne zasady zwrotu kosztów procesu, ustawodawca nie uregulował bowiem tej kwestii w sposób szczególny, uwzględnia-

²¹ Zmiana ta dokonana została przez ustawę z dnia 5 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. nr 129, poz. 1102), która weszła w życie 15 grudnia 2002 r.

²² Dokonana ustawą z 2 lipca 2004 r.; zob. przypis 14.

jący specyfikę postępowania przez Sądem Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dawniej: Antymonopolowym).

Tymczasem TK w uzasadnieniu omawianego wyroku ocenił negatywnie stosowanie w takim postępowaniu ogólnych zasad zwrotu kosztów procesu, o czym świadczą także uwagi zamieszczone w uzasadnieniu *wyroku z 2 lipca 2003 r., K 25/01*, orzekającym o niekonstytucyjności art. 479⁵⁴, art. 479⁶⁵ i art. 479⁷⁶ k.p.c. w zakresie, w jakim nie przewidują obowiązku zwrotu kosztów postępowania. Trybunał ustalił termin utraty mocy obowiązującej tych przepisów na dzień 30 czerwca 2004 r. Uzasadniając utrzymanie niekonstytucyjnych przepisów w mocy przez 12 miesięcy, TK wskazał, że natychmiastowa utrata ich mocy obowiązującej spowodowałaby, iż w postępowaniach sądowych toczących się w wyniku odwołań od decyzji prezesów: Urzędu Regulacji Energetyki, Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty oraz Urzędu Transportu Kolejowego zaczęłyby automatycznie obowiązywać reguły zwrotu kosztów z cywilnego postępowania procesowego (art. 98 i nast. k.p.c.). Tymczasem w tym przypadku chodzi nie o klasyczne postępowanie cywilne (procesowe), lecz o specjalne postępowania sądowe, a wobec tego procedura sądowa musi być w odpowiedni sposób związana z procedurą uprzednio zastosowaną w tej samej sprawie przez organ administracji publicznej. Dlatego nie powinny być mechanicznie przyjęte zasady określone w art. 98 i nast. k.p.c., lecz powinna zostać opracowana odrębna regulacja. Właśnie w celu umożliwienia ustawodawcy stworzenia regulacji uwzględniającej wskazane uwarunkowania Trybunał zdecydował się odroczyć termin utraty mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów do 30 czerwca 2004 r.

Ustawodawca nie zdołał jednak wykorzystać tego stosunkowo długiego, 12-miesięcznego, terminu do przygotowania odpowiedniej nowelizacji kodeksu. Przepisy art. 479⁵⁴, 479⁶⁵ i 479⁷⁶ k.p.c. w zakresie, w jakim nie przewidywały obowiązku zwrotu kosztów postępowania, utraciły moc obowiązującą 30 czerwca 2004 r. Wkrótce potem, 19 sierpnia 2004 r., zostały one uchylone w pozostałym zakresie (zresztą nieobjętym omawianym wyrokiem TK), na mocy ustawy nowelizującej z 2 lipca 2004 r.²³ Ich uchyleniu nie towarzyszyło wprowadzenie nowej regulacji zwrotu kosztów postępowania przez decyzji prezesów: Urzędu Regulacji Energetyki, Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty oraz Urzędu Transportu Kolejowego. W rezultacie również w tych postępowaniach – tak jak wcześniej w sprawach antymonopolowych – zaczęły obowiązywać ogólne zasady zwrotu kosztów, co jest sprzeczne ze stanowiskiem Trybunału wyrażonym w wyroku w sprawie o sygnaturze *K 25/01*.

²³ Zob. przypis 14.

Innym wyrokiem TK, który nie został wykonany przez ustawodawcę w terminie odroczenia, jest wyrok z 17 lipca 2003 r., K 35/01, orzekający o niekonstytucyjności art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej²⁴, regulującego egzekucję czynszu i opłat związanych z zajmowaniem kwater i mieszkań przez żołnierzy zawodowych. Uzasadniając odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu do 31 grudnia 2003 r., Trybunał podkreślił, że okres odroczenia powinien być przez ustawodawcę wykorzystany do nadania zakwestionowanej regulacji nowego kształtu normatywnego. Ustawodawca nie wywiązał się z tego obowiązku w terminie wyznaczonym w wyroku. Niekonstytucyjny przepis utracił moc obowiązującą 31 grudnia 2003 r. i przez 6 miesięcy, tj. do 1 lipca 2004 r., nie było prawnej regulacji procedury ściągania nieuiszczonych należności. Stosowna nowelizacja ustawy weszła w życie dopiero 1 lipca 2004 r.²⁵

Wyrokiem z 13 lipca 2004 r., P 20/03 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 84d ust. 2-4 ustawy z 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw²⁶, odraczając utratę mocy obowiązującej ustępów 2 i 4 tego artykułu do 31 marca 2005 r. W uzasadnieniu stwierdzono, że niekonstytucyjne przepisy nie pozwalają na jednoznaczne ustalenie podmiotu obciążonego obowiązkiem zwrotu korzyści majątkowej uzyskanej przez komitet wyborczy z naruszeniem przepisów ustawy, a tym samym niemożliwe jest ustalenie osób fizycznych, od których należałoby zasądzić żądane kwoty. Ustawodawca powinien zatem znowelizować niekonstytucyjne przepisy przez dookreślenie uregulowanego w nich mechanizmu orzekania o przypadku, w szczególności zaś wskazać, kto ponosi odpowiedzialność za naruszenia reguł finansowania w toku kampanii wyborczej i – w konsekwencji – kogo obciąża przepadek korzyści. Jednocześnie TK podkreślił, że u podstaw orzeczenia niezgodności z Konstytucją nie leży dążenie do wyeliminowania instytucji przypadku korzyści, lecz takie wzbogacenie przepisów uznanych za niekonstytucyjne, aby tworzyły one klarowny mechanizm orzekania o przypadku.

Do końca stycznia 2005 r. w Sejmie nie rozpoczęto prac zmierzających do wykonania powyższego wyroku TK, co rodzi niebezpieczeństwo powstania sytuacji, której Trybunał Konstytucyjny chciał właśnie uniknąć: uchylecia dotychczasowej regulacji przypadku korzyści bez zastąpienia jej nowym unormowaniem.

²⁴ Dz. U. z 2002 r. nr 42, poz. 368 ze zmianami.

²⁵ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych RP oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 116, poz. 1203).

²⁶ Dz. U. z 2003 r. nr 159, poz. 1547 ze zmianami.

Wyrokiem z 29 czerwca 2004 r., P 20/02 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności dwóch przepisów ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe²⁷ w zakresie, w jakim przewidują pobieranie jednakowej opłaty dodatkowej za przejazd bez dokumentu potwierdzającego istniejące uprawnienie do ulgi, jak i za przejazd za opłatą ulgową mimo braku uprawnienia do ulgi albo w ogóle bez biletu. TK orzekł także o niekonstytucyjności rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 9 kwietnia 1999 r. w sprawie sposobu ustalania opłat dodatkowych z tytułu przewozu osób oraz zabieranych ze sobą do środka transportowego zwierząt i rzeczy²⁸. Trybunał odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów do 31 stycznia 2005 r. Rządowy projekt ustawy o zmianie prawa przewozowego wpłynął do Sejmu 3 grudnia 2004 r.²⁹ i był rozpatrywany w trybie pilnym; prace nad nim ukończono w ciągu dwóch tygodni, uchwaleniem ustawy nowelizującej 16 grudnia 2004 r.³⁰ Przykład ten potwierdza, że jest możliwe sprawne przeprowadzenie zmian regulacji prawnej zakwestionowanej przez TK w terminie wynikającym z jego wyroku, jeżeli ustawodawca nadaje im odpowiedni priorytet.

Na marginesie powyższej sprawy należy zaznaczyć, że termin wynikający z wyroku TK powinien być traktowany przez ustawodawcę jako maksymalny (nieprzekraczalny) termin wprowadzenia w życie nowej regulacji. Wskazane jest przy tym, aby ustawodawca eliminował niekonstytucyjną regulację prawną tak szybko, jak to jest możliwe, i nie utrzymywał stanu swoistej patologii normatywnej do końca tego terminu. Wspomniana nowelizacja prawa przewozowego stanowi, niestety, przykład nieskorzystania przez ustawodawcę z możliwości wcześniejszego doprowadzenia do stanu zgodnego z Konstytucją. Mimo że ustawa nowelizująca została uchwalona 16 grudnia 2004 r. i ogłoszona w Dzienniku Ustaw 29 grudnia 2004 r., to jednak, zgodnie z jej art. 3, weszła w życie dopiero 31 stycznia 2005 r., czyli z końcem maksymalnego terminu, wynikającego z wyroku TK.

²⁷ Dz. U. z 2000 r. nr 50, poz. 601 ze zmianami.

²⁸ Dz. U. nr 38, poz. 376.

²⁹ Druk sejmowy nr 3546.

³⁰ Ogłoszonej w Dz. U. nr 281, poz. 2780.

4. NIEBEZPIECZEŃSTWO STANU NIEPEWNOŚCI PRAWA W RAZIE BRAKU REAKCJI PRAWODAWCY NA WY- ROK O CZĘŚCIOWEJ NIEKONSTYTUCYJNOŚCI PRZEPISU

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego orzekający o niezgodności z Konstytucją przepisu prawnego, ale tylko w określonym zakresie jego stosowania, nie powoduje zmiany tekstu przepisu, choć oznacza zmianę jego treści normatywnej. Dla obywateli i organów stosujących prawo taka rozbieżność między brzmieniem przepisu a jego normatywną treścią oznacza najczęściej stan niepewności co do rzeczywistej treści prawa³¹. W imię zasad pewności prawa i określoności przepisów prawnych, które stanowią implikację zasady państwa prawnego (art. 2 Konstytucji), niezbędna jest w takim wypadku korygująca interwencja ustawodawcy, zmierzająca do usunięcia powstałej rozbieżności między brzmieniem przepisu nadanym przez ustawodawcę a modyfikacją tej treści w wyniku wyroku TK.

Potrzeba takiej interwencji ustawodawcy widoczna jest na przykład w następstwie wyroku z 23 września 2003 r., K 20/02, orzekającego o niekonstytucyjności art. 160 § 1 kodeksu postępowania administracyjnego i art. 260 § 1 ordynacji podatkowej w części ograniczającej odszkodowanie za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej do szkody „rzeczywistej” (*damnum emergens*). O ile art. 160 § 1 kodeksu został uchylony przez ustawę z 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw³², o tyle art. 260 § 1 ordynacji podatkowej w dalszym ciągu pozostał w niezmienionym brzmieniu, tj. ze sformułowaniem o odszkodowaniu ograniczonym do „rzeczywistej szkody”.

Szczególne trudności w ustaleniu treści stanu prawnego zmienionego wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego powstają wówczas, gdy ustawodawca wykazuje bezczynność wobec orzeczenia o niekonstytucyjności badanej regulacji z uwagi na jej niepełny charakter (brak niezbędnego unormowania w pewnym zakresie). W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego konsekwentnie formułowana jest teza, iż Trybunał nie ma kompetencji do orzekania o zaniechaniach ustawodawcy, polegających na niewydaniu aktu ustawodawczego, choćby obowiązek jego wydania wynikał z norm konstytucyjnych. W przypadku natomiast aktu ustawodawczego wydane-

³¹ Stan niepewności jest jeszcze potęgowany przez niektórych wydawców elektronicznych i książkowych zbiorów przepisów prawnych, którzy wyroki TK o takiej treści traktują na równi z orzeczeniami sądów interpretującymi dany przepis, nie zaś tak, jak tego wymaga moc powszechnie obowiązująca wyroku Trybunału – jako zmianę w stanie normatywnym, równą zmianom dokonywanym przez prawodawcę.

go i obowiązującego Trybunał ma kompetencję do oceny jego konstytucyjności również z tego punktu widzenia, czy w jego przepisach nie brakuje unormowań, bez których, ze względu na charakter objętej aktem regulacji, może on budzić wątpliwości natury konstytucyjnej. Zarzut niekonstytucyjności może więc dotyczyć zarówno tego, co ustawodawca w danym akcie unormował, jak i tego, co w akcie tym pominął, choć postępując zgodnie z Konstytucją powinien był unormować.

Wyrokiem z 18 maja 2004 r., SK 38/03 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 101 § 2 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia w zakresie, w jakim pozbawia pokrzywdzonego prawa do udziału w postępowaniu w przedmiocie uchylecia mandatu. Trybunał odroczył wejście w życie wyroku do 1 stycznia 2005 r. W uzasadnieniu podkreślono, że w razie niepodjęcia przez ustawodawcę w określonym terminie stosownych działań ustawodawczych, stan normatywny w zakresie uregulowanym w sentencji wyroku ulega zmianie, wyrok TK podlega bowiem wykonaniu nawet w sytuacji zaniechania legislacyjnego. Tak też się stało, gdyż ustawodawca w terminie wyznaczonym przez Trybunał nie zmienił art. 101 § 2 kodeksu. Z merytorycznego punktu widzenia cel kontroli norm można uznać za osiągnięty, ale na skutek bierności ustawodawcy zachwiana została pewność co do treści obowiązującego prawa.

Wyrokiem z 11 czerwca 2002 r., SK 5/02 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 40 ust. 3b ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi³³ w zakresie, w jakim nie gwarantuje osobie zatrzymanej w izbie wytrzeźwień prawa do udziału w posiedzeniu sądu, na którym rozpatrywane jest zażalenie w sprawie zasadności i legalności doprowadzenia do izby, jak również decyzji o zatrzymaniu oraz prawidłowości jego wykonania. Mimo upływu prawie dwóch lat przepis ten nie został znowelizowany. Projekt odpowiedniej ustawy nowelizującej został złożony w Sejmie 17 listopada 2004 r.³⁴

Wyrokiem z 16 marca 2004 r., K 22/03 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 235 w związku z art. 231 § 1 zdaniem 2 i w związku z art. 465 § 2 kodeksu postępowania cywilnego oraz w związku z dekretem z dnia 18 września 1954 r. o likwidacji nie podjętych depozytów i nie odebranych rzeczy³⁵, a także rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 marca 1971 r. w sprawie orzekania o przejściu depozytów na własność Skarbu Państwa³⁶ – w zakresie, w jakim ustawodawca nie przewidział sądowej

³² Dz. U. nr 162, poz. 1692.

³³ Dz. U. nr 35, poz. 230.

³⁴ Druk sejmowy nr 3480.

³⁵ Dz. U. nr 41, poz. 184 ze zmianami.

³⁶ Dz. U. nr 7, poz. 78 ze zmianami.

kontroli postanowienia prokuratora o przejściu depozytu na rzecz Skarbu Państwa. Ustawodawca dotychczas nie wprowadził regulacji prawnej przyznającej sądowi prawo do kontroli takiego postanowienia prokuratora. Tymczasem w uzasadnieniu wyroku wyraźnie stwierdzono, że luka prawna, która powstała w następstwie orzeczenia o niekonstytucyjności powyższych przepisów, uniemożliwia definitywne orzekanie o losie depozytów.

Wyrokiem z 5 marca 2003 r., K 7/01 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 11 i art. 40 ust. 3 ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne³⁷ w zakresie, w jakim nie przewidują publikacji zawartych w oświadczeniu lustracyjnym danych dotyczących funkcji i czasu pełnienia funkcji w organach bezpieczeństwa państwa. Ustawodawca dotychczas nie znowelizował tych przepisów. Nie ma wprawdzie sygnałów o nierespektowaniu wyroku TK praktyce, jednak utrzymywanie niezmienionego brzmienia ustawy nie sprzyja poczuciu pewności prawa.

Szczególne znaczenie dla pewności prawa ma interwencja ustawodawcy wówczas, gdy Trybunał Konstytucyjny wydaje wyrok o „zakresowej” niekonstytucyjności przepisu w celu wyeliminowania z obrotu prawnego normy, którą z badanego przepisu wywodzi orzecznictwo sądowe na skutek przyjmowania wykładni niezgodnej z Konstytucją. W tym miejscu należy przypomnieć, że do kompetencji Trybunału nie należy ocena poprawności wykładni przepisów prawnych przyjętej w orzecznictwie sądowym. Przed wydaniem orzeczenia co do zgodności przepisu z Konstytucją TK musi jednak ustalić jego treść; czyniąc to Trybunał opiera się na wykładni utrwalonej w orzecznictwie sądowym, nie przesądzając, że wykładnia ta jest poprawna. Na gruncie kompetencji TK, które ograniczone są do badania norm prawnych i nie obejmują sfery stosowania prawa, praktyka ta jest niezbędna dla zapewnienia efektywnej ochrony konstytucyjności (por. uwagi w części I.3 „Informacji”).

Dobłą ilustracją tego problemu są wyroki Trybunału Konstytucyjnego dotyczące wprowadzenia do kodeksu postępowania cywilnego, przez ustawę nowelizującą z 24 maja 2000 r.³⁸, instytucji wstępnej selekcji skarg kasacyjnych (tzw. przedsądu), umożliwiającej Sądowi Najwyższemu odmowę przyjmowania do rozpoznania kasacji w sprawach cywilnych niemających zasadniczego znaczenia. W orzecznictwie SN przyjęto wykład-

³⁷ Dz. U. z 1999 r. nr 42, poz. 428 ze zmianami.

³⁸ Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. nr 48, poz. 554).

nię powyższego przepisu, według której „przedsąd” obejmuje również kasacje wniesione przed dniem wejścia w życie nowelizacji z 24 maja 2000 r.³⁹

Wyrokiem z 28 stycznia 2003 r., SK 37/01 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności tej nowelizacji w zakresie, w jakim nie pozwalała (według SN) na przyjęcie do rozpoznania, według reguł dotychczasowych kasacji złożonych przed 1 lipca 2000 r. od wyroków Sądu Antymonopolowego. W *wyroku z 9 czerwca 2003 r., SK 12/03* Trybunał odniósł tę ocenę do kasacji złożonych przed 1 lipca 2000 r. także w innych sprawach cywilnych.

Wobec braku interwencji ustawodawcy wyroki TK nie spowodowały jednak zmiany stanowiska Sądu Najwyższego w sprawach, których dotyczyły, to znaczy w sprawach, w których SN wcześniej prawomocnie odmówił przyjęcia do rozpoznania kasacji wniesionych przed 1 lipca 2000 r., jeżeli nie odpowiadały nowym kryteriom „przedsądu”. Na kanwie tych spraw powstał zresztą kolejny problem konstytucyjny – dotyczący możliwości wznowienia postępowania sądowego zakończonego postanowieniem o charakterze proceduralnym (wydane przez TK w tej sprawie w 2004 r. dwa wyroki i postanowienie sygnalizacyjne zostały omówione w części I.3 „Informacji”).

Wyrokiem z 20 lipca 2004 r., SK 19/02 Trybunał orzekł o niezgodności art. 48 § 1 pkt 5 w związku z art. 401 pkt 1 i art. 379 pkt 4 k.p.c. w zakresie, w jakim regulacja ta ogranicza wyłączenie sędziego z mocy samej ustawy tylko do spraw, w których rozstrzygnięciu brał udział w instancji bezpośrednio niższej. Jak wspomniano w części I.3 „Informacji”, również to orzeczenie zostało niejako sprowokowane przez utrwalenie się niekonstytucyjnej wykładni w orzecznictwie sądowym. Mimo szerokiej nowelizacji kodeksu dokonanej ustawą z 22 grudnia 2004 r.⁴⁰ ustawodawca nie zmienił brzmienia powyższych przepisów.

5. ZAKAZ PRZYWRACANIA PRZEZ PRAWODAWCĘ NIEKONSTYTUCYJNYCH REGULACJI PRAWNYCH

Konsekwencją orzeczenia Trybunału o niekonstytucyjności przepisu jest – obok skutku w postaci wyeliminowania tego przepisu z systemu prawa obowiązującego – adresowany do prawodawcy zakaz ponownego wydania przepisu o identycznej treści. Zakaz ten trwa tak długo, jak długo nie

³⁹ Tak w uchwale SN (w składzie 7 sędziów) z 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001 r. nr 4, poz. 53.

⁴⁰ Ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. nr 13, poz. 98).

ulegnie zmianie regulacja konstytucyjna, która stanowiła wzorzec kontroli przepisu, chyba że od chwili wydania wyroku TK kontekst regulacji uznanej za niekonstytucyjną uległ takiej zmianie, że dawne przyczyny niekonstytucyjności są nieaktualne.

Ustawodawca uchybił powyższemu zakazowi w przypadku wyroku z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03, orzekającego o niezgodności z Konstytucją kilku przepisów ustawy z dnia 2 października 2003 r. o biokomponentach stosowanych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych⁴¹. Na podstawie tego wyroku utracił moc obowiązującą w szczególności art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy, ustanawiający karę pieniężną dla producenta, który nie wprowadził do obrotu biokomponentów albo wprowadził je w ilości mniejszej niż określona na podstawie art. 12 ust. 6. Tymczasem 21 sierpnia 2004 r. uznane za niekonstytucyjne brzmienie przepisu art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy zostało jednak przywrócone przez ustawodawcę na mocy art. 62 pkt 3 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o swobodzie działalności gospodarczej⁴².

Prezes Trybunału Konstytucyjnego w piśmie do Marszałka Sejmu z 14 września 2004 r. przedstawił uwagi w kwestii powyższej nowelizacji. W swej odpowiedzi (pismo z 23 września 2004 r.) Marszałek Sejmu przyznał, iż w ustawie nowelizującej znalazł się błąd legislacyjny, wyraził jednak przekonanie, że nowelizacja nie podważa zasadniczej treści wyroku TK oraz nie powinna mieć wpływu na interpretację i stosowanie innych przepisów znowelizowanej ustawy. Projekt odpowiedniej ustawy zmieniającej wpłynął do Sejmu dopiero 2 grudnia 2004 r.⁴³ i prace nad nim nie zostały jeszcze zakończone.

Możliwa jest hipotetyczna sytuacja, w której ustanowienie unormowania o treści uznanej wcześniej przez Trybunał za niezgodną z Konstytucją nie budzi istotnych zastrzeżeń konstytucyjnych, ponieważ następuje w zasadniczo zmienionym kontekście, tak iż nieaktualne są dawne przyczyny niekonstytucyjności. W takim wypadku prawodawca powinien jednak zachować szczególną staranność, wyraźnie i szczegółowo uzasadniając, że nastąpiła taka właśnie zmiana kontekstu.

Tego rodzaju staranność byłaby niewątpliwie wskazana w sprawie, której dotyczył wyrok z 10 października 2000 r., P 8/99, w którym Trybunał orzekł o niekonstytucyjności kilku przepisów ustawy z 2 lipca 1994 r. o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych⁴⁴ w zakresie,

⁴¹ Dz. U. nr 199, poz. 1934.

⁴² Dz. U. nr 173, poz. 1808.

⁴³ Druk sejmowy nr 3602.

⁴⁴ Dz. U. z 1998 r. nr 120, poz. 787 ze zmianami.

w jakim nakładały na prywatnego właściciela wynajmującego lokal mieszkalny podlegający przepisom o czynszu regulowanym obowiązki, których wykonanie wymagało nakładów przewyższających dochody uzyskiwane z czynszu, bez możliwości uzyskania pomocy finansowej ze strony władz publicznych. Tak samo jak w sprawie o sygnaturze *P 11/98* (omówionej niżej), również w tej sprawie Trybunał odroczył termin utraty mocy obowiązującej zakwestionowanej regulacji do 11 lipca 2001 r., aby stworzyć ustawodawcy możliwość wprowadzenia do porządku prawnego nowego zgodnego z Konstytucją unormowania.

Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego⁴⁵ w wersji pierwotnej abstrahowała od problemu wskazanego w cytowanym wyżej wyroku TK w sprawie o sygnaturze *P 8/99*. Od 1 stycznia 2001 r. obowiązuje natomiast nowy art. 6a tej ustawy, dodany przez ustawę nowelizującą z 17 grudnia 2004 r.⁴⁶ Przepis ten ma treść identyczną jak art. 9 ww. ustawy z 2 lipca 1994 r., uznany przez TK za niekonstytucyjny (różnice mają charakter czysto redakcyjny). Nowelizacja nastąpiła z inicjatywy Rady Ministrów⁴⁷. W uzasadnieniu jej projektu wnioskodawca w ogóle nie wspomniał o istnieniu powyższego wyroku TK, a jedynie podkreślił, że „katalog ten [obowiązków wynajmującego] funkcjonował z powodzeniem już wcześniej”. Kwestia, czy „przywrócona” w ten sposób regulacja będzie zgodna z Konstytucją, nie została zatem dostrzeżona.

Problem analogiczny do tego, jaki występuje w przypadku ponownego ustanowienia przez ustawodawcę normy uznanej przez TK za niekonstytucyjną, pojawia się wówczas, gdy ustawodawca całkowicie usuwa z systemu prawa unormowanie, o którym wcześniej Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż nie tylko jest zgodne z Konstytucją, ale wręcz stanowi instrument realizacji pewnych wartości konstytucyjnych. Uchylenie przepisu stanowiącego instrument realizacji wartości konstytucyjnych samo przez się nie przesądza o niekonstytucyjności takiej zmiany. Również w takich wypadkach wskazana jest jednak szczególna ostrożność i staranność prawodawcy.

Jako przykład braku staranności ustawodawcy w uzasadnieniu konstytucyjności tego rodzaju zmiany można przytoczyć historię art. 108a prawa spółdzielczego, dodanego w 2001 r., który przyznawał członkom spółdzielni uprawnionym do wyodrębnionej części jej majątku prawo do założenia

⁴⁵ Dz. U. nr 71, poz. 733.

⁴⁶ Dz. U. nr 281, poz. 2783.

⁴⁷ Pismo Prezesa RM do Marszałka Sejmu z 29 grudnia 2003 r., druk sejmowy nr 2382.

nowej spółdzielni, obejmującej tę część majątku, którego realizacja wiązała się z podziałem dotychczasowej spółdzielni (w intencji ustawodawcy chodziło głównie o spółdzielczość mieszkaniową)⁴⁸. W wyroku z 29 maja 2001 r., K 5/01 Trybunał stwierdził, że prawo to stanowi bezpośrednio instrument realizacji konstytucyjnej wolności zrzeszania się; skorzystanie z niego jest kwalifikowaną (ze względu na charakter zbiorowy) formą wystąpienia ze spółdzielni. Na prawo części członków do „wydzielenia się” i utworzenia nowej spółdzielni należy patrzeć przede wszystkim przez pryzmat wolności jednostek; kolidujące z nim interesy spółdzielni powinny zostać uwzględnione, ale nie powinny prowadzić do pozbawienia tego prawa. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy indywidualne wystąpienie ze spółdzielni prowadziłoby do utraty pewnych uprawnień, na przykład uprawnień do zajmowania lokalu na podstawie spółdzielczego prawa do lokalu.

Tymczasem art. 108a prawa spółdzielczego został, już w następnym roku, uchylony przez ustawę nowelizującą z 19 grudnia 2002 r.⁴⁹ i nie został zastąpiony nową regulacją, która stanowiłaby jego odpowiednik. Uchylenia art. 108a nie przewidywał poselski projekt omawianej ustawy nowelizującej⁵⁰. Propozycja taka została zgłoszona, przez jednego z posłów, dopiero podczas pierwszego czytania projektu na posiedzeniu Komisji Infrastruktury 21 marca 2002 r. Wnioskodawca w ogóle nie nawiązał do wyroku TK w zakresie odnoszącym się do omawianej regulacji. Uzasadniając swoją propozycję, stwierdził m.in.: „Brak jest głębszego uzasadnienia prawnego, ekonomicznego i społecznego dla dopuszczenia możliwości podziału spółdzielni na podstawie orzeczenia sądowego zastępującego uchwałę walnego zgromadzenia członków o podziale spółdzielni. [...] Powrót do tego rozwiązania, a więc utrzymanie dotychczasowego stanu prawnego, może zanarchizować działalność wielu spółdzielni na skutek licznych wniosków mniejszych grup o wydzielenie się ze spółdzielni i dochodzenia tego prawa na drodze sądowej”⁵¹.

6. PROBLEM POPRAWNOŚCI WYKONANIA WYROKU

Przypadki ponownego ustanowienia regulacji, która została wyeliminowana na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego, o czym była mowa wyżej, są raczej odosobnione. Częstszym zjawiskiem jest ustanawianie

⁴⁸ Na mocy art. 29 pkt 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz. U. z 2001 r. nr 4, poz. 27). Konstrukcja podziału spółdzielni na żądanie mniejszości jej członków była znana polskiemu prawu spółdzielczemu także wcześniej.

⁴⁹ Dz. U. nr 240, poz. 2058.

⁵⁰ Druk sejmowy nr 315.

⁵¹ Wypowiedź posła Z. Janowskiego, Biuletyn Komisji Infrastruktury nr 433/IV.

w miejsce regulacji zakwestionowanej przez Trybunał – regulacji nowej, która nie jest jednak wolna od niektórych wad regulacji poprzedniej. Jako przykład takiej niekonsekwencji ustawodawcy w realizacji wyroku Trybunału można wskazać regulacje dotyczące tzw. mienia zabużańskiego.

Wyrokiem z 19 grudnia 2002 r., K 33/02 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności szeregu ograniczeń możliwości realizacji przez zabużan prawa zaliczenia wartości mienia pozostawionego poza obecnymi granicami Polski przy nabywaniu własności nieruchomości lub użytkowania wieczystego od Skarbu Państwa. Odpowiedzią ustawodawcy na wyrok TK była w szczególności ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zaliczaniu na poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego⁵², która weszła w życie 30 stycznia 2004 r. Ustawa ta przyznawała zabużanom, którzy nie otrzymali dotychczas żadnego ekwiwalentu, prawo do zaliczenia na poczet kupna nieruchomości Skarbu Państwa 15% wartości nieruchomości pozostawionych ale nie więcej jednak niż 50 tys. zł.

Powyższe unormowanie Trybunał uznał za niezgodne z Konstytucją w wyroku z 15 grudnia 2004 r., K 2/04 (zob. uwagi w części I.5 „Informacji”). Utraci ono moc obowiązującą 30 kwietnia 2005 r. Do 31 stycznia 2005 r. nie wpłynął do Sejmu żaden projekt ustawy o realizacji przez zabużan prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami państwa polskiego, co uzasadnia obawę, że termin wyznaczony przez TK może nie zostać dotrzymany.

Brak zgodnej z wymogami konstytucyjnymi regulacji prawnej problemu kompensacji mienia zabużańskiego stał się przyczyną występowania przez zabużan na drogę sądową z roszczeniami odszkodowawczymi przeciwko Skarbowi Państwa⁵³, a także przyczyną wspomnianego w części I.5 „Informacji” wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 22 czerwca 2004 r.

Inną dziedziną, w której Trybunał miał możliwość oceny regulacji prawnej wydanej w następstwie jego wyroku stwierdzającego niekonstytucyjność regulacji poprzedniej, była problematyka wysokości czynszu za najem lokali w zasobach prywatnych.

Najpierw ustawa z dnia 2 lipca 1994 r. o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych⁵⁴ wprowadziła regulację, zgodnie z którą do 31 grudnia 2004 r. czynsz przysługujący wynajmującemu będącemu oso-

⁵² Dz. U. z 2004 r. nr 6, poz. 39.

⁵³ Por. niepublikowane wyroki: SO w Krakowie z 2 kwietnia 2003 r., I C 725/01; z 7 kwietnia 2003 r., I C 666/02; z 24 lipca 2003 r., I CO 1615/02; SO w Łodzi z 4 lipca 2003 r., II C 86/03; SN z 21 listopada 2003 r., I CK 323/02 i z 6 października 2004 r., I CK 447/03.

⁵⁴ Dz. U. z 1998 r. nr 120, poz. 787 ze zmianami.

bą fizyczną, jeżeli najem został nawiązany na podstawie decyzji administracyjnej o przydziale lub na podstawie innego tytułu prawnego przed wprowadzeniem w danej miejscowości publicznej gospodarki lokalami albo szczególnego trybu najmu lokali, miał być ustalany zgodnie z przepisami o czynszu regulowanym, a w konsekwencji nie tylko nie mógł przekraczać 3% wartości odtworzeniowej lokalu w stosunku rocznym, ale z reguły był jeszcze niższy – ze względu na powiązanie jego wysokości z wysokością czynszów za mieszkania komunalne. Zastosowanie takiego unormowania do prywatnych właścicieli mieszkań wzbudziło wątpliwości konstytucyjne, gdyż – zdaniem Sądu Najwyższego, który skierował do TK pytanie prawne inicjujące postępowanie w sprawie *P 11/98* – zaniżenie stawek czynszu prowadziło do sprzecznego z Konstytucją ograniczenia prawa własności. Czynsz z lokali znajdujących się w budynkach stanowiących własność prywatną pokrywał średnio 60% bieżących kosztów eksploatacji, a pozostałą część kosztów musieli ponosić z własnych środków właściciele budynków.

W kończącym tę sprawę wyroku z 12 stycznia 2000 r., *P 11/98* Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 56 ust. 2 w zw. z art. 25 i art. 26 ustawy z 2 lipca 1994 r., odraczając wejście w życie tego rozstrzygnięcia do 11 lipca 2001 r. W uzasadnieniu wskazano na sprzeczność z konstytucyjną ochroną własności takiego unormowania czynszu, które ustala jego wysokość poniżej rzeczywistych kosztów ponoszonych przez właścicieli budynków. Sam fakt utrzymywania zaniżonych czynszów nie decydowałby jeszcze o sprzeczności z Konstytucją, gdyby straty właścicieli budynków były rekompensowane za pomocą innych instrumentów prawnych (np. tanich kredytów, możliwości odliczeń podatkowych). Trybunał uznał, że ustawodawca względem najemców mieszkań poddanych regułom czynszu regulowanego poczynił swego rodzaju zobowiązanie, iż do 31 grudnia 2004 r. czynsz nie przekroczy 3% wartości odtworzeniowej lokalu, chyba że rada gminy dokona skrócenia tego terminu. Trybunał podkreślił przy tym, że zakreślenie maksymalnego terminu obowiązywania czynszu regulowanego w zasobach prywatnych wyraża zobowiązanie ustawodawcy wobec właścicieli, iż zasady ustalania wysokości czynszów ulegną zasadniczej zmianie najpóźniej z końcem 2004 r.

Powyższe rozstrzygnięcie TK nie położyło kresu stanowi niekonstytucyjności w omawianej dziedzinie. Ustawa z 2 lipca 1994 r. (w tym regulacja zakwestionowana przez Trybunał) utraciła moc obowiązującą 10 lipca 2001 r. – została zastąpiona przez ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu

cywilnego⁵⁵. Ta druga określiła w nowy sposób reguły ustalania czynszów (oraz podobnych do czynszu opłat za używanie mieszkań). Ustawodawca odstąpił wprawdzie od kategorii czynszu regulowanego, a tym samym od powiązania czynszów w zasobach prywatnych z czynszami w zasobach komunalnych, jednakże w art. 9 ust. 3 tej ustawy poddał reglamentacji podwyżki czynszu. Dotyczyła ona wszystkich stosunków najmu mieszkań – zarówno powstałych w przeszłości na podstawie decyzji administracyjnych, jak i stosunków umownych, w których stawka początkowa czynszu została ustalona w drodze negocjacji między stronami.

Wyrokiem z 2 października 2002 r., K 48/01 Trybunał orzekł o niekonstytucyjności powyższego przepisu. W uzasadnieniu podkreślono, że nie tylko „zamraża” on niekorzystną sytuację właścicieli związanych dotychczas, czyli pod rządami ustawy z 1994 r., czynszami regulowanymi (uznaną przez TK w sprawie o sygnaturze *P 11/98* za niezgodną z Konstytucją), ale wręcz sytuację tę pogarsza. Zachowując bowiem nieracjonalnie niskie stawki wyjściowe czynszu, ustawodawca dopuścił tylko ściśle reglamentowane podwyżki w granicach zależnych od stopy inflacji. W rezultacie wielu właścicieli nie mogłoby dokonać podwyżki czynszu do poziomu 3% wartości odtworzeniowej lokalu nie tylko przed 31 grudnia 2004 r., ale także po tej dacie. Z uzasadnienia wyroku wynika jednoznacznie, że w tym zakresie ustawodawca zignorował wskazania zawarte w wyroku w sprawie o sygnaturze *P 11/98*, mimo że w tej sprawie Trybunał zastosował najdłuższy możliwy termin odroczenia wejścia wyroku w życie.

Aktualnie Trybunał Konstytucyjny, na wniosek Prokuratora Generalnego, bada – jeszcze nierozstrzygnięte – zarzuty skierowane przeciwko art. 9 ust. 1 ustawy z 21 czerwca 2001 r. w brzmieniu nadanym przez ustawy nowelizujące z 17 grudnia 2004 r. i 22 grudnia 2004 r.⁵⁶ (sprawa o sygnaturze *K 4/05*).

7. REAGOWANIE PRAWODAWCY NA POSTANOWIENIA SYGNALIZACYJNE TRYBUNAŁU

Problem ten można zilustrować na przykładzie czterech postanowień sygnalizacyjnych, jakie Trybunał Konstytucyjny wydał w latach 2002-2004.

W *postanowieniu z 2 lipca 2002 r., S 1/02*, Trybunał zasygnalizował Sejmowi i Radzie Ministrów konieczność systemowego unormowania problematyki pomocy materialnej dla studentów kształcących się w ramach

⁵⁵ Zob. przypis 45.

⁵⁶ Dz. U. nr 281, poz. 2783 oraz Dz. U. nr 281 poz. 2786.

wszystkich systemów studiów. Luka prawna stwierdzona przez TK wynikała z niepełnego wykonania przez Radę Ministrów delegacji ustawowej zawartej w art. 152 ust. 3 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym⁵⁷, nakazującym określić w drodze rozporządzenia warunki, formy, tryb przyznawania i wypłacania oraz wysokość pomocy dla studentów. TK krytycznie ocenił fakt, że organ upoważniony do wydania takiego rozporządzenia, a więc Rada Ministrów, dotychczas nie dostrzegł konieczności rozciągnięcia pomocy materialnej na pozostałe grupy studentów – kształcących się w systemach innych niż dzienne. Z inicjatywą ustawodawczą w tej sprawie Rada Ministrów wystąpiła dopiero 9 marca 2004 r.⁵⁸ Wcześniej, 10 października 2002 r., do łaski marszałkowskiej został wniesiony projekt poselski ustawy⁵⁹. Projekty te były rozpatrywane łącznie. Ustawa z dnia 28 maja 2004 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o wyższych szkołach zawodowych, ustawy o pożyczkach i kredytach studenckich oraz o zmianie niektórych innych ustaw⁶⁰ weszła w życie 17 lipca 2004 r., a zatem po dwóch latach od wydania postanowienia sygnalizacyjnego.

Z pewnym opóźnieniem zostały uwzględnione również dwa postanowienia sygnalizacyjne wydane w latach 2003 i 2004, dotyczące unormowań w kodeksie postępowania cywilnego. W *postanowieniu z 12 marca 2003 r., S 1/03* Trybunał zasygnalizował Sejmowi konieczność podjęcia działań ustawodawczych zmierzających do usunięcia luki polegającej na braku systemowego unormowania środków zaskarżenia prawomocnych orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych naruszających konstytucyjne wolności i prawa człowieka i obywatela. Postanowienie to pozostawało w ścisłym związku z *wyrokiem z 19 lutego 2003 r., P 11/02*, orzekającym o niekonstytucyjności art. 394⁴ § 2 kodeksu postępowania cywilnego (kompetencja Rzecznika Praw Obywatelskich do wnoszenia kasacji do Sądu Najwyższego w terminie 6 miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia stronie). Z kolei w *postanowieniu z 2 marca 2004 r., S 1/04* Trybunał zasygnalizował Sejmowi potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej w przedmiocie zapewnienia implementacji art. 190 ust. 4 Konstytucji w procedurze cywilnej. Sygnalizacja w tej sprawie była związana z *wyrokiem z 2 marca 2004 r., SK 53/03* (zob. uwagi w części I.3 „Informacji”).

Rządowy projekt ustawy uwzględniający obydwa postanowienia sygnalizacyjne dotyczące postępowania cywilnego wpłynął do Sejmu 16 marca

⁵⁷ Dz. U. nr 65, poz. 385 ze zmianami.

⁵⁸ Druk sejmowy nr 2640.

⁵⁹ Druk sejmowy nr 1023.

⁶⁰ Dz. U. nr 152, poz. 1598.

2004 r., a ustawa nowelizująca kodeks postępowania cywilnego została uchwalona 22 grudnia 2004 r.⁶¹

Nie została dotychczas uwzględniona przez ustawodawcę sygnalizacja wyrażona w *postanowieniu z 27 maja 2003 r., S 2/03*, w którym Trybunał Konstytucyjny zwrócił Sejmowi uwagę na potrzebę unormowania trybu stwierdzenia polskiego pochodzenia dla celów określonych w art. 52 ust. 5 Konstytucji. Nie wskazując konkretnych rozwiązań legislacyjnych, Trybunał zauważył, że wykonanie dyspozycji tej normy konstytucyjnej mogłoby nastąpić przez nowelizację ustawy o cudzoziemcach, przez rozszerzenie zakresu przedmiotowego ustawy o repatriacji lub przez wprowadzenie odrębnej regulacji ustawowej. Dotychczas ustawodawca nie podjął żadnych działań w tym zakresie.

8. WNIOSKI DLA PRAKTYKI

Każde orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, z którego wynika – w sposób bezpośredni lub pośredni – konieczność lub choćby tylko celowość podjęcia działań prawodawczych, powinno zostać rozpatrzone przez właściwy organ stanowiący prawo, którym najczęściej jest Sejm. Wynikiem rozpatrzenia powinno być podjęcie działań zmierzających do pełnego wykonania wyroku lub – w razie braku takiego obowiązku – do wszechstronnego rozważenia zgłoszonych w orzeczeniu Trybunału uwag o potrzebie zmian prawodawczych.

Nie czekając na ewentualne przyszłe zmiany regulacji prawnej w tej materii, można obecnie postulować, aby powyższa zasada znalazła wyraz w aktach wewnętrznego procedowania organów stanowiących prawo, w szczególności w ich regulaminach.

W przypadku Sejmu zasada ta może być wywiedziona z treści art. 123 regulaminu izby, który nakłada na Sejm obowiązek rozpatrzenia m.in. uwag TK o stwierdzonych uchybieniach i lukach w prawie. Jak wskazano wyżej, pod pojęciem „uwag o uchybieniach i lukach w prawie” należy rozumieć nie tylko uwagi przedstawiane Sejmowi przez Trybunał w formie odrębnych postanowień sygnalizacyjnych, lecz również uwagi zamieszczane przez TK w uzasadnieniach jego wyroków, w tym uwagi sygnalizujące potrzebę podjęcia stosownych działań prawodawczych. Wydaje się jednak, że ta regulacja regulaminowa powinna zostać odpowiednio uściślona, z myślą o systematycznym „monitorowaniu” orzecznictwa TK i realizacji wynikających zeń wniosków w procesie ustawodawczym.

⁶¹ Zob. przypis 40.

Warte rozważenia wydaje się także uczynienie wyroków Trybunału Konstytucyjnego, z których wynikają wnioski dla praktyki legislacyjnej, przedmiotem systematycznego zainteresowania Senatu jako organu, który tradycyjnie zwraca szczególną uwagę na jakość prawa, a przy tym może korzystać z inicjatywy ustawodawczej.

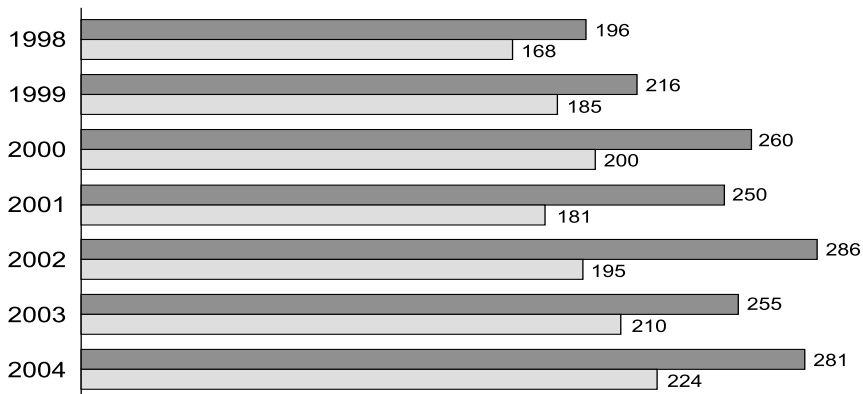
ZAŁĄCZNIKI

DYNAMIKA LICZBY SPRAW W TRYBUNALE KONSTITUCYJNYM W LATACH 1998¹-2004

(a) Sprawy w rozpoznaniu wstępnym

Opis w legendzie:

■ – wpływ ogółem, □ – w tym skargi konstytucyjne

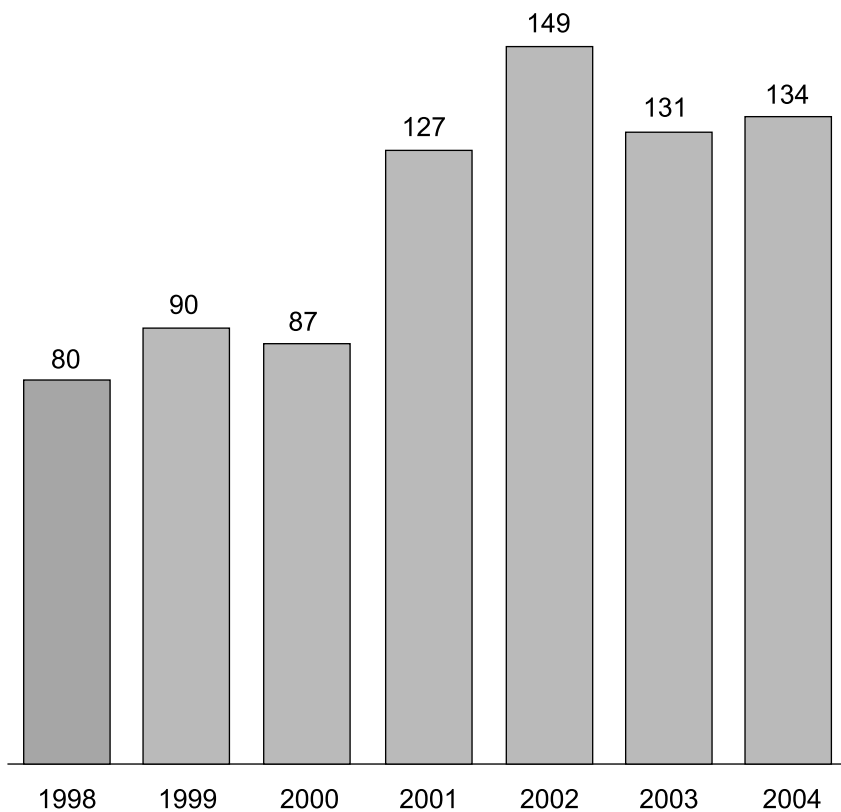


Wnioski pochodzące od organów posiadających ograniczoną kompetencję do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm oraz wszystkie skargi konstytucyjne podlegają rozpoznaniu wstępnemu w postępowaniu uregulowanym w art. 36 i 49 ustawy o TK.

Powyższe liczby dotyczą wpływu nowych spraw w danym roku i nie odpowiadają liczbie spraw załatwionych w tym samym roku zarządzeniem o nadaniu wnioskowi lub skardze konstytucyjnej dalszego biegu albo postanowieniem o odmowie nadania dalszego biegu (np. w roku 2004 załatwiono 317 spraw, czyli więcej, niż wpłynęło spraw nowych).

¹ Rok 1998 był pierwszym pełnym rokiem stosowania Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r.

(b) Sprawy przyjęte do rozpoznania merytorycznego



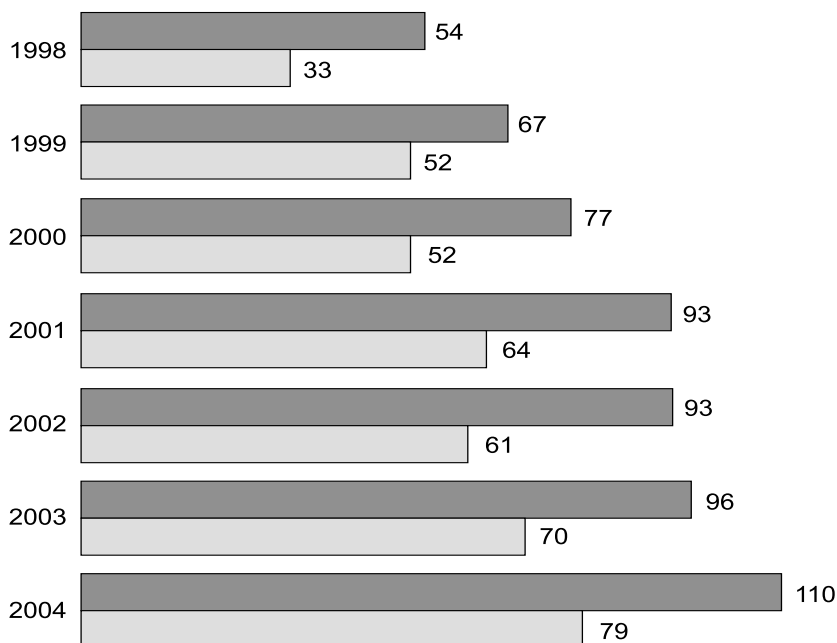
Uwzględniono:

- wnioski niepodlegające rozpoznaniu wstępnemu,
- pytania prawne sądów,
- skargi konstytucyjne i wnioski podlegające rozpoznaniu wstępnemu (art. 36 i 49 ustawy o TK), którym Trybunał nadał dalszy bieg.

(c) Orzeczenia kończące postępowanie na etapie rozpoznania merytorycznego

Opis w legendzie:

■ – ogółem, □ – w tym wyroki



Orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie jest wyrok (rozstrzygnięcie co do meritum) albo postanowienie o umorzeniu postępowania (z przyczyn określonych w art. 39 ust. 1 ustawy o TK).

Liczba orzeczeń kończących postępowanie jest mniejsza od liczby spraw przyjętych do rozpoznania merytorycznego, ponieważ kilka spraw może zostać rozpoznanych łącznie, pod jedną sygnaturą.

PISMA WNIESIONE DO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W 2004 R.

Wnioski Prezydenta Rzeczypospolitej składane w trybie prewencyjnej kontroli ustaw (art. 122 ust. 3 Konstytucji)	2
Wnioski innych podmiotów posiadających generalną kompetencję do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm (art. 191 ust. 1 pkt 1 i 2 Konstytucji)	37
Wnioski podmiotów uprawnionych do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm w sprawach należących do zakresu ich działania (art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji w związku z ust. 2 tegoż artykułu), podlegające rozpoznaniu wstępnemu	57
Pytania prawne sądów (art. 193 Konstytucji)	20
Skargi konstytucyjne (art. 79 ust. 1 Konstytucji), podlegające rozpoznaniu wstępnemu	224
Pisma kierowane jako skargi konstytucyjne, lecz niespełniające wymagań art. 48 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (niesporządzone przez adwokata lub radcę prawnego)	127
Inne pisma	2748
Ogółem	3215

**RODZAJE ROZSTRZYGNIEŃ ZAWARTYCH W WYROKACH
TRYBUNAŁU KONSTITUCYJNEGO W LATACH 1998–2004**

	ROK	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
zgodne z wzorcem kontroli		36	10	29	72	81	63	66
	niezgodne z wzorcem kontroli	16	25	25	29	36	15	60
PRZEPISY PRAWNE	„w zakresie, w jakim...” – zgodne z wzorcem kontroli	4	6	2	7	12	16	14
	„w zakresie, w jakim...” – niezgodne z wzorcem kontroli	6	14	16	11	16	16	32
	„rozumiane jako...” – zgodne z wzorcem kontroli	0	6	9	8	1	4	0
	„rozumiane jako...” – niezgodne z wzorcem kontroli	0	0	1	0	1	1	0
	„nie są niezgodne” (nieadekwatność wzorca kontroli powołanego przez inicjatora postępowania)	25	35	38	45	52	46	38
	LICZBA WYROKÓW*	33	52	52	64	61	70	79
LICZBA WYROKÓW, KTÓRYCH TERMIN WEJŚCIA W ŻYCIE ZOSTAŁ ODROZCZONY	2	5	7	4	8	6	13	
LICZBA WYROKÓW, W KTÓRYCH SENTENCJI ZAWARTE JEST WSKAZANIE CO DO PRAKTYCZNYCH SKUTKÓW ORZECZENIA O NIEKONSTITUCYJNOŚCI PRZEPISU	0	0	0	0	1	1	4	

* Liczba wyroków jest mniejsza od sumy zbadanych przepisów, gdyż, jeden wyrok mógł dotyczyć kilku przepisów.

**PRZEGLĄD TREŚCI WYROKÓW
TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
ZAPADŁYCH OD STYCZNIA 2004 DO STYCZNIA 2005 ROKU**

Treść sentencji jest przytaczana w wersji skróconej. Wyjaśnienia w nawiasach kwadratowych zostały dodane na potrzeby opracowania. Pominięto zamieszczone w niektórych wyrokach postanowienia o umorzeniu postępowania w określonej części.

1.	
SYGNATURA:	K 14/03
DATA:	7 stycznia 2004 r.
SKŁAD TK:	Pełny
INICJATOR POSTĘPOWANIA:	Grupa posłów
ROZSTRZYGNIĘCIE:	
	1. Art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia [utworzenie Narodowego Funduszu Zdrowia jako państwowej jednostki organizacyjnej posiadającej osobowość prawną] w związku z przepisami tej ustawy dotyczącymi organizacji i zasad działania Narodowego Funduszu Zdrowia (rozdziały 1 i 4), zasad zabezpieczenia potrzeb zdrowotnych i organizacji udzielania świadczeń zdrowotnych (rozdziały 5, 6, 7 i 8), gospodarki finansowej (rozdział 9), zasad nadzoru i kontroli wykonywania zadań Narodowego Funduszu Zdrowia (rozdział 13) – są niezgodne z art. 68 w związku z art. 2 Konstytucji przez to, że, tworząc instytucję publiczną w kształcie uniemożliwiającym jej rzetelne i sprawne działanie, naruszają zasady państwa prawnego w zakresie konstytucyjnego prawa obywateli do równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych.
	2. Przepisy ustawy wskazane w punkcie 1 tracą moc z dniem 31 grudnia 2004 r.
	<i>Sędzia Bohdan Zdziennicki zgłosił zdanie odrębne co do całości wyroku.</i>

2.

SYGNATURA: **SK 10/03**
DATA: 13 stycznia 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Spółka T. (SK 10/03), Rzecznik
Praw Obywatelskich (K 19/03)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 505² [wymóg sporządzania pism urzędowych na urzędowych formularzach w postępowaniu uproszczonym] oraz art. 505⁵ § 1 [zasada koncentracji materiału procesowego w postępowaniu uproszczonym ograniczająca możliwość rozpoznania okoliczności faktycznych, zarzutów i wniosków dowodowych nie zgłoszonych w pismach procesowych ani na pierwszej rozprawie] i § 2 [ograniczenie możliwości przytoczenia przez powoda nowych okoliczności faktycznych i wniosków dowodowych w terminie tygodnia od dnia doręczenia mu pism procesowych pozwanego] kodeksu postępowania cywilnego **są zgodne** z art. 2, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2, art. 78 oraz art. 176 ust. 1 Konstytucji i **nie są niezgodne** z art. 22 i art. 45 ust. 2 Konstytucji.

2. Art. 505⁹ § 1 ww. kodeksu [ograniczony katalog zarzutów, na których można oprzeć apelację w postępowaniu uproszczonym] **jest niezgodny** z art. 2 i art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

3. Powyższy przepis jest zgodny z art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji.

4. Powyższy przepis traci moc z dniem 13 lipca 2005 r.

3.

SYGNATURA: **SK 26/03**
DATA: 20 stycznia 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka T.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 769 kodeksu postępowania cywilnego [ograniczenie odpowiedzialności odszkodowawczej komornika oraz solidarnej z nim odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez komornika w postępowaniu egzekucyjnym do sytuacji, gdy powstała ona z winy umyślnej lub przez niedbalstwo komornika, a przy tym poszkodowany nie mógł jej zapobiec za pomocą środków przewidzianych w kodeksie postępowania cywilnego] **jest niezgodny** z art. 77 ust. 1 Konstytucji.

4.

SYGNATURA: **P 9/03**
DATA: 27 stycznia 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Warszawie
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym [upoważnienie właściwych ministrów do wydania rozporządzenia określającego znaki i sygnały obowiązujące w ruchu drogowym, ich znaczenie i zakres obowiązywania] **jest zgodny** z art. 92 ust. 1 i **nie jest niezgodny** z art. 92 ust. 2 Konstytucji.

2. § 58 ust. 4 rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 czerwca 1999 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych w brzmieniu zmienionym rozporządzeniem z dnia 24 sierpnia 2000 r. [ustanowienie znaku drogowego „Strefa parkowania” jako znaku informacyjnego oznaczającego wjazd do strefy, w której za postój pojazdu pobierana jest opłata] **jest zgodny** z art. 1 ustawy powołanej w punkcie 1.

5.

SYGNATURA: **SK 39/02**
DATA: 17 lutego 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rafał R.
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 73 § 2 kodeksu postępowania karnego [możliwość zastrzeżenia w postępowaniu przygotowawczym obecności prokuratora lub osoby przez niego upoważnionej w czasie porozumiewania się osoby tymczasowo aresztowanej ze swoim obrońcą] **jest zgodny** z art. 42 ust. 2 i art. 78 Konstytucji.

6.

SYGNATURA: **K 12/03**
DATA: 18 lutego 2004 r.
SKŁAD TK: Pełny
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Krajowa Rada Sądownictwa
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 1 pkt 5 lit. a i b ustawy z dnia 14 grudnia 2001 r. zmieniającej ustawę – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawę o prokuraturze oraz ustawę o kuratorach sądowych [przesunięcie odpowiednio o rok wejścia w życie regulacji dotyczących tzw. stawek awansowych, które miały obowiązywać od 1 stycznia 2002 r. i od 1 stycznia 2003 r.], a także art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw [obniżenie pierwszej i drugiej stawki awansowej z poziomu 110% i 125% odpowiednio do poziomu 107% i 115% wynagrodzenia zasadniczego] **są zgodne** z art. 2 i art. 178 ust. 2 Konstytucji.

2. Art. 23 i art. 24 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych [tryb powoływania prezesów sądów apelacyjnych i sądów okręgowych po zasięgnięciu opinii zgromadzenia ogólnego sędziów danego sądu, a w razie opinii negatywnej – pod warunkiem uzyskania pozytywnej opinii Krajowej Rady Sądownictwa] **są zgodne** z art. 10 i 173 Konstytucji.

3. Art. 27 ww. ustawy w części, w jakiej upoważnia Ministra Sprawiedliwości do odwołania prezesa i wiceprezesa sądu w toku kadencji w przypadku rażącego niewywiązywania się z obowiązków służbowych, **jest zgodny** z art. 10 i 173 Konstytucji.

4. Art. 27 ww. ustawy w części, w jakiej upoważnia Ministra Sprawiedliwości, pomimo negatywnej opinii Krajowej Rady Sądownictwa, do odwołania prezesa sądu w toku kadencji, gdy dalsze pełnienie funkcji z innych powodów niż niewywiązywanie się z obowiązków służbowych nie da się pogodzić z dobrem wymiaru sprawiedliwości, **jest niezgodny** z art. 10 i 173 Konstytucji.

Powyższy przepis w części objętej punktem 4 wyroku traci moc z dniem 31 sierpnia 2004 r.

*Sędzia **Bohdan Zdziennicki** zgłosił zdanie odrębne do uzasadnienia wyroku w zakresie dotyczącym zasad ustalania wynagrodzeń sędziowskich oraz relacji między władzą wykonawczą a władzą sądowniczą przy powoływaniu i odwoływaniu prezesów i wiceprezesów sądów powszechnych.*

7.

SYGNATURA:

P 21/02

DATA:

18 lutego 2004 r.

SKŁAD TK:

Pełny

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Naczelny Sąd Administracyjny

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 40 pkt 4 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze [ustalenie maksymalnej liczby aplikantów adwokackich przez zgromadzenie właściwej izby adwokackiej] **jest niezgodny** z art. 2 i art. 65 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji przez to, że wskutek niewskazania ustawowych przesłanek dla ustalania maksymalnej liczby aplikantów adwokackich dopuszcza dowolność w ograniczaniu konstytucyjnych wolności wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy.

2. Art. 40 pkt 4 ww. ustawy **nie jest niezgodny** z art. 17, 32 i 87 Konstytucji w zakresie, w jakim stanowi podstawę ustalania maksymalnej liczby aplikantów adwokackich.

3. Art. 58 pkt 12 lit. j ww. ustawy **jest niezgodny** z art. 87 ust. 1 Konstytucji przez to, że dopuszcza – co do osób niebędących jeszcze członkami korporacji samorządowej adwokatów – możliwość ograniczania tych osób w korzystaniu z konstytucyjnej wolności wyboru zawodu bez ustawowego określenia przesłanek i zakresu ograniczania.

4. Art. 58 pkt 12 lit. j ww. ustawy [ustalenie zasad przeprowadzania konkursu na aplikację adwokacką przez Naczelną Radę Adwokacką] **nie jest niezgodny** z art. 17 Konstytucji.

5. Art. 60 pkt 8b ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych **jest niezgodny** z art. 87 ust. 1 Konstytucji przez to, że dopuszcza – co do osób niebędących jeszcze członkami korporacji samorządowej radców prawnych – możliwość ograniczania tych osób w korzystaniu z konstytucyjnej wolności wyboru zawodu bez ustawowego określenia przesłanek i zakresu ograniczania.

6. Art. 60 pkt 8b ww. ustawy [ustalenie zasad przeprowadzania konkursu na aplikację radcowską przez Krajową Radę Radców Prawnych] **nie jest niezgodny** z art. 17 Konstytucji.

8.

SYGNATURA: **K 54/02**
DATA: 24 lutego 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność”

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 1 pkt 27 ustawy z dnia 26 lipca 2002 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw [możliwość ustalenia w układzie zbiorowym, regulaminie pracy lub, jeżeli pracodawca nie jest objęty układem zbiorowym pracy lub nie jest obowiązany do ustalenia regulaminu pracy, w umowie o pracę innej liczby godzin nadliczbowych niż 150 godzin w roku kalendarzowym, o ile czas pracy wraz z godzinami nadliczbowymi nie przekroczy przeciętnie 48 godzin tygodniowo w okresie rozliczeniowym] **nie jest niezgodny** z art. 66 ust. 1, art. 68 ust. 1 i art. 87 Konstytucji.

2. Art. 1 pkt 28 ww. ustawy [zmiana kryterium przysługiwania dodatku za pracę w nadgodzinach w wysokości 100% wynagrodzenia] **nie jest niezgodny** z art. 65 ust. 5 Konstytucji.

3. Art. 2 pkt 1 ww. ustawy [wyłączenie zakładów zatrudniających mniej niż 20 pracowników z zakresu stosowania przepisów o zwolnieniach grupowych; zmiana kryteriów uznania zwolnienia za grupowe] **jest zgodny** z art. 2 i art. 32 Konstytucji.

4. Art. 2 pkt 5 ww. ustawy [zmiana kryterium decydującego o wysokości odpraw dla pracowników zwalnianych w ramach zwolnień grupowych] w zakresie, w jakim stosuje się do pracowników, którzy do dnia 1 lipca 2003 r. przepracowali łącznie 20 i więcej lat, a ich stosunek pracy istniejący w tym dniu nawiązany został między 1 lipca 2001 r. a 28 sierpnia 2002 r.

a) **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji przez to, że narusza zasadę ochrony zaufania do państwa i prawa,

b) **nie jest niezgodny** z art. 32 Konstytucji.

5. Art. 3 pkt 1 [przyznanie uprawnień zakładowej organizacji związkowej wyłącznie organizacji zrzeszającej co najmniej 10 pracowników] i pkt 6 [ograniczenie liczby pracowników podlegających szczególnej ochronie z tytułu pełnienia funkcji w międzyzakładowej organizacji związkowej, która w żadnym zakładzie nie zrzesza liczby pracowników wystarczającej do uznania jej za organizację reprezentatywną, do liczby zakładów, w której do organizacji tej należy co najmniej 10 pracowników] ww. ustawy **nie są niezgodne** z art. 12 Konstytucji.

6. Art. 6 ww. ustawy [zawieszenie do dnia przystąpienia Polski do Unii Europejskiej stosowania przepisów o uznaniu zawarcia kolejnej umowy o pracę na czas określony za równoważne w skutkach prawnych z zawarciem umowy o pracę na czas nieokreślony, jeżeli poprzednio strony dwukrotnie zawarły umowę o pracę na czas określony na następujące po sobie okresy] **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.

9.

SYGNATURA: **SK 53/03**
DATA: 2 marca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Andrzej T. (SK 53/03), Spółka P. (SK 63/03)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 399 [możliwość wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem w wypadkach przewidzianych w kodeksie] i art. 401¹ § 1 [możliwość żądania wznowienia postępowania w przypadku wydania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą normy stanowiącej podstawę rozstrzygnięcia sądowego] kodeksu postępowania cywilnego **są zgodne** z art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 190 ust. 4 w związku z art. 79 Konstytucji.

10.

SYGNATURA: **K 29/03**
DATA: 3 marca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 17 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o odszkodowaniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą w Policji [ograniczenie – do świadczeń przysługujących na mocy tej ustawy – możliwości dochodzenia naprawienia szkody doznanej przez funkcjonariusza Policji lub członków jego rodziny, jeżeli szkoda została wyrządzona nieumyślnie przy wykonywaniu powierzonych obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy lub pracowników resortu spraw wewnętrznych] **jest niezgodny** z art. 77 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 77 ust. 2 Konstytucji.

11.

SYGNATURA: **SK 23/03**
DATA: 8 marca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Raimondo E.
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 414 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy [ograniczenie dopuszczalności zaskarżenia – jako godzącej, wbrew dobrym obyczajom kupieckim, w interesy spółki lub mającej na celu pokrzywdzenie akcjonariusza – zgodnej z prawem i statutem uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy spółki publicznej do sytuacji, gdy powód jest uprawniony do wykonywania co najmniej 1% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu] **jest niezgodny** z art. 2, art. 32, art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

12.

SYGNATURA: **K 12/02**
DATA: 9 marca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grupa posłów
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 14 grudnia 2001 r. o zmianie ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, ustawy o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz ustawy o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich [wyłączenie w 2002 r. waloryzacji dodatku kombatanckiego]:

a) **jest niezgodny** z art. 19 Konstytucji;

b) **jest zgodny** z art. 2 i **nie jest niezgodny** z art. 5 Konstytucji.

2. Art. 1 pkt 2 lit. b ww. ustawy [określenie wysokości ryczałtu energetycznego przysługującego kombatantom i niektórym innym osobom w 2002 r. w sposób mniej korzystny niż w przepisach dotychczasowych] **jest zgodny** z art. 2 i 19 oraz **nie jest niezgodny** z art. 5 Konstytucji.

3. Art. 4 ustawy z dnia 21 grudnia 2001 r. o zmianie ustawy o uprawnieniach do bezpłatnych i ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego oraz o zmianie innych ustaw [zmniejszenie wysokości ulg komunikacyjnych dla kombatantów z 50% do 37%] **jest zgodny** z art. 2 i art. 19 Konstytucji.

13.

SYGNATURA:

K 22/03

DATA:

16 marca 2004 r.

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 6 dekretu z dnia 18 września 1954 r. o likwidacji nie podjętych depozytów i nie odebranych rzeczy [upoważnienie dla Rady Ministrów do określenia, w drodze rozporządzenia, organów właściwych do orzekania o przejściu depozytów na własność Skarbu Państwa] **jest niezgodny** z art. 64. ust. 3 i art. 92 ust. 1 Konstytucji.

2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 marca 1971 r. w sprawie orzekania o przejściu depozytów na własność Państwa [rozporządzenie wydane na podstawie ww. upoważnienia] **jest niezgodne** z art. 64 ust. 3 i art. 92 ust. 1 Konstytucji.

3. Art. 235 [przyznanie prokuratorowi kompetencji do dokonywania czynności dotyczących zatrzymania rzeczy w postępowaniu przygotowawczym] w związku z art. 231 § 1 zdanie 2 [odpowiednie stosowanie przepisów o likwidacji depozytów do rzeczy złożonych przez sąd lub prokuratora do depozytu w przypadku wątpliwości, komu zatrzymaną rzecz wydać] i w związku z art. 465 § 2 [rozpoznanie zażalenia na postanowienie prokuratora w przedmiocie przejścia depozytu na własność Skarbu Państwa przez prokuratora nadrzędnego] kodeksu postępowania karnego oraz w związku z dekretem wymienionym w punkcie 1 i rozporządzeniem wymienionym w punkcie 2 w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli postanowienia prokuratora o przejściu depozytu na rzecz Skarbu Państwa, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

14.

SYGNATURA: **K 37/03**
DATA: 24 marca 2004 r.
SKŁAD TK: Pełny
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
(kontrola prewencyjna)
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 2 pkt 1-7 i pkt 9-13 oraz art. 9 pkt 1 lit. b, pkt 3 lit. b i pkt 11 przedłożonej do podpisu Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz o zmianie niektórych innych ustaw [zmiany w statusie Głównego Geodety Kraju, wprowadzone w wyniku poprawek zgłoszonych przez posłów podczas drugiego czytania rządowego projektu ustawy, która dotyczyła innej materii] **są niezgodne** z art. 118 ust. 1 i art. 119 ust. 1 i 2 Konstytucji.

2. Art. 19 ww. ustawy w części obejmującej umieszczone po przecinku słowa: „z wyjątkiem art. 2, 6, 7, 9 oraz 11, które wchodzi w życie z dniem 30 grudnia 2003 r.” [określenie wejścia w życie niektórych przepisów ww. ustawy na dzień 30 grudnia 2003 r., który nastąpił, zanim ustawa mogła zostać ogłoszona w Dzienniku Ustaw] **jest niezgodny** z art. 2 w związku z art. 88 ust. 1 Konstytucji.

3. Przepisy wyżej wskazane nie są nierozzerwalnie związane z całą ustawą.

15.

SYGNATURA: **K 32/03**
DATA: 30 marca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 4 ust. 8 zdanie pierwsze ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych w zakresie, w jakim nakłada na członków spółdzielni mieszkaniowej obowiązek wyczerpania drogi postępowania wewnątrzspółdzielczego przed wystąpieniem na drogę postępowania sądowego, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

2. Art. 17² ust. 2 ww. ustawy [uzależnienie dopuszczalności zbycia spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu od przyjęcia nabywcy w poczet członków spółdzielni mieszkaniowej] **jest niezgodny** z art. 64 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

3. Art. 17⁸ ust. 1 ww. ustawy [wygaśnięcie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu po upływie 6 miesięcy od ustania członkostwa z innych przyczyn niż śmierć, jeżeli prawo to nie zostało zbyte na rzecz osoby, która złożyła deklarację członkowską] **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

4. Art. 39 ust. 1 ww. ustawy [pozbawienie nienależących do spółdzielni najemców lokali użytkowych roszczenia o nabycie od spółdzielni mieszkaniowej własności tego lokalu] w zakresie, w jakim uzależniając realizację roszczenia od istnienia stosunku członkostwa wyłącza osoby, które nabyły to roszczenie wobec spółdzielni na podstawie poprzednio obowiązującego przepisu, **jest niezgodny** z art. 2 w związku z art. 64 ust. 2 Konstytucji.

*Sędzia **Teresa Dębowska-Romanowska** zgłosiła zdanie odrębne do punktu 2 wyroku.*

16.

SYGNATURA: **SK 14/03**
DATA: 30 marca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Jacek B.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 632 pkt 1 kodeksu postępowania karnego [obciążenie oskarżyciela prywatnego kosztami procesu w sprawach z oskarżenia prywatnego w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania] **jest zgodny** z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji.

2. § 18 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz opłat za czynności radców prawnych [podwyższanie stawki minimalnej adwokata w sprawach, w których rozprawa trwa dłużej niż jeden dzień, o 20% za każdy następny dzień] **jest zgodny** z art. 2 i **nie jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

17.

SYGNATURA: **SK 56/03**
DATA: 6 kwietnia 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Jerzy K.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 131 pkt 29 ustawy z dnia 21 lipca 2000 r. – Prawo telekomunikacyjne [pozbawienie pracowników i emerytów Poczty Polskiej ulg i częściowych zwolnień z opłat abonamentowych za usługi telefoniczne] **jest zgodny** z art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

18.

SYGNATURA: **K 45/02**
DATA: 20 kwietnia 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grupa posłów
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu w zakresie, w jakim nadaje rangę sekretarzy stanu szefom Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, **jest niezgodny** z art. 103 ust. 1 Konstytucji.

2. Art. 23 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy [upoważnienie funkcjonariuszy ABW do wydawania, w ramach wykonywania czynności określonych w art. 21, poleceń określonego zachowania się] **jest niezgodny** z art. 2, art. 30 i art. 31 Konstytucji.

3. Art. 23 ust. 1 pkt 6 ww. ustawy [upoważnienie funkcjonariuszy ABW do obserwowania i rejestrowania przy użyciu środków technicznych, w ramach wykonywania czynności określonych w art. 21, obrazu zdarzeń w miejscach publicznych i dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom] **jest niezgodny** z art. 2, art. 30, art. 47, art. 49 i art. 51 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

4. Art. 41 ust. 2 ww. ustawy [upoważnienie Prezesa Rady Ministrów do wydania rozporządzenia określającego tryb wymiany informacji w ramach „wspólnoty informacyjnej rządu” i wymagań w tym zakresie wobec organów administracji rządowej] **jest niezgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

5. Art. 230 ust. 1 ww. ustawy w zakresie, w jakim przewiduje, na podstawie punktu 2 tego przepisu, możliwość wypowiedzenia funkcjonariuszowi stosunku służbowego [po zniesieniu UOP], **jest niezgodny** z art. 7 i art. 60 Konstytucji.

6. Art. 230 ust. 7 ww. ustawy w zakresie, w jakim wyłącza stosowanie przepisów art. 60 ust. 4 oraz art. 63 ustawy [terminy ochronne przy rozwiązaniu stosunku służbowego] do funkcjonariusza, o którym mowa w art. 230 ust. 4 [miesięczny termin rozwiązania stosunku służbowego na podstawie art. 230 ust. 1 pkt 2] – **jest niezgodny** z art. 32, art. 60 Konstytucji i art. 25 lit. c Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.

Trybunał odroczył utratę mocy obowiązującej przepisów wskazanych w punktach 2, 3 i 4 do dnia 31 grudnia 2004 r.

Sędzia Bohdan Zdziennicki zgłosił zdanie odrębne do punktów 1 i 5 wyroku.

19.

SYGNATURA: **K 33/03**
DATA: 21 kwietnia 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich
ROZSTRZYGNIECIE:

1. Art. 12 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 2 października 2003 r. o biokomponentach stosowanych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych [obowiązek producentów paliw stosowania biokomponentów w ilościach określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów] **jest niezgodny** z art. 20 i 22 w związku z art. 31 ust. 3 oraz **jest niezgodny** z art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji.

2. Art. 14 ust. 1 ww. ustawy [wyłączenie dystrybutorów paliw ciekłych spod obowiązku specjalnego oznakowania określającego procentową zawartość biokomponentów] **jest niezgodny** z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 76 Konstytucji.

3. Art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy [kara pieniężna dla przedsiębiorców, którzy nie wprowadzili biokomponentów do obrotu albo wprowadzili je w mniejszej ilości niż przewidziana w rozporządzeniu] **jest niezgodny** z art. 20 i art. 22 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

20.

SYGNATURA: **K 50/02**
DATA: 26 kwietnia 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich
ROZSTRZYGNIECIE:

1. Art. 91 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty [upoważnienie dla Rady Ministrów do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków, form i trybu przyznawania i wypłacania oraz wysokości przysługującej uczniowi pomocy materialnej] **jest niezgodny** z art. 70 ust. 4 i art. 92 ust. 1 Konstytucji.

2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 1993 r. w sprawie warunków, form, trybu przyznawania i wypłacania oraz wysokości pomocy materialnej dla uczniów [rozporządzenie wydane na podstawie ww. upoważnienia] **jest niezgodne** z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Art. 91 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 oraz rozporządzenie powołane w punkcie 2 tracą moc obowiązującą z dniem 31 grudnia 2004 r.

21.

SYGNATURA:

K 24/03

DATA:

27 kwietnia 2004 r.

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 32a ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, dodany przez art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 4 grudnia 2002 r. zmieniającej ustawę o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, ustawę o oznaczaniu wyrobów znakami skarbowymi akcyzy oraz ustawę – Kodeks karny skarbowy [obowiązek sprzedawcy wystawiającego fakturę VAT udostępnienia kupującemu niektórych dokumentów finansowych; zwolnienie kupującego, który odliczył podatek naliczony, z dodatkowego zobowiązania podatkowego, jeśli sprzedawca nie wykonał powyższego obowiązku, tylko wówczas, gdy kupujący poinformował o tym naczelnika urzędu skarbowego przed rozpoczęciem kontroli] **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji.

2. § 48 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 marca 2002 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym [wyłączenie prawa do odliczenia podatku od towarów i usług naliczonego na podstawie faktury niepotwierdzonej kopią u sprzedawcy] **jest niezgodny** z art. 92 ust. 1 i art. 217 Konstytucji.

3. Niezgodność z Konstytucją przepisów wymienionych w punktach 1 i 2 nie stanowi podstawy zwrotu podatku określonego w ostatecznej decyzji organów podatkowych lub uiszczonego w wyniku ich zastosowania.

*Sędzia **Marek Mazurkiewicz** złożył zdanie odrębne do punktu 2 wyroku.*

22.

SYGNATURA: **K 8/03**
DATA: 4 maja 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 6 ust. 2 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych w zakresie, w jakim pozbawia prawa do wspólnego rozliczenia podatkowego dochodów małżonków pozostających we wspólności majątkowej:

a) podatnika, który zawarł związek małżeński przed początkiem roku podatkowego, a którego małżonek zmarł w trakcie roku podatkowego;

b) podatnika, który pozostawał w związku małżeńskim przez cały rok podatkowy, a którego małżonek zmarł po upływie roku podatkowego nie złożony wspólny zeznania rocznego

– **jest niezgodny** z art. 2, 18 i art. 71 ust. 1 Konstytucji.

23.

SYGNATURA: **K 40/02**
DATA: 4 maja 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rada Miasta Poznania
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 3 ust. 1 pkt 2 w związku z ust. 2 i 3 ustawy z dnia 21 grudnia 2001 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw [zakaz wzrostu globalnej wielkości wynagrodzeń w 2002 r. we wszystkich samorządowych zakładach budżetowych, jednostkach budżetowych i ich gospodarstwach pomocniczych, z wyjątkiem niektórych wynagrodzeń nauczycieli] w zakresie, w jakim zakazuje wzrostu wielkości wynagrodzeń w 2002 r. w porównaniu z rokiem 2001, jeżeli wzrost ten nie powodował wzrostu planowanego deficytu budżetowego w roku 2002 w porównaniu z rokiem 2001, **jest niezgodny** z art. 2 i art. 16 ust. 2 Konstytucji.

24.

SYGNATURA: **P 2/03**
DATA: 5 maja 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 32 ust. 6 prawa prasowego w zakresie, w jakim zabrania komentowania tekstu sprostowania w tym samym numerze lub audycji, **jest zgodny z:**

- art. 31 ust. 3 w związku z art. 54 ust. 1 Konstytucji,
- art. 10 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności,
- art. 19 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.

2. Art. 46 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 6 prawa prasowego w zakresie, w jakim nie definiując pojęcia sprostowania i odpowiedzi zakazuje pod groźbą kary komentowania tekstu sprostowania w tym samym numerze lub audycji, **jest niezgodny** z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji przez to, że nie zachowuje wymaganej precyzji określenia znamion czynu zagrożonego karą.

25.

SYGNATURA: **SK 39/03**
DATA: 10 maja 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Jacek B.
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o wyższych szkołach zawodowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw [przyznanie prawa do kontroli sądowej dotyczących ich orzeczeń wyłącznie tym ukaranym dyscyplinarnie pod rządami poprzednich – nie przewidujących kontroli sądowej – przepisów nauczycielom akademickim i studentom, w których sprawach wniesiono rewizje nadzwyczajne i dotąd ich nie rozpatrzono] **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji

26.

SYGNATURA: **K 4/03**
DATA: 11 maja 2004 r.
SKŁAD TK: Pełny
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego i Rzecznik Praw Obywatelskich (wniosek wspólny)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 14 § 2 ordynacji podatkowej w części stanowiącej, że interpretacje ministra właściwego do spraw finansów publicznych wiążą organy podatkowe i organy kontroli skarbowej, **jest niezgodny** z art. 78 i art. 93 ust. 2 zdanie drugie Konstytucji.

2. Art. 24b § 1 ordynacji podatkowej [kompetencja organów skarbowych do pomijania skutków podatkowych czynności cywilnoprawnych dokonywanych jedynie w celu uzyskania korzyści podatkowych] **jest niezgodny** z art. 2 w związku z art. 217 Konstytucji.

*Sędziowie **Marian Grzybowski, Adam Jamróz, Marek Mazurkiewicz i Bohdan Zdziennicki** zgłosili zdanie odrębne do punktu 2 wyroku.*

27.

SYGNATURA: **SK 34/02**
DATA: 12 maja 2004 r.
SKŁAD: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Jan Maciej O.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego [limit wysokości czynszu obowiązujący do końca 2004 r. dla stosunków najmu powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy (do 3% wartości odtworzeniowej lokalu w stosunku rocznym) w lokalach, w których w dniu wejścia w życie ustawy obowiązywał czynsz regulowany] **jest zgodny** z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

28.

SYGNATURA: **U 1/04**
DATA: 12 maja 2004 r.
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich
ROZSTRZYGNIECIE:

§ 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 10 września 2002 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli [definicja kierunku (specjalności) studiów zbliżonego do nauczanego przedmiotu lub rodzaju prowadzonych zajęć i przyznanie kuratorowi oświaty kompetencji do ustalania, czy dany kierunek tę definicję spełnia] w zakresie, w jakim powierza kuratorowi oświaty ustalenie, czy dany kierunek (specjalność) studiów jest zbliżony do nauczanego przedmiotu lub rodzaju prowadzonych zajęć, **jest niezgodny** z art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela [upoważnienie do wydania ww. rozporządzenia] oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

29.

SYGNATURA: **SK 32/03**
DATA: 17 maja 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Janusz D., Eugeniusz G.
ROZSTRZYGNIECIE:

Art. 523 § 2 kodeksu postępowania karnego [ograniczenie dopuszczalności wniesienia kasacji na korzyść oskarżonego do sytuacji, w której został on skazany na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania] **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji i **nie jest niezgodny** z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

30.

SYGNATURA: **SK 38/03**
DATA: 18 maja 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Irena i Norbert N.
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 101 § 2 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia w zakresie, w jakim pozbawia pokrzywdzonego prawa do udziału w postępowaniu w przedmiocie uchylecia mandatu, **jest niezgodny** z art. 45 Konstytucji.

2. Powyższy przepis **jest zgodny** z art. 78 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji.

Trybunał odroczył termin utraty mocy obowiązującej zaskarżonego przepisu do dnia 1 stycznia 2005 r., co jednak – wobec uwzględnienia skargi konstytucyjnej – nie stoi na przeszkodzie realizacji praw skarżących określonych w art. 190 ust. 4 Konstytucji w sprawie będącej podstawą niniejszego postępowania.

31.

SYGNATURA: **SK 44/03**
DATA: 25 maja 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Antony O.
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 15 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny [stosowanie nowych terminów przedawnienia i zatarcia skazania do czynów popełnionych przed wejściem nowego kodeksu w życie, chyba że termin przedawnienia już upłynął] **jest zgodny** z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji.

32.

SYGNATURA: **K 15/04**
DATA: 31 maja 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grupa posłów
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 8 ustawy z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego w zakresie, w jakim przyznaje prawo wybierania posłów do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom Unii Europejskiej niebędącym obywatelami polskimi oraz art. 9 powołanej ustawy w zakresie, w jakim przyznaje prawo wybieralności do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom Unii Europejskiej niebędącym obywatelami polskimi – **nie są niezgodne** z art. 4 ust. 1 Konstytucji.

2. Art. 174 ww. ustawy [rozszerzająca definicja ustawowa terminu „państwa członkowskie Unii Europejskiej”, obowiązująca do 30 kwietnia 2004 r.] **nie jest niezgodny** z art. 4 ust. 1 Konstytucji.

33.

SYGNATURA: **U 2/03**
DATA: 1 czerwca 2004 r.
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rada Gminy Czyżew-Osada
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2001 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustalenia granic oraz zmiany nazw i siedzib władz niektórych gmin i miast [przedłużenie o 2 lata terminu *vacatio legis* rozporządzenia bazowego, przesądzającego o przesunięciach terytorialnych między dwiema gminami] w zakresie powodującym przesunięcie terminu przyłączenia wsi Brulino-Piwki, Brulino-Koski i Szulborze-Kozy do Gminy Czyżew-Osada z dnia 1 stycznia 2002 r. na dzień 1 stycznia 2004 r. – **jest zgodne** z art. 2 i 7 Konstytucji oraz **nie jest niezgodne** z art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym [wymóg dokonywania zmiany granic gmin w sposób zapewniający gminie terytorium możliwie jednorodne ze względu na układ osadniczy i przestrzenny, uwzględniający więzi społeczne, gospodarcze i kulturowe oraz zapewniający zdolność wykonywania zadań publicznych].

34.

SYGNATURA: **P 4/03**
DATA: 7 czerwca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Częstochowie
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 4 ust. 2 [powstanie obowiązku opłacenia składki na ubezpieczenie z pierwszym dniem kwartału, w którym powstało ubezpieczenie, i ustanie tego obowiązku z ostatnim dniem kwartału, w którym ubezpieczenie ustało] i art. 8 ust. 1 [równa wysokość składki za każdego ubezpieczonego] ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników **są zgodne** z art. 2 i art. 32 ust. 2 Konstytucji.

35.

SYGNATURA: **SK 21/03**
DATA: 14 czerwca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka M.
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 3 kwietnia 1993 r. o badaniach i certyfikacji [obowiązek przedsiębiorcy do odprowadzenia do budżetu państwa kwoty stanowiącej 100% sumy uzyskanej ze sprzedaży wyrobów podlegających oznaczaniu znakiem bezpieczeństwa, lecz nieoznaczonych tym znakiem bądź wyprodukowanych niezgodnie z wymaganiami stanowiącymi podstawę przyznania prawa stosowania tego znaku lub nie posiadających dokumentu dopuszczającego do obrotu] **jest zgodny** z art. 22 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji.

36.

SYGNATURA:

P 17/03

DATA:

14 czerwca 2004 r.

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Koszalinie (P 17/03),
Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi (P 1/04),
Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność” (K 5/04)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych [niektóre przesłanki nabycia prawa do wcześniejszej emerytury przez ubezpieczonych urodzonych przed 1949 r.] w części obejmującej zwrot „w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych” – **jest niezgodny** z art. 2 i art. 32 Konstytucji.

2. Art. 32 ust. 4a ww. ustawy [niektóre kryteria ustalania wcześniejszego wieku emerytalnego] **jest niezgodny** z art. 2 i art. 32 Konstytucji.

37.

SYGNATURA:

SK 43/03

DATA:

15 czerwca 2004 r.

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Spółka N.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 339 § 2 i § 3 pkt 2 w związku z art. 55 § 1 zdanie ostatnie kodeksu postępowania karnego [niektóre przypadki kierowania sprawy na posiedzenie] **jest zgodny** z art. 45 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

38.

SYGNATURA: **SK 22/03**
DATA: 21 czerwca 2004 r.
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Anatol M.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 50 ust. 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 1999 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym w zakresie, w jakim pozbawia prawa do obniżenia podatku należnego podatnika VAT nabywającego towar czy usługę od podmiotu, który wystawił fakturę wraz z kwotą podatku, gdy dana sprzedaż nie była objęta obowiązkiem podatkowym albo została zwolniona od podatku, a kwota wykazana w fakturze została zapłacona, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2, art. 64 ust. 3 w związku z art. 84 i art. 92 ust. 1 Konstytucji.

39.

SYGNATURA: **U 1/03**
DATA: 29 czerwca 2004 r.
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 1 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 października 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad przydziału, opróżniania i norm zaludnienia lokali mieszkalnych oraz przydziału i opróżniania tymczasowych kwater przeznaczonych dla policjantów [przesłanki uzyskania przez policjanta przydziału mieszkania będącego w dyspozycji ministra właściwego do spraw wewnętrznych lub podległych mu organów] **jest niezgodny** z art. 88 ust. 1 i art. 97 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, a przez to także **niezgodny** z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji.

40.

SYGNATURA: **P 20/02**
DATA: 29 czerwca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 33a ust. 3 prawa przewozowego [uprawnienie do pobrania przez przewoźnika lub osobę przez niego upoważnioną właściwej należności i opłaty dodatkowej od osób nieposiadających dokumentu przewozowego albo dokumentu uprawniającego do przejazdu bezpłatnego lub ulgowego] w zakresie, w jakim przewiduje pobieranie jednakowej opłaty dodatkowej zarówno za przejazd bez dokumentu potwierdzającego posiadanie uprawnienia do ulgi, jak i za przejazd bez dokumentu przewozowego albo w sytuacji braku upoważnienia do ulgi – **jest niezgodny** z art. 2 i art. 32 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 2 Konstytucji.

2. Art. 34 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy [upoważnienie dla ministra właściwego do spraw transportu do określenia, w drodze rozporządzenia, sposobu ustalenia opłat dodatkowych w razie niedopełnienia obowiązków zapłaty należności przewozowych z tytułu przewozu osób oraz naruszania przepisów o zabieraniu ze sobą do środka transportowego zwierząt i rzeczy] **jest niezgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

3. Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 9 kwietnia 1999 r. w sprawie sposobu ustalania opłat dodatkowych z tytułu przewozu osób oraz zabieranych ze sobą do środka transportowego zwierząt i rzeczy [nałożenie na podróżnego obowiązku uiszczenia opłaty dodatkowej w razie stwierdzenia przez przewoźnika lub osobę przez niego upoważnioną braku odpowiedniego dokumentu przewozu osób lub bagażu bądź ważnego dokumentu uprawniającego do przejazdu bezpłatnego albo ulgowego] **jest niezgodne** z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Utrata mocy obowiązującej przepisów powołanych w punktach 1 i 2 oraz rozporządzenia powołanego w punkcie 3 wyroku następuje z dniem 31 stycznia 2005 r.

41.

SYGNATURA: **P 14/03**
DATA: 6 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Naczelny Sąd Administracyjny - Ośrodek Zamiejscowy w Katowicach

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 4 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 13 października 2000 r. o zmianie ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego w latach 1999 i 2000 oraz niektórych innych ustaw [zniesienie zwolnienia z podatku od nieruchomości niektórych gruntów, budowli i budynków położonych na terenie specjalnej strefy ekonomicznej] **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.

42.

SYGNATURA: **K 20/03**
DATA: 13 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich
[Zaskarżone przepisy przewidują szczególne ograniczenia dotyczące prowadzenia przez niektórych funkcjonariuszy komunalnych i członków ich rodzin określonej działalności gospodarczej oraz pełnienia przez nich pewnych funkcji w określonych spółkach.]

ROZSTRZYGNIĘCIE:

I

1. Art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz o zmianie niektórych innych ustaw w zakresie, w jakim [...],

2. Art. 4 pkt 2 ww. ustawy w zakresie, w jakim [...],

3. Art. 5 pkt 2 ww. ustawy w zakresie, w jakim [...]

– **są niezgodne** z art. 2 oraz z art. 47 i art. 51 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

4. Przepisy, o których mowa w punktach: 1, 2 i 3 w części, w jakiej [...], **są zgodne** z art. 2 oraz z art. 47 i art. 51 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

II

1. Art. 1 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz o zmianie niektórych innych ustaw w zakresie, w jakim [...],

2. Art. 4 pkt 2 ww. ustawy w zakresie, w jakim [...],

3. Art. 5 ww. ustawy w zakresie, w jakim [...],

4. Art. 9 ww. ustawy

– **są zgodne** z art. 2 oraz z art. 22 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

III

1. Art. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz o zmianie niektórych innych ustaw w zakresie, w jakim [...],

2. Art. 4 pkt 2 ww. ustawy w zakresie, w jakim [...],

3. Art. 5 ww. ustawy w zakresie, w jakim wprowadza do ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa art. 27b ust. 3

– **są zgodne** z art. 2 oraz **nie są niezgodne** z art. 22 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

IV

1. Art. 1 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz o zmianie niektórych innych ustaw w zakresie, w jakim [...],

2. Art. 4 pkt 2 ww. ustawy w zakresie, w jakim wprowadza do ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym art. 25b ust. 4, w części, w jakiej dotyczy małżonków osób wskazanych w art. 25b ust. 3,

3. Art. 5 ww. ustawy w zakresie, w jakim [...]

– **są niezgodne** z art. 2 oraz **nie są niezgodne** z art. 22 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

V

Art. 3 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz o zmianie niektórych innych ustaw **są zgodne** z art. 2 oraz z art. 22 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

VI

Art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz o zmianie niektórych innych ustaw **nie jest niezgodny** z art. 2 oraz z art. 22 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

43.

SYGNATURA: **P 20/03**
DATA: 13 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Koszalinie
(P 20/03), Sąd Okręgowy w Łodzi,
Ośrodek Zamiejscowy w Sieradzu
(P 21/03)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 83d ust. 3 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw [dopuszczenie dokonywania wpłat na rzecz komitetu wyborczego wyłącznie w formie czeku, przelewu lub karty płatniczej] **jest zgodny** z art. 32 Konstytucji.

2. Art. 84a ust. 5 ww. ustawy [niezaskarżalność orzeczenia sądu okręgowego, które zapadło w wyniku rozpoznania w postępowaniu nieprocesowym odwołania wniesionego przez pełnomocnika finansowego od postanowienia komisarza wyborczego o odrzuceniu sprawozdania finansowego komitetu wyborczego] **jest zgodny** z art. 176 Konstytucji.

3. Art. 84d ust. 1 ww. ustawy [przepadek na rzecz Skarbu Państwa korzyści majątkowych przyjętych przez komitet wyborczy z naruszeniem przepisów ustawy, a jeżeli korzyść majątkowa została zużyta lub utracona – ich równowartości] **jest zgodny** z art. 2 i art. 46 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 32 i art. 64 Konstytucji.

4. Art. 84d ust. 2-4 ww. ustawy [właściwość sądu okręgowego do orzekania w sprawach przypadku korzyści majątkowych przyjętych przez komitet wyborczy z naruszeniem przepisów ustawy, ze względu na siedzibę organu wyborczego występującego z wnioskiem, przy odpowiednim stosowaniu przepisów o postępowaniu nieprocesowym] **jest niezgodny** z art. 2 i art. 46 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 32 i art. 64 Konstytucji.

Art. 84d ust. 2 i 4 ustawy powołanej w punkcie 1 tracą moc obowiązującą z dniem 31 marca 2005 r.

44.

SYGNATURA: **SK 8/03**
DATA: 14 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Jan K.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych [ustanowienie rocznego terminu przedawnienia do dochodzenia roszczeń o wynagrodzenie od Skarbu Państwa, jeżeli według przepisów dotychczasowych Państwo nie ponosiło odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przed dniem wejścia w życie ustawy] **jest zgodny** z art. 2 oraz z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 77 ust. 1 Konstytucji.

45.

SYGNATURA: **SK 11/02**
DATA: 20 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka B.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 73 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną [odroczenie, o ponad dwa lata od utraty własności, realizacji prawa dotychczasowych właścicieli do odszkodowania za grunty zajęte pod drogi publiczne] **jest zgodny** z art. 21 ust. 2 Konstytucji.

46.

SYGNATURA: **SK 19/02**
DATA: 20 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Józef A.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 48 § 1 pkt 5 w związku z art. 401 pkt 1 [możliwość żądania wznowienia postępowania z powodu nieważności, jeżeli orzekł sędzia wyłączony z mocy ustawy przez to, że brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia w instancji niższej, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się jego wyłączenia] i art. 379 pkt 4 [stwierdzenie nieważności postępowania, jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy] kodeksu postępowania cywilnego w zakresie, w jakim ogranicza wyłączenie sędziego z mocy samej ustawy tylko do spraw, w których rozstrzyganiu brał udział w instancji bezpośrednio niższej, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

47.

SYGNATURA: **K 16/03**
DATA: 21 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych [wyłączenie zasiłku pielęgnacyjnego z dochodu obliczanego w celu ustalenia prawa do dodatku mieszkaniowego, przy jednoczesnym uwzględnianiu dodatku pielęgnacyjnego] **jest zgodny** z art. 2 i 32 Konstytucji.

2. Art. 6 ust. 6 pkt 1 ww. ustawy [dotyczący sposobu obliczania wydatków mieszkaniowych] **jest zgodny** z art. 2 i 32 Konstytucji.

Sędzia Jerzy Ciemniewski zgłosił zdanie odrębne do punktu 1 wyroku.

48.

SYGNATURA: **SK 57/03**
DATA: 21 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Janina K.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece [domniemanie zgodności z rzeczywistym stanem prawnym wpisu prawa w księdze wieczystej i jego wykreślenia] **nie jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 w związku z art. 21 ust. 1 Konstytucji.

2. Powyższy przepis **nie jest niezgodny** z art. 77 ust. 2 w związku z art. 64 ust. 2 Konstytucji.

49.

SYGNATURA: **U 16/02**
DATA: 26 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich
ROZSTRZYGNIECIE:

1. § 6 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania konkursu dla kandydatów na aplikantów notarialnych w związku z pkt. V wzoru ogłoszenia o konkursie, stanowiącego załącznik do rozporządzenia [określenie w ogłoszeniu o konkursie dla kandydatów na aplikantów notarialnych zakresu wiedzy obowiązującej na konkursie, obejmującej wiadomości z prawa cywilnego, rodzinnego, gospodarczego, podatkowego, konstytucyjnego i prawa o notariacie, wiadomości z zakresu systemu organów władzy i administracji publicznej, struktury organów wymiaru sprawiedliwości i organów samorządu notarialnego, a także wiedzy ogólnej] **jest niezgodny** z art. 71 § 4 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

2. § 2 pkt 4 [podanie przez Krajową Radę Rzeczników Patentowych w ogłoszeniu o konkursie o wpis na listę aplikantów rzeczni-kowskich minimalnej liczby wniosków, których złożenie warunkuje przeprowadzenie konkursu] oraz § 5 ust. 1 [podjęcie przez Krajową Radę Rzeczników Patentowych uchwały o nieprzeprowadzaniu konkursu, jeżeli po upływie terminu składania wniosków o wpis na listę aplikantów ich liczba nie przekracza liczby minimalnej określonej w ogłoszeniu Rady o konkursie] i ust. 2 [ogłoszenie przez Krajową Radę Rzeczników Patentowych o kolejnym konkursie po upływie sześciu miesięcy od podjęcia uchwały o nieprzeprowadzaniu poprzedniego konkursu] rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 maja 2002 r. w sprawie przeprowadzenia konkursu o wpis na listę, organizacji szkolenia, wzoru listy i legitymacji aplikantów rzeczni-kowskich **są niezgodne** z art. 39 ustawy z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecz-nikach patentowych oraz z art. 92 ust. 1 i z art. 65 ust. 1 Konstytucji.

§ 6 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia powołanego w punkcie 1 sentencji w związku z punktem V wzoru ogłoszenia o konkursie, stanowiącego załącznik do tego rozporządzenia, oraz § 2 pkt 4 i § 5 ust. 1 i 2 rozporządzenia powołanego w punkcie 2 sentencji tracą moc obowiązującą z dniem 30 czerwca 2005 r.

50.

SYGNATURA: **SK 9/03**
DATA: 27 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka F.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 54 ust. 5 pkt 1 [niemożność odliczenia na podstawie faktury wystawionej przez zakład pracy chronionej podatku naliczonego, jeżeli należność nie została zapłacona za pośrednictwem banku] i ust. 7 pkt 2 [stosowanie powyższej zasady wyłącznie do faktur dokumentujących należności, których zapłata ze względu na ich wysoką wartość musi – zgodnie z przepisami o działalności gospodarczej – nastąpić za pośrednictwem banku] rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 15 grudnia 1997 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym **jest zgodny** z art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 21 ust. 1 oraz z art. 84 Konstytucji i **nie jest niezgodny** z art. 20, art. 22 oraz z art. 217 Konstytucji.

51.

SYGNATURA: **P 2/04**
DATA: 28 lipca 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 505⁴ § 2 kodeksu postępowania cywilnego [dopuszczalność wniesienia powództwa wzajemnego oraz zarzutu potrącenia w postępowaniu uproszczonym, jeżeli roszczenia nadają się do rozpoznania w tym postępowaniu] w zakresie, w jakim odnosi się do zarzutu potrącenia, **nie jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji.

52.

SYGNATURA: **SK 10/04**
DATA: 6 września 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grzegorz S.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 291 § 1 kodeksu postępowania karnego [możliwość wydania przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym postanowienia o zabezpieczeniu kary grzywny i niektórych środków karnych na mieniu podejrzanego o popełnienie przestępstwa] **jest zgodny** z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 42 ust. 3 oraz art. 64 Konstytucji.

2. Art. 293 § 2 w związku z art. 437 § 1 i art. 426 § 1 ww. kodeksu [tryb rozpatrzenia zażalenia na postanowienie prokuratora o zabezpieczeniu przez sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie] **jest zgodny** z art. 2 i art. 176 ust. 1 Konstytucji.

53.

SYGNATURA: **P 4/04**
DATA: 7 września 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy w Wieliczce

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 626¹ § 4 kodeksu postępowania cywilnego [ograniczenie możliwości zwolnienia od kosztów sądowych w postępowaniu wieczystoksięgowym osób, które nie są w stanie ich ponieść bez uszczerbku dla utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny] **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

54.

SYGNATURA: **SK 30/03**
DATA: 7 września 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Helena S.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 57 ust. 1 pkt 2 oraz art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych [wymaganie co najmniej 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego dla nabycia prawa do renty w razie niezdolności do pracy powstałej po ukończeniu 30 lat] **są zgodne** z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 67 Konstytucji.

55.

SYGNATURA: **K 2/03**
DATA: 9 września 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 6 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji w zakresie, w jakim ustanawia kompetencję Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji do określania opłat abonamentowych, **jest niezgodny** z art. 217 oraz **jest zgodny** z art. 213 Konstytucji.

2. Art. 48 ust. 3 ww. ustawy [upoważnienie dla Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji do uregulowania, w drodze rozporządzenia, opłat abonamentowych za korzystanie z odbiorników radiowych i telewizyjnych] **jest niezgodny** z art. 92 ust. 1 i art. 217 oraz **jest zgodny** z art. 213 ust. 1 Konstytucji.

Powyższe przepisy ustawy tracą moc obowiązującą z dniem 30 września 2005 r.

Opłaty pobierane na podstawie zakwestionowanych przepisów nie podlegają zwrotowi.

56.

SYGNATURA: **K 34/03**
DATA: 21 września 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grupa posłów
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym [obowiązek ewidencjonowania obrotu za pomocą kas rejestrujących przez podatników sprzedających towary i świadczących usługi na rzecz konsumentów i rolników indywidualnych] oraz rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie kas rejestrujących [niektóre sprawy kas rejestrujących, w szczególności zwolnienie z obowiązku ewidencjonowania obrotu za pomocą takich kas tylko do końca 2003 r.] **są zgodne** z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 1, art. 87 ust. 1, art. 92 ust. 1 oraz z art. 217 Konstytucji.

57.

SYGNATURA:

U 2/04

DATA:

5 października 2004 r.

SKŁAD TK:

3 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. § 19 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 listopada 2001 r. w sprawie uprawiania alpinizmu [obowiązek ubezpieczenia się od następstw nieszczęśliwych wypadków przez osoby organizujące uprawianie alpinizmu i osoby uprawiające dyscypliny alpinistyczne] **jest niezgodny** z art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji [wykroczenie poza materię określoną w udzielonym Radzie Ministrów upoważnieniu ustawowym].

2. § 19 ust. 2 ww. rozporządzenia **jest niezgodny** z art. 4 pkt 4 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych.

58.

SYGNATURA:

SK 23/02

DATA:

6 października 2004 r.

SKŁAD TK:

Pełny

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Rafał J.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 392¹ § 1 kodeksu postępowania cywilnego [niedopuszczalność kasacji w sporze o prawo majątkowe, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż 10 tys. złotych] **jest zgodny** z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

59.

SYGNATURA: **P 22/03**
DATA: 12 października 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Apelacyjny we Wrocławiu
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 21 i 38¹ ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia [ograniczenie roszczeń z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej osób wykonujących pracę na podstawie umowy zlecenia lub agencyjnej do świadczeń wymienionych w ustawie] **są niezgodne** z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

60.

SYGNATURA: **K 31/02**
DATA: 12 października 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Rada Powiatu Zambrowskiego (K 31/02), Rada Powiatu Białostockiego (K 46/02), Rada Powiatu Kolneńskiego (K 47/02), Rada Powiatu Żagańskiego (K 3/03)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 60 ust. 6 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej [odpowiedzialność finansowa jednostek samorządu terytorialnego wynikająca z przejęcia zobowiązań i należności samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej po jego likwidacji] **nie jest niezgodny** z art. 167 ust. 1 Konstytucji.

61.

SYGNATURA: **P 8/04**
DATA: 18 października 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Warszawie
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 101 § 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe [wyłączenie możliwości wniesienia zażalenia na odwołanie przez sąd syndyka masy upadłościowej, jeżeli syndyk nie pełni należycie swoich obowiązków] **jest niezgodny** z art. 78 Konstytucji.

62.

SYGNATURA: **K 1/04**
DATA: 19 października 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 2 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks celny oraz o zmianie ustawy o Służbie Celnej [obligatoryjne zwolnienie funkcjonariusza celnego ze służby w razie postawienia go w stan oskarżenia o umyślne popełnienie przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego lub w razie zastosowania wobec niego tymczasowego aresztowania] **jest zgodny** z art. 32 oraz **nie jest niezgodny** z art. 42 ust. 3 w związku z art. 2 Konstytucji.

63.

SYGNATURA: **SK 33/03**
DATA: 25 października 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka M.
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 19 ust. 3b ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym w brzmieniu obowiązującym do 26 marca 2002 r. [utrata prawa do obniżenia podatku należnego o podatek naliczony wskutek uchybienia terminom do skorzystania z tego prawa] w zakresie, w jakim pozbawia prawa do obniżenia kwoty podatku należnego podatnika, który dokonał obniżenia kwoty podatku należnego wcześniej niż w rozliczeniu za miesiąc, w którym otrzymał dokument celny, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 1 i 3 w związku z art. 21 ust. 1, art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji.

64.

SYGNATURA: **SK 7/04**
DATA: 26 października 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Józef K.
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2001 r. [czasowe opodatkowanie właścicieli i posiadaczy ciężarowych środków transportu] **jest zgodny** z art. 2, 32 i 84 Konstytucji.

65.

SYGNATURA: **SK 1/04**
DATA: 27 października 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Józef Ż.
ROZSTRZYGNIĘCIE:

I

1. Art. 399 kodeksu postępowania cywilnego [dopuszczalność wznowienia postępowania na zasadach określonych w kodeksie] **jest zgodny** z art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 190 ust. 4 Konstytucji.

2. Art. 401¹ ww. kodeksu [ograniczenie, według wykładni przyjmowanej przez sądy, możliwości wznowienia postępowania cywilnego po stwierdzeniu przez TK niekonstytucyjności podstawy rozstrzygnięcia do spraw zakończonych orzeczeniem merytorycznym] **jest niezgodny** z art. 190 ust. 4 w związku z art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

II

1. Art. 401¹ kodeksu postępowania cywilnego traci moc obowiązującą z upływem dwunastu miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw.

2. Odroczenie utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu prawnego w wyroku uwzględniającym skargę konstytucyjną nie stoi na przeszkodzie wzruszeniu orzeczeń zapadłych w sprawie skarżącego, w związku z którymi została złożona skarga konstytucyjna.

66.

SYGNATURA: **K 18/03**
DATA: 3 listopada 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 3 ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary [relacje między osobą fizyczną, która popełniła czyn zabroniony, a podmiotem zbiorowym warunkujące odpowiedzialność tego drugiego; uzależnienie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego od uzyskania bądź możliwości uzyskania korzyści z działania osoby fizycznej] **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.

2. Art. 4 w związku z art. 36 ust. 1 ww. ustawy [związanie orzeczeniami stwierdzającymi popełnienie czynu karalnego przez osobę fizyczną sądu orzekającego o odpowiedzialności podmiotu zbiorowego]:

a) **są niezgodne** z art. 2 i art. 42 ust. 2 Konstytucji,

b) **nie są niezgodne** z art. 42 ust. 3 Konstytucji.

3. Art. 5 ww. ustawy w zakresie dotyczącym art. 3 pkt 4 tej ustawy [odpowiedzialność podmiotu zbiorowego za czyn karalny osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą, jeżeli organizacja tego podmiotu nie zapewniła uniknięcia czynu zabronionego przez taką osobę fizyczną, którego można było uniknąć, gdyby osoba ta zachowała należyta ostrożność] **jest niezgodny** z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji.

4. Art. 7, art. 17, 18 i 20 [wysokość kary wymierzanej podmiotowi zbiorowemu jako określony odsetek jego przychodu lub wydatków z roku podatkowego poprzedzającego wydanie orzeczenia o karze] oraz art. 21 [podobnie ustalana wysokość kary za nieprzestrzeganie przez podmiot zbiorowy niektórych zakazów dodatkowo orzeczonych przez sąd] ww. ustawy **są niezgodne** z art. 2 Konstytucji.

5. Art. 23 ww. ustawy [przypisanie ciężaru dowodu temu, kto dowód zgłasza] **jest zgodny** z art. 42 ust. 3 Konstytucji.

6. Art. 33 ww. ustawy [reprezentowanie podmiotu zbiorowego przed sądem przez członka organu oraz prawo do obrońcy będącego adwokatem lub radcą prawnym] **jest niezgodny** z art. 2 i art. 42 ust. 2 Konstytucji.

7. Art. 40 ww. ustawy [możliwość złożenia kasacji od wyroku sądu drugiej instancji wyłącznie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich] **jest zgodny** z art. 31 ust. 3 i art. 32 Konstytucji.

8. Art. 48 ww. ustawy [12-miesięczna *vacatio legis*] **jest zgodny** z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji.

Przepisy ustawy wskazane w punktach 2, 3, 4 i 6 tracą moc obowiązującą z dniem 30 czerwca 2005 r.

67.

SYGNATURA: **K 38/03**
DATA: 8 listopada 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grupa posłów
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 7c ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora [postępowanie z wnioskiem o wyrażenie zgody przez Sejm lub Senat na pociągnięcie posła lub senatora do odpowiedzialności karnej; odesłanie do regulaminów Sejmu i Senatu w kwestii wskazania organu właściwego do rozpatrzenia tego wniosku] **jest zgodny** z art. 105 ust. 6 i art. 7 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 41 ust. 1 i art. 42 ust. 2 Konstytucji.

68.

SYGNATURA: **Kp 1/04**
DATA: 10 listopada 2004 r.
SKŁAD TK: Pełny
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej (kontrola prewencyjna)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach oraz ustawy – Prawo o ruchu drogowym, zmieniający art. 3 ust. 2 prawa o zgromadzeniach w zakresie, w jakim zakazuje uczestnictwa w zgromadzeniach osobom, których wygląd zewnętrzny uniemożliwia ich identyfikację, **jest niezgodny** z art. 2 oraz z art. 57 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

2. Art. 1 pkt 5 zaskarżonej ustawy, dodający do prawa o zgromadzeniach art. 10a ust. 2 [solidarna odpowiedzialność organizatora zgromadzenia – wraz ze sprawcą – za szkodę wyrządzoną w trakcie zgromadzenia lub bezpośrednio po jego rozwiązaniu], **jest niezgodny** z art. 2 oraz z art. 57 Konstytucji.

3. Art. 1 pkt 6 zaskarżonej ustawy, nadający art. 12 ust. 1 pkt 4 prawa o zgromadzeniach [jedna z podstaw rozwiązania zgromadzenia przez przedstawiciela organu gminy] brzmienie: „wygląd zewnętrzny uczestników zgromadzenia uniemożliwia ich identyfikację”, **jest niezgodny** z art. 2 oraz z art. 57 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

4. Przepisy wskazane w punktach 1-3 nie są nierozdzielnie związane z całą ustawą.

Sędzia Jerzy Stępień złożył zdanie odrębne co do całości wyroku.

69.

SYGNATURA: **P 19/03**
DATA: 16 listopada 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Poznaniu
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Artykuł 87 § 1 kodeksu postępowania cywilnego [ograniczenie kręgu osób, spośród których strona postępowania cywilnego może ustanowić pełnomocnika procesowego] **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 63 Konstytucji.

70.

SYGNATURA: **SK 64/03**
DATA: 22 listopada 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Robert W. (SK 64/03), Dorota M. (SK 65/03), Agnieszka G.-L. (SK 66/03), Krzysztof B. (SK 67/03)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 180 § 2 kodeksu postępowania karnego [możliwość zwolnienia radcy prawnego z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej przez sąd w postępowaniu przygotowawczym, jeżeli jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność objęta tajemnicą nie może być ustalona na podstawie innego dowodu] **jest zgodny** z art. 2, art. 17, art. 31 ust. 3, art. 42 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 49 i art. 51 ust. 2 Konstytucji.

71.

SYGNATURA: **P 15/03**
DATA: 23 listopada 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: NSA Ośrodek Zamiejscowy w Gdańsku

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 10 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 18 lutego 2000 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw w części obejmującej słowa „w wymiarze co najmniej 1/2 obowiązkowego wymiaru zajęć” [uzyskanie z mocy prawa stopnia awansu nauczyciela mianowanego z dniem wejścia w życie ustawy przez nauczycieli spełniających wymagania wskazane w ustawie] **jest niezgodny** z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

72.

SYGNATURA:

K 7/04

DATA:

29 listopada 2004 r.

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 91 ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji [upoważnienie do wydania rozporządzenia regulującego zagadnienia dotyczące równoważnika pieniężnego dla policjantów za remont zajmowanego lokalu mieszkalnego – m.in. wysokość równoważnika, zasady jego przyznawania, odmowy przyznania, cofania, zwracania – przy uwzględnieniu podmiotów uprawnionych do jego otrzymania] w zakresie, w jakim upoważnienia ministra właściwego do spraw wewnętrznych do określenia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych, w drodze rozporządzenia, szczegółowych zasad cofania i zwracania równoważnika pieniężnego za remont zajmowanego lokalu mieszkalnego, **jest zgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

2. Art. 92 ust. 2 ww. ustawy [upoważnienie do wydania rozporządzenia regulującego zagadnienia dotyczące równoważnika pieniężnego dla policjantów za brak lokalu mieszkalnego] w zakresie, w jakim zawiera upoważnienie dla ministra właściwego do spraw wewnętrznych do określenia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych, w drodze rozporządzenia, szczegółowych zasad cofania i zwracania równoważnika pieniężnego za brak lokalu mieszkalnego, **jest zgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

3. Art. 94 ust. 2 ww. ustawy [upoważnienie do wydania rozporządzenia regulującego zagadnienia dotyczące pomocy finansowej dla policjantów na uzyskanie lokalu mieszkalnego] w zakresie, w jakim zawiera upoważnienie dla ministra właściwego do spraw wewnętrznych do określenia, w drodze rozporządzenia, szczegółowych zasad cofania i zwracania pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego, **jest zgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

4. Art. 97 ust. 2 ww. ustawy [upoważnienie do wydania rozporządzenia określającego warunki najmu lokali mieszkalnych znajdujących się w budynkach będących własnością Skarbu Państwa pozostających w zarządzie jednostek organizacyjnych Policji, a także praw i obowiązków najemcy i wynajmującego] **jest zgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

73.

SYGNATURA: **SK 31/04**
DATA: 30 listopada 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka L.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 27 ust. 6 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym [obowiązek administracji skarbowej nałożenia na podatnika dodatkowego zobowiązania podatkowego w wysokości odpowiadającej 30% kwoty zawyżenia w razie stwierdzenia, że podatnik w złożonej deklaracji podatkowej wykazał kwotę zwrotu różnicy podatku lub zwrotu podatku naliczonego wyższą od należnej] **jest zgodny** z art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 oraz 31 ust. 3 Konstytucji.

74.

SYGNATURA: **SK 29/04**
DATA: 6 grudnia 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Jacek B.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 464 § 2 w związku z art. 464 § 1 oraz art. 246 § 1 i 2 kodeksu postępowania karnego [uzależnienie od decyzji sądu prawa udziału zatrzymanego, jego obrońcy albo pełnomocnika w posiedzeniu sądu rozpostrującego zażalenie na zatrzymanie] **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1, art. 41 ust. 2 zd. 1 i art. 42 ust. 2 Konstytucji przez to, że nie gwarantuje zatrzymanemu lub jego obrońcy albo pełnomocnikowi wzięcia udziału w posiedzeniu sądu rozpostrującego zażalenie na zatrzymanie, oraz **nie jest niezgodny** z art. 41 ust. 3 zd. 2 Konstytucji.

75.

SYGNATURA: **K 20/04**
DATA: 13 grudnia 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich
ROZSTRZYGNIECIE:

Art. 45 ust. 1 ustawy budżetowej na rok 2004 z dnia 23 stycznia 2004 r. w zakresie, w jakim zobowiązuje do dokonania wpłaty do budżetu państwa w wysokości 40% planowanych wpływów na fundusz pomocy post-penitencjarnej, o którym mowa w art. 43 kodeksu karnego wykonawczego, **jest zgodny** z art. 67 ust. 2 oraz **nie jest niezgodny** z art. 41 ust. 4 i art. 64 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

76.

SYGNATURA: **K 25/03**
DATA: 14 grudnia 2004 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grupa posłów
ROZSTRZYGNIECIE:

1. Art. 24 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych [zakaz prowadzenia przez partię działalności gospodarczej oraz wyczerpujący katalog dozwolonych sposobów pozyskiwania przez partię dochodów z jej majątku] **jest zgodny** z art. 11 i art. 22 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

2. Art. 24 ust. 4 i 5 ww. ustawy [dopuszczalność użyczenia nieruchomości partii wyłącznie na biura poselskie i senatorskie oraz biura radnych] **jest zgodny** z art. 2, art. 21 oraz art. 64 ust. 2 i 3 Konstytucji.

*Sędzia **Teresa Dębowska-Romanowska** złożyła zdanie odrębne do uzasadnienia wyroku.*

77.

SYGNATURA: **K 2/04**
DATA: 15 grudnia 2004 r.
SKŁAD: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grupa posłów
ROZSTRZYGNIĘCIE:

I

1. Art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 grudnia 2003 r. o zaliczeniu na poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego [posiadanie obywatelstwa polskiego jako warunek prawa zaliczenia] **jest zgodny** z art. 2, 21, art. 31 ust. 3, art. 32 oraz art. 64 ust. 1 i 2 oraz **nie jest niezgodny** z art. 52 ust. 1 Konstytucji.

2. Art. 2 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy [zamieszkiwanie na stałe w RP co najmniej od wejścia ustawy w życie jako warunek prawa zaliczenia] **jest niezgodny** z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 32 oraz art. 64 ust. 1 i 2 oraz **nie jest niezgodny** z art. 21 i art. 52 ust. 1 Konstytucji.

3. Art. 2 ust. 2 ww. ustawy [warunki przejścia prawa zaliczenia na spadkobierców] w części stanowiącej zwrot: „i zamieszkują na stałe w Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy” **jest niezgodny** z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 32 oraz art. 64 ust. 1 i 2 oraz **nie jest niezgodny** z art. 21 i art. 52 ust. 1 Konstytucji.

4. Art. 2 ust. 4 [wyłączenie prawa zaliczenia w stosunku do osób, które w ramach kompensacji mienia zabużańskiego przewidzianej w tzw. układach republikańskich nabyły własność albo użytkowanie wieczyste nieruchomości Skarbu Państwa na podstawie odrębnych przepisów] i art. 16 [uznanie, że korzyści uzyskane na podstawie owych przepisów lub niniejszej ustawy stanowią wykonanie zobowiązań wynikających z tzw. układów republikańskich] ww. ustawy w zakresie, w jakim dotyczą osób, które na podstawie odrębnych przepisów nabyły na własność lub użytkowanie wieczyste nieruchomości od Skarbu Państwa o wartości niższej niż wynikająca z obowiązujących przepisów o prawie do zaliczenia, **są niezgodne** z art. 2, art. 32 w związku z art. 64 ust. 1 i 2 oraz **nie są niezgodne** z art. 21 ust. 2 Konstytucji.

5. Art. 3 ust. 2 ww. ustawy [górną pułap prawa zaliczenia: 15% wartości nieruchomości pozostawionych na kresach wschodnich i nie więcej niż 50.000 PLN] oraz art. 53 ust. 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji [w brzmieniu nadanym przez badaną ustawę z 12 grudnia 2003 r. – uwzględnienie tego samego limitu w przypadkach nabycia składników prywatyzowanego majątku państwowego] **są niezgodne** z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 32 oraz art. 64 ust. 1 i 2 przez to, że ustalają arbitralnie granice

realizacji prawa zaliczenia w sposób nie uwzględniający zróżnicowanej sytuacji osób uprawnionych oraz **nie są niezgodne** z art. 21 ust. 2 Konstytucji.

6. Art. 5 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy z 12 grudnia 2003 r. [dopuszczenie zeznań co do faktów istotnych dla potwierdzenia prawa zaliczenia jedynie świadków, którzy byli pełnoletni w chwili zawarcia tzw. umów republikańskich] **jest niezgodny** z art. 2 i **nie jest niezgodny** z art. 32 Konstytucji.

7. Art. 9 ust. 2 ww. ustawy [stosowanie rozdziału 12 kodeksu postępowania administracyjnego, z wyjątkiem art. 146 § 1, do postępowań zakończonych wydaniem zaświadczenia o prawie do zaliczania] **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.

8. Art. 15 (stosowanie przepisów ustawy do postępowań wszczętych i niezakończonych przed jej wejściem w życie) ustawy powołanej w pkt 1 w zakresie, w jakim dotyczy postępowania poprzedzającego wydanie decyzji o prawie zaliczenia, **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.

II

Przepisy ustaw wskazane w części I pkt 5 sentencji tracą moc obowiązującą z dniem 30 kwietnia 2005 r.

78.

SYGNATURA:

SK 19/03

DATA:

21 grudnia 2004 r.

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Ryszard S.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 25 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 24 lipca 1999 r. o Służbie Celnej [obligatoryjne zwolnienie funkcjonariusza celnego w razie prawomocnego skazania go za przestępstwo umyślne] **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 i art. 60 Konstytucji.

79 (ostatni w 2004 r.)

SYGNATURA:

SK 35/02

DATA:

27 grudnia 2004 r.

SKŁAD TK:

3 sędziów

INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Elżbieta K., Zbigniew M.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 2b rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 5 stycznia 1998 r. w sprawie podatku akcyzowego [zaliczenie do kręgu podatników jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej] **jest niezgodny** z art. 217 Konstytucji.

S t y c z e ń 2 0 0 5 r.:

80.

SYGNATURA: **K 31/03**
DATA: 10 stycznia 2005 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność”

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę [obniżenie obowiązującej płacy minimalnej w stosunku do pracowników o stażu pracy nieprzekraczającym dwa lata] **jest zgodny** z art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji.

81.

SYGNATURA: **SK 60/03**
DATA: 11 stycznia 2005 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Garegin A.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 549 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego [ponoszenie przez Skarb Państwa kosztów postępowania także wtedy, gdy oskarżonego uniewinniono lub umorzono postępowanie, z wyjątkiem opłat na rzecz zespołów adwokackich, a w sprawie występował obrońcy i pełnomocnicy ustanowieni z wyboru]

a) **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 i art. 42 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

b) **nie jest niezgodny** z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 45 oraz art. 77 Konstytucji.

2. Art. 6 i art. 8 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego [sprawy, w których przed dniem wejścia w życie k.p.k. z 1997 r. rozpoczęto rozprawę główną, toczą się do końca postępowania w danej instancji według przepisów dotychczasowych]

a) **są zgodne** z art. 2 i art. 42 ust. 2 Konstytucji,

b) **nie są niezgodne** z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 45 oraz art. 77 Konstytucji.

82.

SYGNATURA: **K 24/04**
DATA: 12 stycznia 2005 r.
SKŁAD TK: Pełny
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grupa senatorów
ROZSTRZYGNIECIE:

Art. 9 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o współpracy Rady Ministrów z Sejmem i Senatem w sprawach związanych z członkostwem Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej [zasięganie przez Radę Ministrów opinii organu właściwego na podstawie regulaminu Sejmu przed rozpatrzeniem projektu aktu prawnego w Radzie UE] w zakresie, w jakim pomija obowiązek zasięganania opinii organu właściwego na podstawie regulaminu Senatu, **jest niezgodny** z art. 10 ust. 2 i art. 95 ust. 1 Konstytucji.

Sędziowie Jerzy Ciemniowski, Ewa Łętowska i Janusz Niemcewicz złożyli zdania odrębne co do całości wyroku.

83.

SYGNATURA: **P 15/02**
DATA: 13 stycznia 2005 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy dla Łodzi-
-Śródmieścia

ROZSTRZYGNIECIE:

Art. 107 § 1 i 4 kodeksu karnego skarbowego [sankcje karne za nielegalne prowadzenie gry losowej, zakładu wzajemnego, gry na automacie lub gry na automacie o niskich wygranych] w związku z art. 2 ust. 1 i 2a ustawy z dnia 29 lipca 1992 r. o grach i zakładach wzajemnych [definicje ww. pojęć] **jest zgodny** z art. 42 ust. 1 Konstytucji.

84.

SYGNATURA:

K 15/03

DATA:

18 stycznia 2005 r.

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność”

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 1 pkt 2 i art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 2001 roku o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym oraz o zmianie niektórych innych ustaw [przesunięcie o rok wprowadzenia drugiego i trzeciego etapu podwyżek dla pracowników szkolnictwa wyższego] **są zgodne** z art. 2 oraz art. 7 Konstytucji.

85.

SYGNATURA:

K 25/04

DATA:

25 stycznia 2005 r.

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 20 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o pracownikach samorządowych w zakresie, w jakim upoważnia Radę Ministrów do określenia, w drodze rozporządzenia, wymagań kwalifikacyjnych pracowników samorządowych,

2. § 3 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2000 r. w sprawie zasad wynagradzania i wymagań kwalifikacyjnych pracowników samorządowych zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych jednostek samorządu terytorialnego w zakresie, w jakim ustala on tabelę wymagań kwalifikacyjnych kierowników i zastępców kierowników, o których mowa w art. 20 ust. 4 ustawy o pracownikach samorządowych, stanowiącą załącznik nr 1 do tego rozporządzenia,

3. § 3 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia wymienionego w pkt 2 w zakresie, w jakim ustala on tabele wymagań kwalifikacyjnych pracowników, stanowiące załącznik nr 4 do tego rozporządzenia,

4. § 3 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 lutego 2003 r. w sprawie zasad wynagradzania i wymagań kwalifikacyjnych pracowników samorządowych zatrudnionych w urzędach gmin, starostwach powiatowych i urzędach marszałkowskich w zakresie, w jakim ustala on tabele wymagań kwalifikacyjnych pracowników, które są określone w załączniku nr 3 do tego rozporządzenia

– **są niezgodne** z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Powyższe przepisy tracą moc obowiązującą z dniem 31 lipca 2005 r.

86.

SYGNATURA: **P 10/04**
DATA: 26 stycznia 2005 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy we Włoszczowej
ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 96 ust. 1 w związku z art. 97 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe [możliwość wystawiania przez banki tytułów egzekucyjnych, które mogą być podstawą egzekucji po nadaniu im klauzuli wykonalności] **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 76 Konstytucji.

87.

SYGNATURA: **SK 27/03**
DATA: 31 stycznia 2005 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka P.
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 479²⁸ § 3 kodeksu postępowania cywilnego w zakresie, w jakim uniemożliwia zamieszczenie w odwołaniu od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów do Sądu Okręgowego w Warszawie – sądu ochrony konkurencji i konsumentów wniosku o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

88.

SYGNATURA: **P 9/04**
DATA: 31 stycznia 2005 r.
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Toruniu
ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 22 ustawy z dnia 19 marca 2004 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo celne [dodanie w przepisach wprowadzających kodeks celny skarbowy przepisu nakazującego stosowanie dotychczasowych przepisów do określonych czynów zabronionych popełnionych przed wejściem Polski do UE] **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji w związku z art. 15 ust. 1 zdanie trzecie Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz **jest zgodny** z art. 42 ust. 1 Konstytucji.

SPIS ORZECZEŃ TRYBUNAŁU KONSTITUCYJNEGO CYTOWANYCH W „INFORMACJI”

Dane dotyczące każdego orzeczenia obejmują (w następującej kolejności):

- datę,
- sygnaturę,
- numer zeszytu (w ramach rocznika odpowiadającego dacie orzeczenia) zbioru urzędowego orzecznictwa TK (OTK ZU), w którym opublikowano orzeczenie wraz z uzasadnieniem (litera A lub B oznacza serię),
- numer pozycji w OTK ZU,
- w nawiasach: część „Informacji”, w której zostało powołane dane orzeczenie.

Ponadto wszystkie wyroki wydane w okresie od stycznia 2004 r. do stycznia 2005 r. są omówione w załączniku 4.

Orzeczenie merytoryczne¹:	2.10.02, K 48/01, 5A, 62 (II.6)
	11.12.02, SK 27/01, 7A, 93 (II.2)
29.09.97, K 15/97, 3-4, 37 (I.6)	18.12.02, K 43/01, 7A, 96 (II.2)
	19.12.02, K 33/02, 7A, 97 (I.5, II.6)
Wyroki:	28.01.03, SK 37/01, 1A, 3 (II.4)
	19.02.03, P 11/02, 2A, 12 (II.7)
3.06.98, K 34/97, 4, 49 (II.2)	5.03.03, K 7/01, 3A, 19 (II.4)
12.01.00, P 11/98, 1, 3 (II.3,6)	9.06.03, SK 12/03, 6A, 51 (II.4)
4.10.00, P 8/00, 6, 189 (I.5)	2.07.03, K 25/01, 6A, 60 (II.3)
10.10.00, P 8/99, 6, 190 (II.5)	17.07.03, K 35/01, 6A, 64 (II.3)
24.10.00, K 12/00, 8/2001, 267 (I.6)	23.09.03, K 20/02, 7A, 76 (II.4)
29.05.01, K 5/01, 8, 266 (II.5)	7.01.04, K 14/03, 1A, 1 (I.5)
4.12.01, SK 18/00, 8, 256 (I.5)	13.01.04, SK 10/03, 1A, 2
27.05.02, K 20/01, 3A, 34 (II.2)	20.01.04, SK 26/03, 1A, 3 (I.5)
11.06.02, SK 5/02, 4A, 41 (II.4)	27.01.04, P 9/03, 1A, 4
12.06.02, P 13/01, 4A, 42 (II.3)	17.02.04, SK 39/02, 2A, 7
	18.02.04, K 12/03, 2A, 8 (I.5, II.2)
	18.02.04, P 21/02, 2A, 9 (I.5, II.2)
	24.02.04, K 54/02, 2A, 10 (I.5, II.1)
	2.03.04, SK 53/03, 3A, 16 (I.3, II.7)
	3.03.04, K 29/03, 3A, 17 (I.5)

¹ Przed wejściem w życie Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r. rozstrzygnięcia TK o charakterze merytorycznym (odpowiedniki obecnych wyroków) nosiły nazwę „orzeczenie”.

- 8.03.04, SK 23/03, 3A, 18
9.03.03, K 12/02, 3A, 19 (I.5)
16.03.04, K 22/03, 3A, 20 (II.4)
24.03.04, K 37/03, 3A, 21 (I.1, I.4)
30.03.04, K 32/03, 3A, 22
30.03.04, SK 14/03, 3A, 23
6.04.04, SK 56/03, 4A, 29
20.04.04, K 45/02, 4A, 30
21.04.04, K 33/03, 4A, 31 (I.5, I.6, II.5)
26.04.04, K 50/02, 4A, 32
27.04.04, K 24/03, 4A, 33 (I.3)
4.05.04, K 8/03, 5A, 37
4.05.04, K 40/02, 5A, 38
5.05.04, P 2/03, 5A, 39 (I.5)
10.05.04, SK 39/03, 5A, 40
11.05.04, K 4/03, 5A, 41 (I.5)
12.05.04, SK 34/02, 5A, 42
12.05.04, U 1/04, 5A, 43
17.05.04, SK 32/03, 5A, 44
18.05.04, SK 38/03, 5A, 45 (I.3, II.4)
25.05.04, SK 44/03, 5A, 46 (I.5)
31.05.04, K 15/04, 5A, 47 (I.6)
1.06.04, U 2/03, 6A, 54
7.06.04, P 4/03, 6A, 55
14.06.04, SK 21/03, 6A, 56
14.06.04, P 17/03, 6A, 57 (II.2)
15.06.04, SK 43/03, 6A, 58
21.06.04, SK 22/03, 6A, 59
29.06.04, U 1/03, 6A, 60
29.06.04, P 20/02, 6A, 61 (II.3)
6.07.04, P 14/03, 7A, 62
13.07.04, K 20/03, 7A, 63 (I.5)
13.07.04, P 20/03, 7A, 64 (I.5, II.3)
14.07.04, SK 8/03, 7A, 65 (I.5)
20.07.04, SK 11/02, 7A, 66
20.07.04, SK 19/02, 7A, 67 (I.3, II.4)
21.07.04, K 16/03, 7A, 68
21.07.04, SK 57/03, 7A, 69
26.07.04, U 16/02, 7A, 70 (I.5)
27.07.04, SK 9/03, 7A, 71
28.07.04, P 2/04, 7A, 72
6.09.04, SK 10/04, 8A, 80
7.09.04, P 4/04, 8A, 81
7.09.04, SK 30/03, 8A, 82
9.09.04, K 2/03, 8A, 83 (I.3)
21.09.04, K 34/03, 8A, 84 (I.6)
5.10.04, U 2/04, 9A, 88
6.10.04, SK 23/02, 9A, 89
12.10.04, P 22/03, 9A, 90
12.10.04, K 31/02, 9A, 91
18.10.04, P 8/04, 9A, 92
19.10.04, K 1/04, 9A, 93 (I.5)
25.10.04, SK 33/03, 9A, 94
26.10.04, SK 7/04, 9A, 95
27.10.04, SK 1/04, 9A, 96 (I.3)
3.11.04, K 18/03, 10A, 103
8.11.04, K 38/03, 10A, 104
10.11.04, Kp 1/04, 10A, 105 (I.1, I.5)
16.11.04, P 19/03, 10A, 106
22.11.04, SK 64/03, 10A, 107
23.11.04, P 15/03, 10A, 108
29.11.04, K 7/04, 10A, 109
30.11.04, SK 31/04, 10A, 110
6.12.04, SK 29/04, 11A, 114
13.12.04, K 20/04, 11A, 115
14.12.04, K 25/03, 11A, 116 (I.5)
15.12.04, K 2/04, 11A, 117 (I.5, II.6)
21.12.04, SK 19/03, 11A, 118
27.12.04, SK 35/02, 11A, 119
10.01.05, K 31/03, 1A, 1, (I.5)
11.01.05, SK 60/03, 1A, 2
12.01.05, K 24/04, 1A, 3, (I.3)
13.01.05, P 15/02, 1A, 4
18.01.05, K 15/03, 1A, 5
25.01.05, K 25/04, 1A, 6
26.01.05, P 10/04, 1A, 7, (I.6)
31.01.05, SK 27/03, 1A, 8
31.01.05, P 9/04, 1A, 9
15.02.05, K 48/04

Postanowienia sygnalizacyjne:

2.07.02, S 1/02, 4A, 54 (II.7)
12.03.03, S 1/03, 3A, 24 (II.7)
27.05.03, S 2/03, 5A, 46 (II.7)
2.03.04, S 1/04, 3A, 24 (I.3, II.7)

Postanowienia umarzające postępowanie:

18.05.04, K 15/04, 5A, 52 (I.2)
6.10.04, SK 42/02, 4A, 97 (I.2)

Postanowienia wydane na etapie wstępnej kontroli skarg i wniosków:

28.01.04, Tw 74/02, 1B, 2 (I.2)
7.04.04, Ts 174/02, 2B, 111 (I.2)
12.10.04, Ts 35/04², ... (I.2)
24.11.05, Ts 57/04, ... (I.2)
25.01.05, Ts 109/04, ... (I.2)
23.02.05, Ts 35/04, (I.2)

² Cztery ostatnie postanowienia zostaną zamieszczone w jednym z zeszytów serii B OTK ZU z 2005 r.